

OPORTUNITĂȚI DE DEZVOLTARE REGIONALĂ PENTRU ARIILE OCROTITE PRIN LEGE ȘI PENTRU PATRIMONIUL NATURAL DIN CARPAȚI

Managementul integrat al diversității biologice și
peisagistice pentru dezvoltarea regională durabilă și
conectivitatea ecologică în Carpați

(PROGRAMUL DE COOPERARE TERITORIALĂ EUROPEANĂ
SUD ESTUL EUROPEI, Proiect: BIOREGIO CARPATHIANS
Număr de referință: SEE/B/0010/2.3/X, Pachetul de lucru 4)

Această publicație a fost elaborată în cadrul proiectului Bioregio Carpathians, fondat de către Uniunea Europeană în cadrul Programului de cooperare transnațională Sud-Estul Europei.

Echipea editorială: Szilvia Bósze & Hildegard Meyer

Design grafic: ENOVA

Tipar: Honterus Sibiu

Data publicării: Iunie 2014

Referință: Bósze, Szilvia și Meyer, Hildegard, Editori (2014) Oportunități de dezvoltare regională a ariilor ocrotite și a patrimoniului natural din Carpați. Pachet de lucru 4. Management integrat al diversității ecologice și peisagistice pentru dezvoltarea regională durabilă și conectivitate ecologică în Carpați. WWF-Fondul internațional pentru viață sălbatică - Programul Dunăre-Carpați, Vienna, Austria.

Drepturile de autor, drepturile asupra titlului, precum și drepturile intelectuale aferente acestui volum aparțin partenerilor implicați în acest proiect. Volumul acesta este pus la dispoziția publicului gratis. Volumul poate fi reprodus, integral sau parțial, pentru scopuri non-profit fără a fi necesară permisiunea specială a titularilor asupra drepturilor de autor, cu condiția citării sursei. Este interzisă folosirea prezentei publicații în scopul revânzării sau în orice alt scop comercial fără obținerea acordului prealabil din partea deținătorilor drepturilor de autor.

*Ministero dell' Ambiente
e della Tutela del Territorio e del Mare*

CUPRINS

Mulțumiri	6
Abrevieri	8
1. INTRODUCERE	10
2. CONTEXTUL ȘTIINȚIFIC	14
2.1. PERSPECTIVA EUROPEANĂ	14
2.2. METODOLOGIE	19
3. CARACTERISTICILE ARIILOR PROTEJATE ȘI A PATRIMONIILOR NATURALE DIN CARPAȚI	21
3.1. BIODIVERSITATEA ȘI ARIILE PROTEJATE	21
3.2. POLITICA DE CONSERVARE A NATURII	24
3.3. SOCIO-ECONOMIE	28
3.3.1. TRENDURI	29
3.3.2. INIȚIATIVE DE RETENȚIE A POPULAȚIEI RURALE.	30
4. ANALIZA SECTORIALĂ	33
4.1. AGRICULTURA	33
4.1.1. PROVOCĂRI	41
4.1.2. OPORTUNITĂȚI	43
4.1.3. EXEMPLE DE BUNE PRACTICI	46
4.2. ENERGIA	57
4.2.1. PROVOCĂRI	59
4.2.2. OPORTUNITĂȚI	60

4.2.3.	EXEMPLE DE BUNE PRACTICI SPECII DE COPACI INVAZIVE UTILIZATE PE POST DE BIOMASĂ - UNGARIA	61
4.3.	MANAGEMENTUL PĂDURILOR	66
4.3.1.	PROVOCĂRI	69
4.3.2.	OPORTUNITĂȚI	70
4.3.3.	EXEMPLE DE BUNE PRACTICI	71
4.4.	PESCUITUL	76
4.4.1.	OPORTUNITĂȚI	78
4.4.2.	EXEMPLE DE BUNE PRACTICI	78
4.5.	PRODUSE FORESTIERE NELEMNOASE	83
4.5.1.	PROVOCĂRI	84
4.5.2.	OPORTUNITĂȚI	85
4.5.3.	EXEMPLE DE BUNE PRACTICI	85
4.6.	TURISMUL	88
4.6.1.	PROVOCĂRI	94
4.6.2.	OPORTUNITĂȚI	95
4.6.3.	EXEMPLE DE BUNE PRACTICI	97
5.	CONCLUZII	103
5.1.	RECOMANDĂRI PENTRU ANTREPRENORI	104
5.2.	RECOMANDĂRI PENTRU ONG-URI	107
5.3.	RECOMANDĂRI PENTRU DECIDENȚI POLITICI ȘI AUTORITĂȚI	109
11.	LITERATURĂ	112
12.	ANEXE	118

Studiul de față reprezintă rezultatul eforturilor coroborate ale consorțiului proiectului BioREGIO Carpathians sub egida programului Dunăre-Carpați al Fondului internațional pentru viață sălbatică (Hildegard Meyer), beneficiând de aportul și sprijinul experților, compilat de Szilvia Bősze din Ungaria. Se cuvin mulțumiri speciale următorilor: Bogdan Popa și Florea Trifoi (DECEM CONSULT Ltd, Romania), Jeroen Arends și Dragana Tar (SEEDDEV, Serbia), Victor Turok (Ukraina) și Victoria Gubko (WWF DCP Ukraine) care au strâns informații detaliate aferente domeniului aplicabile în țara lor, precum și lui Jeremie Crespin (EC DG ENV), Mathieu Fichter (EC DG REGIO), Marco Fritz (EC DG ENV), Prof. Dr. Eszter Kovács (ESSRG), Micheal O'Briain (EC DG ENV), Prof. Dr. György Pataki (Universitatea Corvinus) și Matt Rayment (GHK) care și-au pus la dispoziție cunoștințele și sfaturile pentru dezvoltarea prezentului studiu.

În plus, WWF DCP - Fondul internațional pentru viață sălbatică- Programul Dunăre-Carpați dorește să mulțumească tuturor participanților la Întâlnirile de consultare a Părților interesate găzduite în Ungaria, România, Serbia și Slovacia în toamna anului 2012 și la începutul anului 2013 pentru discuțiile rodnice și pentru că ne-au introdus în contextul local al problemelor discutate.

Mulțumiri de asemenea și Moniei Martini și lui Cristian-Remus Papp (WWF DCP) pentru comentariile lor prețioase și pentru întreaga susținere pentru a atinge versiunea finală a studiului.

Mulțumiri și lui Katelyn Armbruster pentru corectura versiunii finale a studiului.

Studiul a fost dezvoltat în cadrul proiectului BioREGIO Carpathians, cofinanțat prin programul UE-SEE al cărui scop constă în potențarea managementului integrat al ariilor ocrotite și al patrimoniului natural din Munții Carpați. Conform proiectului, dezvoltarea regională durabilă va fi promovată iar conectivitatea ecologică va transcende barierele legale și ecologice respectând în egală măsură nevoile trans-naționale și trans-frontaliere. BioREGIO dezvoltă actuala structură a Convenției Carpatice, Protocolul referitor la Biodiversitate precum și alte rețele și inițiative transnaționale. Partenerii locali și naționali precum și instituțiile științifice și-au unit forțele gata să contribuie la ameliorarea conectivității și continuității celei mai ample arii montane din Europa, adăpostind un patrimoniu natural unic și jucând rolul unei importante verigi ecologice în Europa. BioREGIO Carpathians este un proiect UE care este cofinanțat de Fondul european de dezvoltare regională în cadrul programului de cooperare transnațională Sud-Estul Europei. Pentru mai multe informații puteți accesa : www.bioregio-carpathians.eu.

AER- Asociația de Ecoturism din România
B@B- Platforma/inițiativa europeană pentru mediul de afaceri și biodiversitate
CAP- Politica agricolă comună
CBD- Convenția privind diversitatea biologică
DG - Directoratul General
EAFRD - Fondul european agricol pentru dezvoltare rurală
EC - Comisia Europeană
ECEAT- Centrul european pentru Turismul ecologic și Agroturism
ECNC- Centrul european pentru conservarea naturii
EEA - Agenția europeană de mediu
EFNCP - Forumul european pentru conservarea naturii și pastoralism
EIA -Evaluarea impactului asupra mediului
ELO - Organizația europeană a proprietarilor de terenuri
ENP -Politica europeană de vecinătate
ENV - Mediu
ERDF -Fondul european de dezvoltare regională
ESSRG -Grup de cercetare științifică socială și de mediu
EU - Uniunea Europeană
EUR - Euro
FAO -Organizația Națiunilor Unite pentru alimentație și agricultură
FSC -Consiliul de supraveghere a pădurilor
GI -Infrastructură verde
GMO -Organism modificat genetic
HNV -Înaltă Valoare naturală
ICPDR -Comisia internațională pentru protejarea Dunării
IFOAM -Federația internațională pentru agricultură organică
IPA -Instrument de asistență pre-aderare

IUCN -Uniunea internațională pentru Conservarea naturii
LFA -Arii defavorizate din punct de vedere natural
MS -Stat Membru al Uniunii Europene
MSC -Consiliul conservării marine
NBSAP -Strategia națională și Planul de acțiune pentru conservarea biodiversității
NGO -Organizație non-guvernamentală
NTFP -produse forestiere nelemnoase
NTFR -resurse forestiere nelemnoase
PEEN -Rețeaua ecologică pan-europeană
PEFC -Program de recunoaștere a certificărilor forestiere
REGIO -Dezvoltare regională
SEA -Evaluarea strategică de mediu
SME -Intreprinderi medii și mici
TEEB -Economia Ecosistemelor și Biodiversitatea
UAA -Suprafață agricolă utilizată
UNEP -Programul Națiunilor Unite pentru Mediu
WFD -Directiva cadru privind apa
WTO - Organizația mondială a turismului
WWF -Fondul internațional pentru viață sălbatică
WWF DCP -Fondul internațional pentru viață sălbatică- Programul Dunăre-Carpați

1. Introducere

Conflicte între ocrotitorii naturii și mediul de afaceri sau chiar localnici sunt adesea întâlnite. Cu toate acestea, este de asemenea din ce în ce mai cunoscut și recunoscut faptul că utilizarea sustenabilă a resurselor naturale este calea către bunăstarea pe termen-lung atât pentru oameni cât și pentru natură. Acest studiu își propune să sublinieze oportunitățile și exemplele de soluții folosind potențialul natural și serviciile aferente atât pentru binele societății cât și al mediului de afaceri.

Prezentul studiu își propune să investigheze **oportunitățile care pot decurge atât pentru localnici cât și pentru antreprenori din utilizarea ariilor protejate** și a patrimoniului natural din Carpați ca **potențială sursă pentru dezvoltarea regională durabilă**. Obiectivul nostru constă în a contacta părțile locale interesate, precum antreprenorii și managerii ariilor protejate, ONG-uri aflate în colaborare cu părțile interesate, dar și autoritățile și decidenții politici care pot susține procesul dezvoltării durabile. Astfel, pe baza cercetărilor noastre, oferim **recomandări** celor trei audiențe care au cel mai important impact asupra dezvoltării regionale durabile respectiv:

1. Decidenții politici și autoritățile (ex miniștrii, autoritățile de mediu, directorii parcurilor naționale sau managerii altor arii protejate)
2. Organizații non-guvernamentale (ex ONG dedicate conservării naturii) și
3. Antreprenorii înșiși (ex: familii, companii care funcționează în zona Carpatică)

Studiul „Oportunități de dezvoltare regională a ariilor ocrotite și a patrimoniului natural din Carpați” acoperă șase sectoare respectiv turismul, agricultura, silvicultura, produse forestiere nelemnoase, piscicultură și energie. **Scopul studiului constă în a oferi (i) o scurtă analiză a caracteristicilor** Carpaților cu impact asupra dezvoltării regionale a ariilor ocrotite (ii) o **perspectivă asupra celor șase sectoare** în raport cu ariile protejate și cu patrimoniul natural (iii) exemple de **bune practici** în domeniul **afacerilor durabile și inițiative în cadrul acestor șase sectoare**. **Scopul constă în inițierea unor afaceri sustenabile în cadrul acestor sectoare** și asigurarea protejării pe termen lung a peisajelor și a patrimoniului natural precum și a surselor de venit ale localnicilor.

Studiul este **compilat în cadrul Pachetului de Lucru 4** (Managementul integrat al patrimoniului natural și al ariilor protejate Carpatice) parte integrantă a „Managementului integrat al diversității biologice și peisagistice pentru dezvoltarea regională durabilă și conectivitate ecologică în Carpați”, cunoscut de asemenea drept proiectul **BioREGIO Carpați**¹.

Proiectul își propune să dezvolte sistemul de management integrat al ariilor protejate și al patrimoniului natural din Carpați într-un context transnațional și astfel să sporească atractivitatea regiunii. BioREGIO Carpați dezvoltă cadrul deja existent al Convenției Carpatice², Protocolul referitor la Biodiversitate precum și alte rețele și inițiative transnaționale.³ Este un proiect UE cofinanțat de **Fondul european de dezvoltare regională în cadrul Programului de cooperare transnațională Sud-Estul Europei**. BioREGIO este un proiect comun la care participă 16 parteneri din toate țările Carpatice, cu excepția Republice Cehe. Partenerii din cadrul acestui proiect sunt un mix alcătuit din managerii ariilor protejate, organizații non-guvernamentale ecologice, agenții de mediu, universități (o combinație de organisme publice), ONG-uri și instituții de cercetare. Dezvoltarea studiului este condusă și coordonată de către biroul Fondului internațional pentru viață sălbatică dedicat Programului Dunăre-Carpați.

Munții Carpați sau Carpații (imaginea 1) **sunt cel mai mare, mai lung, mai curbat și mai fragmentat lanț muntos din Europa** (UNEP, 2007). Întinzându-se pe aproximativ 1500 km arcuindu-se de-a lungul Europei centrale și de est, acoperă aproape 210.000 km² fiind cunoscuți și sub denumirea de Ecoregiunea Carpatică. (RUFFINI et al., 2006). Acoperă părți din șapte țări întinzându-se înspre nord și sud pe teritoriul Republicii Cehe(4%), Slovaciei (22%), Poloniei(11%), Ungariei (6%), Ucrainei (14%) România (43%) și Serbiei (<1%)⁴ (RUFFINI et al., 2006). Există în prezent în curs de derulare discuții științifice care vizează extinderea ariei Carpatice în Serbia incluzând zona din vecinătatea Porților de Fier. Pentru studiul de față am inclus aria luată în considerare pe harta de mai jos, însă nu și în statistici sau analize.

1 <http://www.bioregio-carpathians.eu/>

2 Convenție cadru referitoare la ocrotirea și dezvoltarea durabilă a Carpaților (<http://www.carpathianconvention.org/>)

³ Protocolul privind Conservarea și utilizarea sustenabilă a diversității peisagistice și biologice al Convenției cadru privind protejarea și dezvoltarea sustenabilă a Carpaților

⁴ Pe baza propunerilor naționale comunicate în cadrul Convenției Cadru Carpatice

Imaginea 1: Anvergura regiunii Carpatice (sursa WWF Germania- Fondul internațional pentru viață sălbatică)

În plus, **Macroregiunea Carpatică** se întinde pe o suprafață de 450,000 km², depășind zona Munților Carpați și acoperind în același timp arii adiționale din Austria. Macroregiunea este definită conform regiunilor administrative ale ariei Carpatice pentru a avea o bază de date analitice mai amplă (RUFFINI & PTÁČEKeds.,2009) și pentru a permite analize analitice mai adecvate. În scopul acestui studiu, ne-am concentrat pe Munții Carpați, totuși pentru unele analize pentru care nu sunt disponibile cifre pentru unitățile geografice (ex socio-economice sau demografice), folosim granițele administrative ale Macro-regiunii Carpatice pentru a face câteva referiri. În astfel de cazuri precizăm întotdeauna că ne referim la Macro-regiunea Carpatică.

Cinci din cele șapte țări carpatice (Republica Cehă, Slovacia, Polonia, Ungaria și România) sunt **state membre** (MSs) ale Uniunii Europene, pe când **celelalte două** (Ucraina și Serbia) **nu sunt**. Totuși, Serbia este o țară candidată iar Ucraina prezintă de asemenea un interes crescut pentru o posibilă aderare, ambele țări fiind deci pe cale să se alinieze politicilor și legislației europene, Serbia fiind mult mai apropiată de realizarea acestei alinieri.

Biodiversitatea și ecosistemele oferă beneficii multiple care sunt valoroase nu doar pentru conservarea naturii și a biodiversității dar și pentru localnici și antreprenori (ex: polenizarea, purificarea apei, măsuri anti-inundație). Acestea sunt denumite servicii ecosistemice. În prezent, percepția asupra conservării naturii este pe cale să se schimbe. De la abordarea strictă, protecționistă, conform căreia măsura cheie aplicată pentru conservarea unei arii naturale sau a unui patrimoniu natural (ex: speciile) constă în închiderea ariei respective pentru a împiedica interferențele, **noua abordare constă în implicarea localnicilor în gestionarea ariei respective**. Obiectivul noii abordări constă în găsirea unor situații de tip win-win în care localnicii pot să își materializeze așteptările (bunăstare, venituri) în timp ce aplică măsuri de management care mențin starea bună a naturii și ecoserviciile specifice ariei.

Studiul „Oportunități de dezvoltare regională a ariilor ocrotite și a patrimoniului din Carpați” vizează **consolidarea acestei schimbări către o conservare participativă a naturii** în regiuni defavorizate din punct de vedere natural, prin furnizarea nu doar a unei analize a situației curente dar, și prin prezentarea unei perspective asupra viitorului prin evidențierea exemplurilor de bune practici care au o posibilă aplicabilitate și în alte părți ale regiunii Carpaților.

Introducerea este urmată de capitolul privind **contextul științific** în cadrul căruia oferim o perspectivă Europeană și descriem metodologia studiului. **Capitolul al treilea** e dedicat **caracteristicilor ariilor protejate și a patrimoniului natural din Carpați**, descriind biodiversitatea și ariile protejate, elementele centrale ale politicii de mediu și o analiză a aspectelor socio-economice din regiune. Apoi oferim o **analiză sectorială**, descriind marile provocări, oportunitățile precum și exemple de “bune practici” aferente fiecărui sector. În capitolul cinci tragem concluziile și prezentăm un set de recomandări adresate decidenților politici, organizațiilor non-guvernamentale și antreprenorilor. Capitolul cinci este urmat de o listă de referințe bibliografice și de anexe.

1. Contextul științific

În acest capitol oferim o **vedere de ansamblu asupra contextului politicilor Europene**, incluzând evoluția de la abordarea strictă, **protecționistă** la conceptul de **conservare participativă a naturii**. A doua parte a acestui capitol furnizează informații detaliate asupra metodologiei aplicate.

2.1. Perspectiva Europeană

În trecut, conservarea naturii echivala cu ocrotirea speciilor și cel mai adesea măsurile aplicate constau în delimitarea ariilor ocrotite și implementarea unei protecții stricte pentru ariile în care apăreau speciile protejate, adesea în coroborare cu interzicerea accesului public în zona respectivă. Recent, realizând beneficiile oferite de către patrimoniul natural și ținând cont de faptul că obiectivele privind conservarea naturii nu pot fi obținute în lipsa implicării active a localnicilor, politicile privind conservarea naturii s-au reorientat de la protejarea speciilor înspre managementul habitatelor și ecosistemelor.

Acest lucru e ilustrat spre exemplu în **evoluția politicii europene privind biodiversitatea și conservarea naturii**. Piatra de temelie a politicii europene privind conservarea naturii e marcată de Directiva referitoare la Conservarea păsărilor sălbatice din 1979⁵, care este cea mai veche lege privind natura din cadrul UE. Pe de altă parte, protejarea prin lege a speciilor, înafara păsărilor sălbatice dar incluzând plantele și habitatele a urmat mult mai târziu, în 1992, prin adoptarea Directivei privind Habitatele ⁶. Pe baza celor două legi, rețeaua pentru ariile protejate Natura 2000 a fost implementată în Europa, acoperind aproximativ 18% din teritoriul Europei incluzând ariile marine. Cu această evoluție treptată e inevitabil că trecerea de la stricta protejare a speciilor la ariile mult mai ample aferente rețelei Natura 2000 necesită măsuri de management adecvate pentru a asigura conservarea optimă a naturii, a speciilor ocrotite prin lege și a habitatelor. Deși acest lucru nu e posibil dacă ne rezumăm doar la ocrotitorii naturii sau la parcurile naturale, principiile UE referitoare la conservarea naturii au fost modificate în așa fel încât să includă implicarea părților publice interesate și să-i încurajeze pe aceștia să dezvolte afaceri aliniate obiectivelor privind conservarea naturii. Aceste modificări se reflectă în publicațiile recente ale Comisiei

⁵ Directiva Parlamentului European și a Consiliului European 2009/147/EC datând din 30 noiembrie 2009 privitor la ocrotirea păsărilor sălbatice (versiunea codificată a Directivei 79/409/EEC cu amendamentele sale)

⁶ Directiva Consiliului European 92/43/EEC din 21 mai 1992 privind conservarea habitatelor naturale, a faunei și florei

Europene⁷, precum Natura 2000- Conservare în parteneriat (2009), Investind în Natura 2000: pentru natură, pentru oameni (2011) și în ghidurile specifice sectorului⁸, Ghid despre acvaculturi și Natura 2000, Transportul fluvial pe căi navigabile interioare și Natura 2000, Implementarea Directivelor referitoare la ocrotirea păsărilor și habitatelor din estuare și arii de coastă și Natura 2000, Dezvoltarea energiei eoliene și Natura 2000, Activități extractive neenergetice și Natura 2000, sau recent adoptata strategie europeană privind infrastructura verde⁹ menită să dezvolte capitalul natural european (COM(2013)249 final). Această documentație de orientare furnizează o analiză a interdependențelor anumitor sectoare și aduce recomandări cu privire la modul de gestionare a unor asemenea afaceri sectoriale, în cadrul ariilor care fac parte din Natura 2000, fără a încălca regulile. Strategia privind infrastructura verde descrie această infrastructură drept o unealtă de planificare a spațiului și dezvoltare teritorială care oferă beneficii multiple în raport cu infrastructurile gri. Mai mult, Comisia Europeană e determinată să finanțeze investiții în infrastructuri verzi atât prin Fondul de Coeziune cât și prin Fondul european de dezvoltare regională

Odată cu această **reorientare către o conservare participativă a naturii**, se face apel nu doar la proprietarii de terenuri și managerii fermelor sau pădurari ci și la membrii celorlalte sectoare care sunt încurajați să deruleze afaceri ecologice **pro-biodiversitate**. Există organizații internaționale renumite precum Uniunea Internațională pentru conservarea naturii și a resurselor naturale (IUCN) care oferă asistență întreprinderilor și le ajută să își transforme operațiunile și să se alinieze la obiectivele privind conservarea naturii. Comisia Europeană are o tradiție de aproximativ 10 ani în promovarea și susținerea dezvoltării afacerilor în spiritul pro-diversității, care s-a materializat în așa numita Inițiativă pentru mediul de afaceri și biodiversitate cu crearea Platformei europene pentru mediul de afaceri și biodiversitate (**PlatformaB@B**) și cu Premiile europene pentru mediul de afaceri și biodiversitate (Premiile B@B) în cadrul Premiilor europene pentru mediu acordate companiilor ca o recunoaștere și răsplătire a performanței afacerilor.

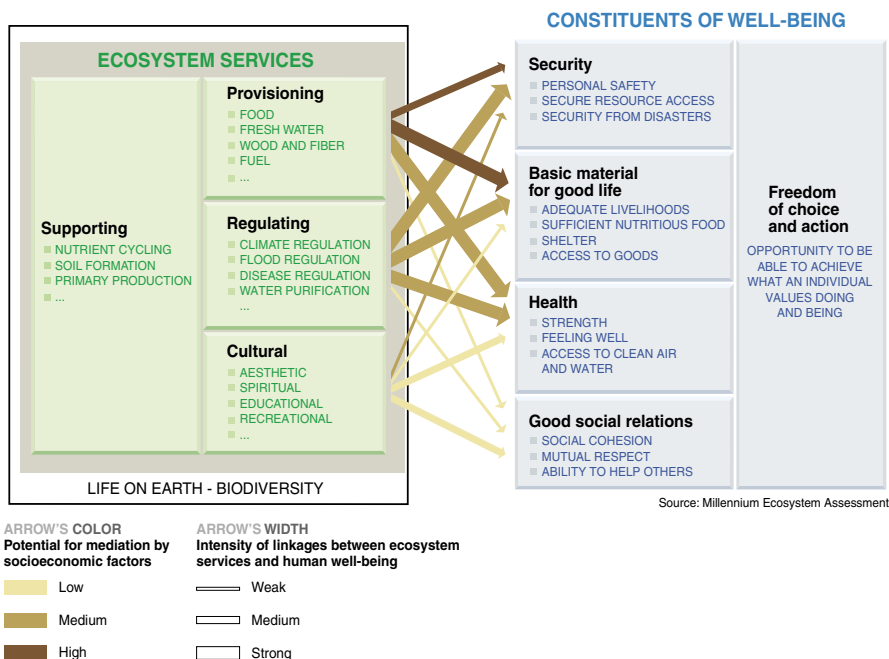
Portofoliul privind conservarea naturii nu doar că s-a extins odată cu conceptul de implicare a părților interesate și a companiilor dar a și avansat ca raționament științific. Perspectiva s-a schimbat de la natură la elementul uman și s-a constatat că, și fără să realizăm acest lucru și fără să plătim expres pentru acest lucru, beneficiem de o multitudine de resurse și procese care ne sunt oferite de către natură și biodiversitate, deci prin intermediul ecosistemelor. Aceste be-

⁷ http://ec.europa.eu/environment/nature/info/pubs/directives_en.htm

⁸ http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/guidance_en.htm

⁹ Green Infrastructure (GI): Infrastructura verde este o rețea strategic planificată de arii naturale și seminaturale cu alte trăsături ecologice concepută și gestionată în scopul de a oferi o mare varietate de servicii ecosistemice. Include spații verzi (sau albastre dacă e vorba de ecosisteme acvatice) precum și alte trăsături fizice aferente ariilor terestre (incluzând ariile de coastă) și marine. La nivel terestru infrastructura verde este prezentă în amenajări rurale și urbane.

neficii sunt cunoscute în sens generic drept **serviciile ecosistemice**. Evaluarea ecosistemelor mileniului (MA, 2005) definește „*Serviciile ecosistemice*” ca fiind beneficiile pe care oamenii le obțin datorită ecosistemelor și distinge patru categorii de servicii ecosistemice (imaginea 2), așa numitele servicii suport stând la baza celorlalte trei categorii de servicii: aprovizionare, reglementare și servicii culturale.

Imaginea 2: Servicii privind ecosistemul și beneficiile pe care le conferă acestea (Evaluarea Ecosistemelor Mileniului, 2005, p.vi)

În luna martie 2007, grupul miniștrilor de mediu G8+5 au avut o întâlnire la Postdam. Inspirați de Raportul Stern privind aspectele economice ale schimbărilor climatice, aceștia au exprimat nevoia de a explora un proiect similar privind aspectele economice aferente pierderii ecosistemelor și biodiversității. Aceasta a condus la realizarea studiului internațional «Economia Ecosistemelor și Biodiversitatea»(TEEB) finanțat inițial de Germania și Comisia Europeană. Studiul TEEB se află deja în a doua fază¹⁰, analize sectorale și geografice sunt realizate în această fază iar rapoartele

¹⁰ <http://www.teebweb.org/>

sunt adresate diferitelor părți interesate pentru a ajuta oamenii să înțeleagă beneficiile ecosistemelor, valorizând serviciile ecosistemice și asigurându-se că beneficiile ecosistemelor sunt luate în calcul.

La nivelul politicilor europene și al decidenților la nivel european, noțiunea de beneficii și valori ale serviciilor ecosistemice este egală cu conștientizarea schimbărilor la nivel climatic. Comisia Europeană a realizat oportunitățile oferite de patrimoniului natural și de serviciile ecosistemice pentru dezvoltarea regională. Acest lucru se reflectă clar în Comunicarea despre "Contribuția Dezvoltării regionale la creșterea durabilă în Europa 2020" (COM(2011)17 final) care încurajează Statele membre să investească în infrastructura verde care este considerată unul dintre cele șase câmpuri de investiție, precum și la nivelul propunerilor Comisiei Europene pentru următorul Cadru Financiar multi-anual pentru 2014-2020 care facilitează investiții în Natura 2000 și în infrastructuri verzi în toate regiunile. Propunerea Comisiei Europene pentru Politica agricolă 2014-2020 (CAP; COM(2010) 672 final) pune emfază pe faptul că plățile pentru servicii ecosistemice vor rămâne folositoare și vor conduce la o ecologizare a CAP. În cadrul Obiectivului 2 (Managementul sustenabil al resurselor naturale și acțiunilor climatice) plățile pentru aprovizionarea cu **bunuri publice ecologice** sunt accentuate. E recunoscut faptul că a existat acordul general că distribuirea plăților directe ar trebui revăzută, criteriile de atribuire trebuind să fie atât de ordin economic (pentru a îndeplini funcția de bază de venit a plăților directe) cât și de ordin ecologic, pentru a susține aprovizionarea de bunuri publice.

Întrucât un eșec al pieței în sistemul pentru servicii ecosistemice livrate sau distruse nu e contabilizat nici răsplătit, organizațiile non-guvernamentale și finanțările publice, prin intermediul proiectelor, au un rol semnificativ în influențarea adoptării (GODINOT, 2011) și implementării politici. (BECKMANN et al, 2002).

În anul 2011 Comisia Europeană și-a lansat programul privind **eficiența resurselor** (COM(2011) 21 final). Eficiența resurselor presupune utilizarea resurselor limitate ale Pământului într-o manieră sustenabilă minimizând în același timp impactul asupra mediului. Inițiativa emblematică pentru o Europă care își eficientizează resursele parte a strategiei Europa 2000 susține o reorientare către o economie cu emisii reduse de carbon, eficientă din punct de vedere al utilizării resurselor în vederea obținerii unei creșteri durabile.

Toate elementele de mai sus conduc la noțiunea supremă a **dezvoltării durabile**, care se referă la o dezvoltare care vine în întâmpinarea nevoilor prezentului fără a compromite capacitatea generațiilor viitoare de a-și îndeplini propriile nevoi (Raportul Brundtland, 1987) și în cadrul căreia această cerere va fi îndeplinită în mod simultan pentru toate cele trei componente: la nivel economic, social și la nivelul mediului. Comisia europeană a considerat dezvoltarea durabilă drept

una dintre cele trei priorități ale Strategiei UE 2020 (COM(2010) 2020 final) pentru a obține o creștere inteligentă, durabilă și inclusivă până în anul 2020. Având în vedere faptul că toate fondurile europene vor avea menirea să ajute la realizarea acestor priorități, punerea durabilității în topul agendei europene, are potențialul de a crea o puternică schimbare la nivelul activității economice care ar putea de asemenea conduce la dezvoltarea ariilor protejate și a patrimoniilor naturale.

Toate fondurile principale europene (Fondul european pentru dezvoltare regională, Fondul european agricol pentru dezvoltare rurală, Fondul european pentru pescuit și Fondul european pentru cercetare și inovație) au potențialul de a finanța afaceri durabile și managementul durabil. Spre exemplu, între anii 2007-13 Polonia a utilizat fonduri structurale pentru a pregăti planurile de management pentru site-urile Natura 2000, Ungaria a beneficiat de aceeași sursă pentru a reabilita arii protejate, iar Cehia a beneficiat de finanțare pentru monitorizarea și identificarea serviciilor ecosistemice. Numeroase măsuri de conservare ar putea fi finanțate din Fondurile Agricole prin intermediul unor scheme agro-ecologice și prin dedicarea fondurilor unor arii specifice. Spre exemplu, în perioada bugetară UE 2007-13 Republica Cehă a lansat o schemă privind silvicultura și mediul dedicată pădurilor, dar există plăți și pentru pajiști de valoare naturală ridicată și pentru fermierii din Ariile defavorizate din punct de vedere natural. Unul dintre instrumentele fondurilor europene structurale este programul LEADER + care vizează dezvoltarea și implementarea strategiilor, încurajând parteneriatele, întemeierea rețelelor și schimburile de experiență pe tema dezvoltării durabile pentru o anumită municipalitate/ regiune. Astfel, se poate observa că există posibilitatea de finanțare a dezvoltării durabile și că orientarea fondurilor UE depinde în mare măsură de Statele membre.

De asemenea, Comisia Europeană acordă asistență sub forma ghidurilor oferite Statelor membre și părților interesate facilitându-le astfel utilizarea fondurilor UE în vederea atingerii obiectivelor stabilite pentru Europa 2020. (spre exemplu *Conectarea creșterii inteligente și durabile prin specializare inteligentă- un ghid practic privind autoritățile de management ERDF*¹¹) împreună cu elemente specifice privind conservarea naturii și infrastructura verde, care să permită creșterea durabilă. Ghiduri recente au fost deja încorporate programului pentru 2014-2020 precum *Ghidul privind investițiile în natură și infrastructură verde* din cadrul politicii de coeziune și beneficiile acestora¹² care ajută la identificarea valorilor naturale în raport cu obiectivele politice, stabilirea instrumentelor și abordărilor necesare.

LIFE+ este un instrument de finanțare dedicat conservării naturii și proiectelor de mediu în care localnicii, antreprenorii, ONG-urile, autoritățile și managerii ariilor protejate au posibilitatea să

¹¹ http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/presenta/green_growth/greengrowth.pdf

¹² http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/guide_multi_benefit_nature.pdf

beneficieze de LIFE+. Totuși, fondul este disponibil doar pentru Statele membre și nu și pentru țările non-UE sau țări în curs de aderare.

Țările candidate precum Serbia pot beneficia de fonduri IPA (Instrumente de asistență pre-aderare) care ar putea fi folosite spre exemplu pentru a finanța stabilirea site-urilor Natura 2000 sau pentru dezvoltarea strategiilor sectoriale. Ucraina este un partener prioritar conform Politicii europene de vecinătate (ENP) și Parteneriatului Estic care printre altele oferă sprijin financiar proiectelor aferente ENP.

Nu vom parcurge toate detaliile fondurilor UE pentru că pe de o parte există diferențieri de la țară la țară, iar pe de altă parte perioada bugetară curentă se apropie de final, iar detaliile perioadei următoare (2014-2020) nu sunt încă definitivate. În cazul în care sunteți interesați se pot obține cunoștințe mai aprofundate pe site-urile dedicate UE (www.ec.europa.eu/budget/mff/index_en.cfm) iar pentru evaluări recente și alte documente financiare întocmite de WWF puteți consulta: www.wwf.eu/what_we_do/eu_budget/.

2.2. Metodologie

Deși studiul se bazează în mare parte pe muncă de cercetare de birou, au fost aplicate diverse **metode** de analiză a circumstanțelor din Carpați pentru a identifica oportunitățile care ar putea apărea pentru aceștia din folosirea ariilor protejate naturale și a patrimoniului natural ca potențial pentru dezvoltarea regională.

Examinarea politicilor s-a concentrat pe politicile de conservare, pe legislație precum și pe instrumentele soft cu caracter nenormativ, aferente politicii și pe oportunitățile de finanțare pentru afaceri în spiritul pro-biodiversității în Europa și în țările Carpatice. **Examinarea literaturii de specialitate** a însemnat parcurgerea studiilor existente și a documentelor privind oportunitățile de dezvoltare pornind de la arii protejate și patrimoniul natural. Prin intermediul **chestionarelor** am obținut informații despre atitudinile localnicilor cu privire la conservarea naturii, conflictele existente și exemple de soluționare ale acestora de la cei 16 parteneri implicați în proiectul Bi-OREGIO.

Întâlniri regionale cu părțile interesate au avut loc în Ungaria, România, Serbia și Slovacia, la inițiativa partenerilor respectivi. Scopul acestor întâlniri era să implice părțile interesate locale și să le afle punctele de vedere și experiența în domeniul derulării afacerilor în arii protejate. Întâlnirile au fost structurate în două părți. Prima parte a fost dedicată pregătirii terenului pe când a doua parte era dedicată atelierelor și discuțiilor cu participanții împărțiți în trei grupuri de lucru

pe teme sectoriale.

Pentru a completa cunoștințele țărilor non UE și a celor mai puțin documentate au fost angajați **experți** de către partenerii respectivi pentru România, Serbia și Ucraina care au adus informații suplimentare. În plus, au avut loc interviuri cu experți pe tema conservării naturii în cadrul UE, a investițiilor în ecosisteme precum și pe tema infrastructurii verzi, a agriculturii durabile, a dezvoltării regionale durabile, a aspectelor privind bio-diversitatea și conservarea naturii, a inițiativelor de ecologizare a fondurilor UE.

Datorită similarităților au fost adunate și evaluate potențiale exemple de bune practici din Carpați și Alpi pentru a examina dacă se potrivesc criteriilor de durabilitate și dacă ar putea fi aplicate și în altă parte a eco-regiunii. Exemple de elemente luate în considerare

- Bunele practici aparțin unuia dintre sectoarele prezentate în cadrul studiului
- Sunt, de preferat, din regiunea Carpatică
- Dacă exemplul este totuși din afara Carpaților, metoda ar trebui să poată fi aplicată în zona Carpaților
- Inițiativa are o legătură evidentă cu biodiversitatea sau ariile protejate (ar trebui sa depindă de cât de îndeaproape sunt legate de ariile protejate și/sau de patrimoniul natural)
- Ar trebui să reprezinte o investiție, o schimbare la nivelul unei afaceri sau o activitate nouă/modificată
- Ar trebui să reprezinte o afacere, preferabil una privată sau rezultatul unei acțiuni sau unor eforturi comune cu un ONG sau cu managerii ai ariilor protejate
- Inițiativa ar trebui să se auto-susțină (fără fonduri de la UE sau alte susțineri externe) pentru cel puțin 3 ani
- In cazul în care inițiativa face uz de resurse naturale ar trebui să respecte managementul durabil al resurselor naturale, sau ar trebui să fie un precursor în aplicarea unor noi metode de management durabil (ar trebui să aibe caracter durabil, să fie armonizată cu obiectivele privind conservarea resurselor naturale)

În acest studiu exemple de **bune practici** au fost alese și incluse pentru fiecare sector. Oferim o descriere mai detaliată a acestor inițiative puțin mai târziu în cadrul studiului.

3. Caracteristicile ariilor protejate și a patrimoniilor naturale din Carpați

În cadrul acestui capitol vom oferi informații despre aspectele și politicile care prezintă relevanță în raport cu oportunitățile de dezvoltare regională a ariilor protejate și a patrimoniilor naturale din Carpați. Începem cu modele biogeografice aferente ecoregiunii și apoi descriem politica de conservare a naturii, iar mai apoi prezentăm caracteristicile socio-economice.

3.1. Biodiversitatea și ariile protejate

Munții Carpați reprezintă legătura dintre taigaua din Europa de Nord și ecosistemele mediteraneene din sud. Carpații sunt leagănul **celor mai mari păduri seculare** din Europa centrală și de vest. Cele mai ample păduri primitive se găsesc în Carpații de Nord în zona trans-frontalieră a Slovaciei, Poloniei și Ucrainei. Există chiar și Păduri seculare de fag din Carpați incluse în patrimoniului mondial alături de Pădurile seculare de fag din Germania, care constau în 15 arii dintre care 6 se regăsesc în Ucraina, patru în Slovacia și restul în Germania

În întreaga lume, regiunile muntoase sunt renumite ca centre propice diversității speciilor. **Marea varietate a plantelor endemice și a speciilor de animale și caracteristicile ecosistemelor reprezintă o componentă esențială a biodiversității la nivel european.** Bogăția de specii regăsite în zona montană și endemismul acestora se numără printre principalele motive pentru care munții au fost desemnați ca având o biodiversitate globală excepțională în cadrul Inițiativei Globale 200 creată de către WWF cu scopul de a identifica cele două sute de ecoregiuni care să obțină prioritate pe agenda privind conservarea naturii. Munții Carpați au fost numiți una dintre cele 200 de ecoregiuni terestre grav amenințate de impactul direct al activităților umane (OLSON & DINERSTEIN, 2002).

Carpații sunt bogați în termeni de **diversitate peisagistică**. Pe lângă ariile montane aceștia cuprind arii largi de dealuri și văile râurilor, formând un peisaj prețios și diversificat. Deși cunoscut

În mod general drept lanț muntos, Carpații nu formează de fapt un lanț neîntrerupt de munți. Mai degrabă sunt formați din câteva grupuri distincte din punct de vedere geologic și orografic, prezentând o varietate structurală la fel de bogată ca a Alpilor. Nicio zonă a șirului Carpatic nu e veșnic înzăpezită și nu există ghețari. Carpații, la altitudinea lor maximă, sunt la fel de înalți ca regiunea Alpilor mijlocii (aprox 2,500km peste nivelul mării) cu care dealtfel au o trasătură comună: climatul și flora. Spre deosebire de celelalte ramuri ale Sistemului muntos central european, Carpații, care formează cumpene între mările nordice și Marea Neagră, sunt înconjurați pe toate laturile de câmpii, respectiv de Câmpia Panoniei la sud-vest, câmpia Dunării de jos la sud și câmpia Galiciană la nord-est.

Se estimează că întreaga regiune Carpatică adăpostește **peste 60,000 de specii** native, excluzând micro-organismele (UNEP 2007), însă e dificil să oferim o cifră exactă în ceea ce privește numărul de specii, abundența, distribuția și suprafața acoperită datorită informațiilor imperfecte. Endemismul cel mai ridicat are loc în rândul speciilor nevertebrate. Ca să economisim spațiu nu vom face o listă a speciilor celor mai importante sau a speciilor protejate din regiune sau a aspectelor care țin de conservarea acestora. Proiectul Bio REGIO are în desfășurare un alt proiect care vizează să dezvolte Măsurile de management integrat pentru anumite habitate și grupuri de animale. În cadrul aceluși studiu, se furnizează o evaluare detaliată a statutului, a măsurilor adecvate de gestionare, a riscurilor posibile de periclitate a biodiversității. În plus, Lista Roșie a Speciilor, Habitatelor și a speciilor străine invazive este de asemenea în curs de dezvoltare.

Cele mai mari **amenințări la adresa biodiversității** Carpatice decurg din abandonarea terenurilor și schimbările la nivelul agriculturii, vânătoare și braconaj, fragmentarea datorită dezvoltării infrastructurii și înmulțirea speciilor străine invazive.

Rețeaua de arii protejate din munții Carpați este amplă. Există două tipuri de arii protejate la scară mare: **parcurile naționale** (Ungaria, România și Serbia) sau parcuri naturale naționale și **arii peisagistice protejate** (Republica Cehă, Ungaria, Slovacia) sau parcuri peisagistice (Polonia, Serbia, Ucraina). Aceste două categorii acoperă aproximativ 13% din teritoriul Carpaților (UNEP 2007). Ponderea cea mai mare de parcuri naturale se înregistrează în Ungaria, urmată de Slovacia, România, Ucraina, Polonia și Serbia, cele mai puține găsindu-se în Republica Cehă (RUFFINI & PTÁČEK eds., 2009). Dacă parcurile naționale se regăsesc în toate țările Carpatice, alte tipuri de arii protejate diferă mai mult sau mai puțin de la o țară la alta. În Republica Cehă, Polonia, România Serbia și Slovacia există **rezervații naturale**. O categorie similară există și în Ucraina (nature zapovednik) și în Ungaria (arii de conservare naturală). Pădurile rezervație se regăsesc de asemenea în Ungaria și România. În plus, România protejează unele arii sub forma rezervațiilor științifice.

Țările non-europene Carpatice conservă biodiversitatea prin intermediul rețelelor ecologice naționale, prin implementarea acordurilor internaționale precum Convenția Bern care prevede constituirea unor situri ca parte a Rețelei Emerald și prin contribuția la rețeaua Pan-europeană (PEEN) sau la programul UNESCO Omul și biosfera prin stabilirea unor rezervații biosferice. Diferite categorii de arii protejate acoperă aproximativ 36,000km² și constituie în jur de 18% din zona acoperită de Convenția Carpatică, un tratat internațional privind conservarea și dezvoltarea durabilă a regiunii. Nivelul protecției în cadrul fiecărei categorii diferă considerabil variând de la o protecție foarte strictă la arii care se concentrează în principal pe dezvoltarea rurală.

Rețeaua ariilor protejate din Carpați¹³ a luat ființă în 2006 și își propune să conserve resursele naționale Carpatice și să asiste la implementarea Convenției Carpatice fiind alcătuită din:

- 36 de parcuri naționale
- 51 de parcuri naturale și arii peisagistice protejate
- 19 rezervații biosferice
- Aproximativ 200 alte arii protejate

Statele membre UE au site-uri protejate prin Directiva pentru ocrotirea Păsărilor sălbatice¹⁴ și a habitatelor¹⁵ ca parte a rețelei **Natura 2000** a UE. Pentru țările UE acest lucru e echivalentul ariilor protejate de rețeaua Emerald. În țările Carpatice ariile protejate au fost constituite înaintea aderării țării la UE, așadar înaintea alocării site-urilor Natura 2000. Așadar Natura 2000 este pentru ele un titlu adițional și un sistem de protecție adiacent. În cazul multor state membre site-urile Natura 2000 coincid de multe ori cu ariile deja protejate. În aceste cazuri atât protecția UE cât și cea națională sunt aplicabile. Pentru site-urile sau ariile care sunt desemnate ca făcând parte din rețeaua Natura 2000, dar care nu sunt incluse în sistemul național al ariilor protejate se aplică doar legislația UE.

Rețeaua Natura 2000 nu este un sistem dedicat strict ariilor protejate în care nu este permisă nicio activitate umană. Din contră, majoritatea siturilor Natura 2000 depind de un management adecvat. Așadar, orice metodă de management care nu are un impact negativ asupra Natura

¹³ Consultați site-ul Rețeaua Ariilor Protejate din Carpați <http://www.carpathianparks.org/>

¹⁴ Directiva Parlamentului european și a Consiliului 2009/147/EC din 30 noiembrie 2009 privind conservarea păsărilor sălbatice (versiune codificată a Directivei 79/409/EEC cu amendamentele aferente)

¹⁵ Directiva Consiliului European 92/43/EEC din 21 mai 1992 privind conservarea habitatelor naturale și a faunei și florei sălbatice

2000 poate fi aplicabilă. În cazul în care există un plan de management Natura 2000 pentru un site, acesta ar putea oferi îndrumare asupra acestor metode de management. În plus, UE susține managementul adecvat oferind fonduri pentru agricultură și silvicultură site-urilor Natura 2000 sub forma Fondului Agricol pentru dezvoltare rurală.

Chiar și investiții și schimbări la nivelul managementului sunt aplicabile în cazul siturilor Natura 2000 dacă nu au niciun impact negativ asupra conservării speciilor și habitatelor care se regăsesc pe siteul respectiv. Pentru a evita conflictele este mai bine să contactați managerul ariei protejate în cauză încă din faza de planificare. În cazul investițiilor în infrastructură o monitorizare și o Evaluare a impactului asupra mediului vor fi necesare, aprobate de autoritățile competente, care să estimeze posibilele impacte ale construirii și derulării operațiunilor asupra Natura 2000 și să evalueze modul în care se poate reduce sau elimina impactul negativ. În cazul perdurării impactului negativ asupra site-urilor Natura 2000 se pot cere despăgubiri. Doar în cazul în care impactul negativ este considerabil există posibilitatea ca investiția să nu fie permisă. Din totalul ariilor protejate 14% din cele din Cehia, 21% dintre cele din Ungaria și 19% dintre cele ale Poloniei, 18% dintre cele ale României și 29% dintre cele din Slovacia sunt recunoscute ca situri Natura 2000 ¹⁶. Limitări în ceea ce privește încadrarea acestor date decurg din faptul că cifrele nu pot fi rezumate selectiv la Carpați, așadar diferențe mai pot apărea referitor la acoperirea regiunii carpatice interne sau externe, chiar dacă 90% din teritoriul Carpatic se găsește pe teritoriul statelor UE din ianuarie 2007. Odată cu înființarea rețelei Natura 2000 se estimează ca 15% din teritoriul carpatic va fi acoperit de aceasta.

3.2. Politica de conservare a naturii

De obicei se folosesc două tipuri de instrumente privind politica de protejare a naturii. Mai întâi **instrumente legislative și apoi instrumente nenormative**, în care primele sunt instrumente cu caracter obligativ (legi, reglementări și decrete), iar cele din urmă sunt instrumentele care nu au caracter obligativ fiind mai degrabă un fel de sfat sau exemplu care ar trebui implementat mai ales pentru a sprijini implementarea unei legislații specifice (ex strategii, planuri, ghiduri, acorduri). Toate țările Carpatice beneficiază de o combinație a celor două tipuri de instrumente. Întrucât valoarea naturii și a biodiversității nu a fost măsurată până de curând în termeni economici și că serviciile și beneficiile oferite de ecosisteme sunt încă subestimate, obiectivele vizând conservarea naturii sunt adesea oprite în favoarea altor argumente economice. Așadar, implementarea adecvată a legislației și implicarea părților interesate de implementarea măsurilor nenormative sunt vitale pentru conservarea naturii.

¹⁶ Natura 2000 - Barometrul ianuarie 20011 - http://bd.eionet.europa.eu/activities/Natura_2000/chapter5

Instrumente legislative

Statele membre ale UE (Republica Cehă, Ungaria, Polonia, România și Slovacia) au trebuit să-și ajusteze legislația conform legislației UE și să aplice **directivile UE privind conservarea naturii** (Directiva privind ocrotirea păsărilor sălbatice și a habitatelor) și au site-uri distincte parte a rețelei Natura 2000. Ținând cont că Serbia este o țară candidată la aderarea Europeană, stabilirea rețelelor de management privind natura și conservarea biodiversității sunt în egală măsură o obligație și o aspirație. Rețeaua Natura 2000, ca prioritate strategică în demersurile de protejare a diversității biologice, urmează încă să fie implementată în Serbia, însă Serbia este avansată în alinierea politicilor și legislației sale la cele ale UE. Deși Ucraina nu este încă o țară candidată și e dificil să se estimeze dacă aceasta va adera la UE sau nu în viitorul apropiat, a început să-și alinieze politicile și legislația în raport cu cele ale UE. Deși analiza politicii privind conservarea naturii a fost realizată, există o propunere privind schimbările care ar trebui efectuate în vederea armonizării legislației Ucrainiene privind conservarea naturii cu legislația UE și planul de aproximare aferent Directivei privind protejarea păsărilor sălbatice și a habitatelor urmează să fie aprobat. Analiza privind rețelele protejate din Ucraina a fost realizată și e acompaniată de o propunere despre modurile posibile de a o modifica/extinde pentru o mai bună armonizare cu o viitoare rețea Natura 2000 implementată în țară.

Pe lângă legislația UE, în cazurile în care se aplică, fiecare țară are propriul set de legislații privind conservarea naturii. Principala legislație în acest sens este de obicei o lege privind mediul (cazul Ucrainiei) sau concret o lege referitoare la natură (pentru Republica Cehă și Ungaria). Un set de instrumente legislative de clasă secundară precum decrete guvernamentale, decrete ministeriale, suplimentează legea cu privire la conservarea naturii. În plus, există legi sectoriale (legea privind silvicultura, managementul terenurilor) a căror implementare are impact direct asupra biodiversității. Un exemplu interesant este Legea poloneză cu privire la dezvoltarea socio-economică a regiunii montane.

Instrumente de politică nenormative

Toate țările Carpatice fac parte din **Convenția pentru Diversitate Biologică** (CBD) și au agreat să implementeze Convenția astfel încât să contribuie în mod suficient la realizarea Obiectivelor Aichi și să implementeze pe deplin Planul Strategic privind Biodiversitatea 2011-2020, adoptat în anul 2010 la a 10-a conferință a părților participante la Convenția pentru Diversitate Biologică (CBD COP 10).¹⁷ Toate țările Carpatice, conform angajamentelor asumate odată cu semnarea

¹⁷ Obiectivele Aichi privind Biodiversitatea agreate cu ocazia celei de-a 10-a Conferință a membrilor Convenției despre diversitatea biologică (CBD COP 10), Octombrie 2010, Nagoya, Japonia <https://>

Convenției, au dezvoltat și adoptat o **Strategie și un plan de acțiune** privind biodiversitatea națională (**NBSAP**). Părțile se obligă să raporteze asupra implementării NBSAP și implicit asupra implementării Convenției. Cel mai recent raport ilustrează faptul că țările Carpatice au stabilit suficiente legislații în acest sens (CBD NR4 2010).

Printre inițiativele regionale, cele mai relevante pentru Carpați sunt Convenția Carpatică și Strategia pentru Dunăre. Convenția cadru privind Protecția și dezvoltarea durabilă a Carpaților (Convenția Carpatică) a fost adoptată și semnată având cele șapte țări carpatice drept membrii (Republica Cehă, Ungaria, Polonia, România, Serbia, Republica Slovacia și Ucraina) în luna mai 2013 la Kyiv, Ucraina și a intrat în vigoare începând cu ianuarie 2006. Este un tratat sub-regional menit să stimuleze dezvoltarea durabilă și protejarea regiunii Carpatice.

Comisia internațională pentru Protejarea Dunării (ICPDR)¹⁸ este un corp transnațional care vizează asigurarea unei utilizări durabile și echitabile a apelor, a resurselor de apă dulce la nivelul bazinului Dunării. Lucrările ICPDR se bazează pe **Convenția privind ocrotirea Dunării**¹⁹, instrumentul legal principal pentru cooperarea și managementul trans-frontalier în bazinul Dunării. Din 2000, ICPDR este platforma pentru implementarea tuturor aspectelor trans-frontaliere conform **Directivei cadru UE privind apa**²⁰ și coordonează implementarea la nivelul bazinului Dunării a **Directivei cadru pentru inundații**²¹ din 2007, ultimele două directive reprezentând instrumente legislative UE. Strategia UE pentru Regiunea Dunării (Strategia pentru Dunăre) a fost propusă de către Comisia Europeană în anul 2010 COM(2010) 715 final) și a fost adoptată de către Țările membre în anul 2011. Strategia vizează potențarea dezvoltării regiunii Dunării. Printre cele patru pilone, pilonul 2 se referă la "Conservarea biodiversității, a peisajelor și a calității aerului și solurilor" Regiunea Dunării este o zonă funcțională definită de către bazinul său fluvial. Unicitatea abordării europene rezidă în faptul că Strategia privind Dunărea nu se aplică doar Statelor Membre fiind de asemenea adoptată de Statele non-europene din regiune. Așadar Regiunea Dunării cuprinde Carpații cu excepția Poloniei, iar suprafața geografică la care se referă Strategia conține în principiu, însă fără titlu exclusivist: Germania (Baden-Württemberg și Bavaria), Austria și Republica Slovacă, Republica Cehă , Croația, Ungaria, Slovenia, România și Bulgaria membre UE, și Serbia, Bosnia și Herțegovina, Muntenegru, Republica Moldova și Ucraina (regiuni de-a lungul Dunării) non-membre UE.

www.cbd.int/sp/targets

¹⁸ <http://www.icpdr.org/main/>

¹⁹ Convenția privind Cooperarea pentru protejarea și utilizarea durabilă a Dunării

²⁰ Directiva Parlamentului și a Consiliului European 2000/60/EC care stabilește cadrul pentru acțiunile comunității pe tema politicii pentru apă Brussels, 23/10/2000

²¹ Directiva 2007/60/EC despre evaluarea și gestionarea riscurilor de inundații.Brussels, 6/11/2007

Imaginea 3: Suprafața acoperită de Strategia pentru Regiunea Dunării (sursa: siteul privind Strategia UE pentru Regiunea Dunării <http://www.danube-region.eu/>)

Pe lângă programul NBSAP din cadrul CBG, cele mai multe țări Carpatice derulează programe strategice sectoriale cu privire la mediu, care dedică un capitol naturii. Republica Cehă dispune de o Politică națională de mediu care are un capitol axat pe ecosistemele montane din cadrul Strategiei Naționale pentru Biodiversitate. Ungaria și Serbia au propriile programe naționale multi-aniuale referitoare la mediu. Există de asemenea o politică privind mediul în vigoare și în Polonia și un program de acțiune privind mediul în Slovacia. Ucraina a pus emfază pe ariile protejate și pe rețelele ecologice, iar Programul de Stat pentru Dezvoltarea rețelelor ecologice ale Ucrainei pentru perioada 2000-2015 e integrat legii (RUFFINI et al, 2008).

Ghiduri și recomandări care să ajute la implementarea legislației există la toate nivelele. Comisia Europeană a dezvoltat multe ghiduri pentru **activitățile sectoriale** care au impactul cel

mai mare asupra biodiversității și pentru implementarea directivelor privind natura (Capitolul 2.1 Perspectiva Europeană). **Comunicările** Comisiei sunt documente importante fără caracter legislativ însă, instrumente non-normative aflate la dispoziția Statelor membre UE. Nu au caracter obligatoriu prin natura lor însă implementarea lor este monitorizată de către Comisie. Comunicarea centrală a Comisiei referitoare la natură și biodiversitate este Strategia pentru Biodiversitate UE 2020, (COM(2011) 244 final) care stabilește șase obiective privind biodiversitatea pentru Statele membre UE de atins până în anul 2020. Recent Comisia Europeană a adoptat o strategie referitoare la infrastructura verde menită să dezvolte capitalul natural european (COM(2013) 249 final). Conceptul de infrastructură verde se referă la faptul că serviciile aferente naturii și biodiversității pot fi de multe ori utilizate mai eficient decât infrastructura simplă gri, oferind în același timp multiple beneficii.

Exemple tipice de infrastructură verde sunt restaurarea și întreținerea pădurilor montane și a pădurilor inundabile în locul digurilor construite, securizarea unor borduri de flori de-a lungul terenurilor cultivate pentru a securiza habitatul pentru polenizatori. Strategia conduce la încurajarea investițiilor în infrastructura verde astfel încât fondurile UE pentru perioada 2014-2020 să poată fi aliniate acestei abordări.

Documente ghid și recomandările sunt adesea rezultate valoroase ale proiectelor, precum planuri de acțiuni pentru ocrotirea speciilor sau planuri de gestionare a site-urilor dezvoltate în cadrul LIFE+ Proiecte pentru protejarea naturii²². Sunt inițiate de organizații internaționale precum Federația EUROPARC (Carta europeană pentru turism durabil în ariile protejate) sau ajută la implementarea inițiativelor precum "Protocolul privind managementul durabil al pădurilor" și "Protocolul pentru turism durabil" ce țin de Convenția Carpatică. În plus, susțin actorii sectoarelor țintă sub forma ghidurilor despre agricultură, furnizarea alimentelor, ghiduri forestiere, industrii extractive non-energetice și turism conform Platformei europene pentru mediul de afaceri și biodiversitate. Strategii sectoriale, ghiduri și instrumente de implementare non-normative din țările Carpatice sunt listate în părțile relevante ale analizei sectoriale.

3.3. Socio-economie

Relațiile dintre biodiversitate, servicii ecosistemice și bună-starea umană precum și locurile de muncă sunt semnificative și se întrepătrund. Ca de obicei, există atât aspecte pozitive, cât și aspecte negative legate de ariile montane și mai ales de ariile protejate datorită modelelor sociale și economice.

²² Baza de date LIFE e disponibilă la : <http://ec.europa.eu/environment/life/project/Projects/index.cfm>

3.3.1. Trenduri

Densitatea medie a populației în Carpați este de 120/km². În spatele acestor medii, diferențele în distribuția populației sunt totuși semnificative. În munți, unde capacitatea de suport economic este destul de scăzută, densitatea populației atinge 10-25 km², pe când la nivelul ariei premergătoare munților densitatea este destul de ridicată, cu peste 150/km² și este ridicată mai ales de-a lungul liniei pieței externe (un lanț de orașe) în care densitatea atinge 200/km². Și totuși, aceste două arii cu diferitele densități nu pot fi înfățișate separat. Baza economică pentru o mare parte a populației din ariile cu densitate ridicată este muntele și produsele sale. Pe de altă parte, populația din zona montană ar fi încă mai mică fără cererea populației din ariile premergătoare munților (foreland) pentru serviciile și produsele din zona montană. Tendințele referitoare la densitatea populației sunt rezultatul ratei de natalitate și mortalitate și a mișcărilor de migrare ale populației. Spre exemplu, în 2012, 11% din populația din Carpații din Serbia lucrau în străinătate de mai bine de un an. În spiritul comparației, aceeași cifră era doar de 5% pentru întreaga populație națională (LUKIČ, 2011). Ca urmare, schimbările au dus la îmbătrânirea populației Carpatice și la abandonarea terenurilor în ariile muntoase. Spre exemplu, în România, după anii 90 ca urmare a emigrării și abandonării terenurilor a avut loc o scădere semnificativă a numărului de bovine și ovine.

Odată cu schimbarea regimului în anii 1990, politicile au continuat să se concentreze pe intensitatea producției în loc să creeze stimulente pentru a crește calitățile mediului. Procesul de ajustare structurală la nivelul agriculturii a dus la eliberarea terenului nefertil din producție, mai ales în arii protejate cu restricții ecologice severe. Abandonarea terenurilor a rezultat în degradarea rapidă a vieții sălbatice și a peisajului în locuri în care aceste valori naturale erau protejate prin lege. Spre exemplu, în Carpații Albi, ramura cea mai vestică a munților Carpați care se găsește pe teritoriul Republicii Cehe și în Slovacia, oamenii au înțeles că rezolvarea problemei referitoare la conservarea naturii nu este separată de problema dezvoltării rurale în regiune și deci că este nevoie de participarea comunității locale în ceea ce privește producătorii dar mai ales consumatorii de mari valori naturale (RATINGER & KŘŮMALOVÁ, 2002).

Majoritatea Carpaților este greu accesibilă și slab conectată. Acest lucru contribuie la poziția periferică a regiunii afectate de depopulare și de trendurile demografice negative care întăresc indicatorii economici negativi. În timpul epocii socialiste, această depărtare a salvat arii vaste din Carpați de la distrugere și supra-populare, întrucât regimul comunist nu a manifestat interes în a dezvolta ariile montane care nu puteau fi colectivizate. Acest lucru a fost benefic tradițiilor Carpatice (ex: metode tradiționale agricole), facilitând supraviețuirea florei și faunei, spre exemplu aproximativ 45% din întreaga populație Carpatică se găsește pe teritoriul României.

Rata șomajului este de regulă mai ridicată decât media națională iar investițiile per capita sunt reduse. Gradul de ocupație al populației (persoane active cu vârstă activă) e de asemenea foarte scăzut. (GÁL & RÁCZ, 2008).

3.3.2. Inițiative de retenție a populației rurale.

Analiza răspunsurilor la chestionarele (Anexa1) indică faptul că respondenții care locuiau în Carpați sunt în mare măsură fericiți să trăiască într-o zonă frumoasă și într-un mediu sănătos, bogat, diversificat, putând fi chiar mândri de mediul lor, dar au o percepție negativă a impactului pe care îl pot avea ariile protejate asupra vieților lor. Percepția lor este că protejarea naturii echivalează cu restricții și nu sunt conștienți de oportunitățile pe care le au. Analiza a ilustrat că localnicii nu recunosc valoarea naturii și a ecosistemelor care îi înconjoară (cu o medie de 2.5 pe o scară de la 1 la 5). Totuși, sunt de regulă destul de mândri de peisajele și biodiversitatea (păduri, lacuri,etc) în care trăiesc sau în proximitatea cărora se găsesc (cu o medie de 4 pe o scară între 1-5) și se bucură, într-o oarecare măsură (cu o medie de 3.3 pe o scară de la 1-5) , de valorile naturale în timpul lor liber spre exemplu făcând drumeții. În plus, atât răspunsurile la chestionare cât și întâlnirile cu părțile interesate au demonstrat că localnicii sunt disponibili să ofere exemple de conflicte între conservarea naturii și localnici sau mediul de afaceri, dar rareori se gândesc la exemple pozitive și bune. Toate aceste elemente au impact asupra socio-economiei munților Carpați cu ample arii naturale sau protejate întrucât atitudinea localnicilor sporește emigrarea și dezvoltarea nesustenabilă datorită faptului că oamenii nu reușesc să distingă oportunitățile oferite de ariile protejate.

Fertilitatea scăzută și provizionarea crescută a serviciilor ecosistemice sunt recunoscute spre exemplu de către Fondul european pentru agricultură și dezvoltare rurală în cadrul schemei pentru arii defavorizate În ariile desemnate ca defavorizate din punct de vedere natural producția agricolă este mai dificilă datorită handicapurilor naturale, spre ex: condiții climatice dificile, pante abrupte în zona montană, sau productivitatea scăzută a solului în cazul altor arii defavorizate din punct de vedere natural. Handicapul la nivelul agriculturii comportă un risc semnificativ de abandonare a terenurilor și deci o posibilă pierdere la nivelul biodiversității, de incendii forestiere sau de pierdere a unor peisaje rurale de înaltă valoare. Schemele de plăți acordate Ariilor defavorizate (LFA) vizează atenuarea acestor riscuri iar ariile montane reprezintă una dintre ariile defavorizate recunoscute de UE. O altă măsură a UE constă în compensarea veniturilor nerealizate pentru fermierii care contribuie la gestionarea adecvată a bogățiilor biodiversității, a pajiștilor naturale și semi-naturale prin intermediul schemei de plată aferentă pajiștilor de înaltă valoare naturală. Fânețele sunt habitate tipice cărora practicile agricole HNV ar trebui să se aplice și pentru care s-ar putea face astfel de plăți.

*Cele mai puțin dezvoltate micro-regiuni din Ungaria
(Agenția pentru Dezvoltare Națională, 2008, <http://www.nfu.hu/lhh>)*

Pe lângă programele ample UE, există instrumente specifice aplicate în anumite țări pentru ajutorarea ariilor defavorizate din punct de vedere natural. Guvernul maghiar spre exemplu, a lansat o schemă în 2008 menită să ajute **micro-regiunile defavorizate** (imaginea 3)²³ să atingă media europeană folosind co-finanțare europeană. În momentul desemnării micro-regiunilor defavorizate și a ariilor protejate și localizării lor pe hartă s-a dovedit că multe dintre ariile defavorizate se suprapuneau cu ariile protejate, ceea ce ne conduce la concluzia că aceste arii dispun de o anume bogăție.

Legea sârbească stipulează faptul că municipalitățile care înregistrează un procent mai mic de 50% GDP/capita sunt considerate sub-dezvoltate și sunt catalogate drept arii devastate. Politici și măsuri speciale sunt elaborate pentru a spori dezvoltarea unor astfel de arii și pentru a atenua diferențele de dezvoltare regională. Există 3 astfel de municipalități dintre cele 13 aflate în regiunea Carpatică din Serbia, deși toate 13 sunt sub media națională.

Locurile de muncă sunt legate în mod direct de biodiversitate prin management și conservarea ariilor protejate și prin furnizarea+ directă a serviciilor ecosistemice (susținând industrii primare precum pescuitul, silvicultura sau agricultura) și în mod **indirect** prin furnizarea de servicii ecosistemice precum reciclarea nutrienților și aprovizionarea cu apă. Există de asemenea dovezi că sectoarele cele mai dependente de biodiversitate și mai strâns legate de serviciile ecosiste-

²³ Consultați detaliile programului accesând: <http://www.nfu.hu/lhh>

mice sunt și cele care cauzează cele mai multe deteriorări serviciilor și mijloacelor de care sunt dependente (spre exemplu agricultura pune presiune pe calitatea și cantitatea apei). În cele mai multe cazuri astfel de deteriorări sunt cauzate de un management al resurselor nesustenabil și pe conversia sistemelor naturale, care poate crea o bunăstare imediată și locuri de muncă temporare însă, adesea au drept rezultat ecosisteme degradate, diminuarea serviciilor ecosistemice, și reducerea locurilor de muncă pe termen lung. (NUNES et al., 2011). Comisia europeană a estimat impactul implementării Strategiei pentru biodiversitate UE 2020 asupra locurilor de muncă și a calificării forței de muncă. Studiul concluzionează că implementarea corectă a Strategiei va avea un efect pozitiv asupra numărului de locuri de muncă verde, atât în rândul mâinii de lucru calificată cât și în rândul celei necalificate, ceea ce ar putea ajuta la atenuarea impactului actualei crize economice și ar contracara rata mare a șomajului. Ar avea de asemenea impact puternic pozitiv asupra calității locurilor de muncă întrucât s-a concluzionat că, dacă nu se ameliorează calitatea locurilor de muncă, există riscul serios ca acestea să fie evitate de către tineri iar populația urbană din ce în ce mai mare reprezintă un obstacol serios în atingerea obiectivelor privind biodiversitatea europeană. Pe de altă parte, prin încurajarea muncitorilor calificați să activeze în agricultură, silvicultură sau pescuit pentru a-și diversifica calificarea, Strategia are potențialul să asigure sustenabilitatea locurilor de muncă în aceste sectoare aflate în declin și să atragă mai mulți tineri înspre acestea, contribuind astfel la reducerea sărăciei la nivel european și la diversificarea obiectivelor rurale (JURADO et al., 2012).

4. Analiza sectorială

Capitolul acesta e dedicat **analizei aprofundate a sectoarelor agriculturii, energiei, silviculturii, pescuitului, produselor forestiere nelemnoase, și turismului** în ordine alfabetică. Sector cu sector oferim informații despre modelele relevante aferente sectoarelor specifice, despre caracteristicile acestora în Carpați și orice altă dată sau informație relevantă pentru acest studiu. Oferim de asemenea o perspectivă asupra definițiilor sustenabilității în contextul acestor sectoare. Am compilat de asemenea ghiduri relevante, standarde și inițiative referitoare la sustenabilitatea sectorului în cauză. Acest tip de introducere a sectoarelor este urmat de descrierea provocărilor cu referire atât la provocările cu care se confruntă actorii din sectorul respectiv datorită conservării naturii cât și la impactul pe care sectorul respectiv îl poate avea asupra biodiversității. Apoi furnizăm câteva exemple de bune practici din țările Carpatice care ar putea fi luate în considerare în alte arii sau țări din Carpați. Exemplele de bune practici din regiunea Alpină sunt luate în considerare datorită similitudinilor dintre cele două arii, dar ținând cont că experiența și cunoștințele sunt mult mai la îndemână pentru regiunea alpină întrucât Convenția Alpină are o istorie mai îndelungată față de Convenția carpatică. În următorul capitol (Capitolul 5, Concluzii) formulăm recomandări concrete adresate celor trei grupuri de audiență țintă având menirea să le ajute să facă următorul pas către o dezvoltare regională durabilă.

4.1. Agricultură

Agricultura și biodiversitatea sunt puternic interconectate și chiar interdependente. Biodiversitatea, prin intermediul ecosistemelor funcționale, poate furniza servicii esențiale agriculturii, precum polenizarea, combaterea dăunătorilor, etc pe când prin adoptarea unei practici pro-natura, agricultura poate ajuta la păstrarea habitatelor valoroase precum pajiștile și a peisajelor diversificate. Deși în zilele noastre agricultura e asociată rolului său de producător de alimente aceasta are un rol extrem de important și în conservarea biodiversității și în furnizarea serviciilor ecosistemice, ambele rezultând din managementul responsabil al terenurilor.

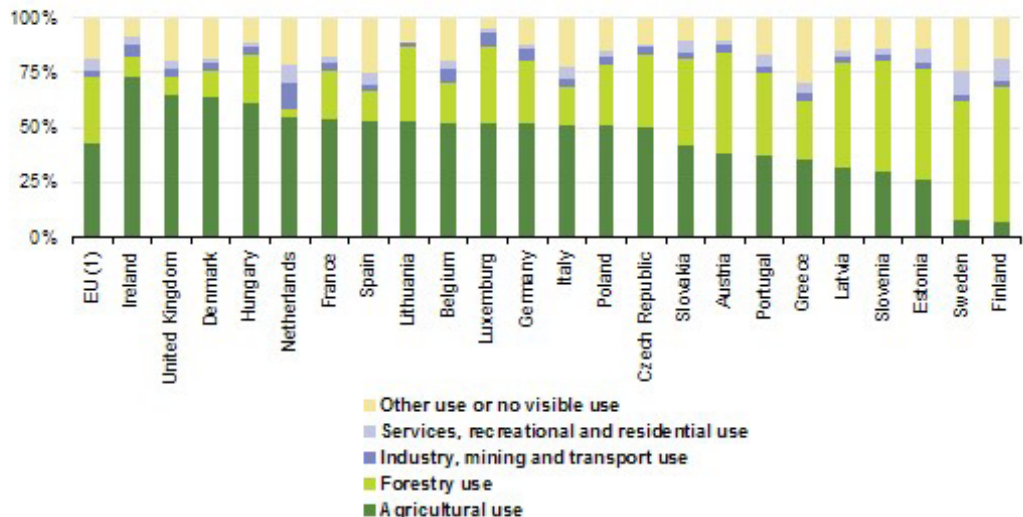
Utilizarea terenului agricol și importanța managementului terenurilor

Managementul terenurilor depinde de utilizarea terenurilor.

Pe baza datelor Eurostat din anul 2009²⁴, utilizarea terenurilor agricole este cea mai elementară

²⁴ http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Land_cover,_land_use_and_landscape

categorie de utilizare a terenurilor în UE, cuprinzând 43% din întreaga zonă EU23 (excluzând Bulgaria, Cipru, Malta și România). Ungaria a raportat peste 60% din terenurile sale utilizate în agricultură, Polonia a raportat 50%, iar Slovacia se află la media EU23. Printre țările Carpatice raportate la UE, se folosește mai mult teren pentru agricultură decât pentru silvicultură în Ungaria și Polonia, procentul fiind egal pentru Slovacia, iar pentru Republica cehă silvicultura are o pondere mai mare.

(1) EU average excluding Bulgaria, Cyprus, Malta and Romania.

Source: Eurostat (online data code: lan_lu)

Teren in folosință în cadrul EU-23 (Sursa: Eurostat, 20091)

(UE, Irlanda, Marea Britanie, Danemarca, Ungaria, Olanda, Franța, Spania, Lituania, Belgia, Luxemburg, Germania, Italia, Polonia, Republica Cehă, Slovacia, Austria, Potugalia, Grecia, Letonia, Slovenia, Estonia, Suedia, Finalanda

- Alte utilizări sau fără utilizări vizibile
- Utilizare pentru servicii, în scopuri recreaționale sau rezidențiale
- Utilizare pentru industrie, minerit, transport
- Utilizare pentru silvicultură
- Utilizare pentru agricultură

1 Media UE (excluzând Bulgaria, Cipru, Malta și România)

Sursa Eurostat (cod date online: lan_lu))

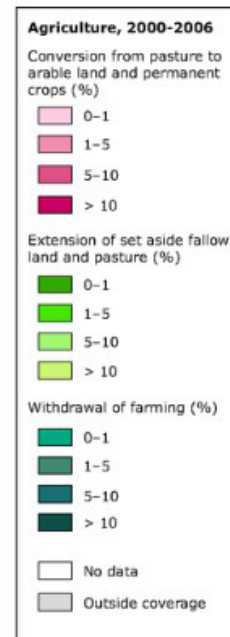
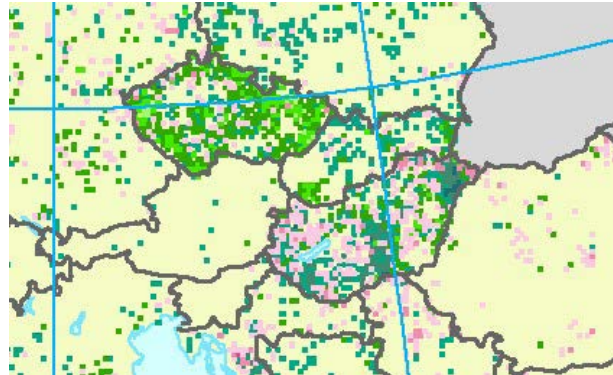
În ceea ce privește Carpații, excluzând Ucraina, există date pentru Macro-regiunea Carpatică înregistrată la Agenția Europeană de Mediu (EEA)²⁵. Cifrele bazate pe raportul CORINE Land Cover ilustrează că peste 55% din zonă e utilizată pentru agricultură (teren arabil, vițe de vie, livezi, pășuni) pe când 38% e acoperită de păduri.

În particular, peisajul Carpatic a fost în mare parte modelat de o lungă tradiție agricolă montană, de creșterea animalelor caracterizată de practici extensive și de vegetația naturală/semi-naturală a vegetației. Astăzi aceste ocupații tradiționale se află în pragul declinului ca urmare a trendurilor și a oportunităților de dezvoltare economică care pun în același timp o presiune din ce în ce mai accentuată pe mediul înconjurător și inevitabil influențează terenul agricol și amenajarea terenurilor precum și aspectele peisajelor existente și biodiversitatea. (GÁL & RÁCZ eds., 2008).

Conform datelor furnizate de EEA privind schimbările la nivelul utilizării terenurilor în toate țările Carpatice utilizarea terenurilor a suferit modificări predominând abandonul terenurilor pe de o parte și conversia pășunilor în teren arabil sau în culturi permanente pe de altă parte (Imaginea 5)

Imaginea 6. Schimbări la nivelul utilizării terenurilor agricole între 2000 și 2006
(sursa: EEA- Zona economică europeană: <http://www.eea.europa.eu/data-and-maps/figures/agriculture-clc-change-2000-2006>)

Istoria țărilor Carpatice este foarte grăitoare în acest sens. În timpul erei socialiste, Republica Cehă, Slovacia și Ungaria au experimentat

²⁵ <http://www.eea.europa.eu>

colectivizări intense, consolidări de terenuri, integrarea obligatorie a fermierilor privați în corporații și colective. În Polonia, sectorul privat a fost conservat într-o oarecare măsură. În sud-estul Poloniei și în centrul României, cu precădere, întreprinderile mici și fermierii individuali au rezistat colectivizării datorită caracteristicilor montane în care fermele mici și izolate nu au fost colectivizate (RUFFINI & PTÁČEK eds., 2009). Căderea Cortinei de Fier, în 1989 a cauzat schimbări rapide și drastice la nivelul structurilor politice, sociale și economice Est-europene și implicit la nivelul țărilor post-comuniste și Carpatice. Economiile centralizate și planificate s-au transformat în sisteme de piață libere incluzând un lung proces de privatizare, regimurile instituționale s-au schimbat confruntându-se în timp cu procesul sensibil al democratizării, cărora li se aduagă schimbări demografice rapide. Aceste schimbări politico-socio-economice au afectat utilizarea terenurilor dar procentele și modelele spațiale ale acestor schimbări au diferit în timp de la o țară la alta (HOSTERT et al., 2008). În mod tipic, în regiunile muntoase din România, Ucraina și Polonia procentajul gospodăriilor cu mai puțin de 5 hectare de teren arabil continuă să fie mare, 50% sau chiar mai mult (pentru comparație mărimea medie a unei gospodării era de 14 hectare în EU27, 2010)

În general s-a demonstrat că au existat grade variabile dar importante de abandon la nivelul terenurilor agricole de-a lungul ultimelor câteva decade în întreaga Europă și mai ales în regiuni în care agricultura este mai puțin productivă, respectiv în arii izolate și în regiuni montane cu soluri sărace și climat aspru. Spre exemplu, aproximativ 15-20% din terenul arabil utilizat în vremurile socialiste a fost abandonat odată cu schimbarea regimului în țările Carpatice, probabil ca un răspuns la diminuarea profitabilității agriculturii după 1989. (KUEMMERLE et al., 2008). Mai mult, principalele cauze ale modificărilor la nivelul utilizării terenurilor agricole au la rădăcină îmbătrânirea populației agricole, migrarea tinerelor generații către orașe și tendința acestora de a se angaja în sectorul de prestări servicii, abandonarea formelor tradiționale de agricultură extensivă și de creștere a animalelor în favoarea unei aparent mai performante monoculturi și a unor sisteme intensive, alături de influența logicii de piață și a lanțului de aprovizionare asupra viabilității exploatării mai ales în cazul gospodăriilor medii.

Pornind de la aceste premize, selecția sistemului de management privind utilizarea terenurilor agricole este crucială atât din perspectiva socio-economică, cât și din cea a mediului:viabilitatea pe termen lung a agriculturii ca afacere, a sistemelor agricole care sunt puse în joc și a sistemelor socio-culturale asociate cu activitatea specifică agriculturii.

Definiția managementului responsabil al terenurilor

Nu există o definiție universală a agriculturii sustenabile, dar majoritatea includ următoarele elemente: solidă din punct de vedere ecologic, viabilă din punct de vedere economic, justă din

punct de vedere social, adecvată din punct de vedere cultural, umană și bazată pe o abordare științifică holistică. Referitor la producția de piață, agricultura sustenabilă trebuie să reflecte preocupările consumatorilor în ceea ce privește calitatea, siguranța și sănătatea.

Termenul de agricultură sustenabilă a fost rostit de către Congresul SUA în cadrul Legii privind agricultura²⁶ din 1990 fiind definit ca "un sistem integrat de practici privind producția de plante și animale cu o aplicare specifică siteului, care va dăinui pe termen-lung vizând :

- satisfacerea nevoii umane de hrană și fibre
- îmbunătățirea calității mediului și a resurselor naturale de care depinde economia agricolă
- folosirea în cel mai eficient mod a resurselor ne-regenerabile și a resurselor agricole și a celor integrate, unde e cazul, precum și a ciclurilor naturale biologice,
- susținerea viabilității economice a operațiunilor agricole
- îmbunătățirea calității vieții agricultorilor și a societății în ansamblul său.

Agricultura sustenabilă caută să amelioreze beneficiile producției agricole prin reducerea amenințărilor și creșterea beneficiilor aduse biodiversității precum și să diminueze impactul agriculturii asupra habitatelor și a speciilor prin practici de management și de producție ameliorate. Formele organice și cele tradiționale ale agriculturii sustenabile sunt explorate mai în detaliu în cele ce urmează.

Agricultura organică cunoscută și ca agricultura bio, este o metodă strictă de agricultură în cadrul căreia producția, controlul și etichetarea produselor organice sunt guvernate de legislație. Acest tip de agricultură respectă sistemele și ciclurile naturale. Agricultura bio contribuie la protejarea resurselor noastre naturale, a biodiversității și a bunăstării animalelor. Are de asemenea un potențial elevat de a ajuta creșterea durabilă a ariilor rurale (pentru țările est-europene acest lucru este valabil câtă vreme oportunitățile pe piață pentru micii fermieri sunt îmbunătățite iar disponibilitatea lor și capacitatea de cooperare sunt întărite). Producția organică este o producție vegetală care folosește surse naturale de nutrienți (compost, reziduri agricole, îngrășăminte de origine animală) și metode naturale de control a recoltei și de combatere a buruienilor în locul argochimicelor artificiale, sintetice sau anorganice; în plus înseamnă producție de carne utilizând furaje produse organic. Regulile se aplică atât materialelor cât și practicilor agricole. Pe lângă legislația UE, toate statele membre UE au legislația lor națională referitor la agricultura organică. Agricultura organică este un sector al agriculturii europene care a cunoscut o creștere continuă în ultimii ani. Din 2005 până în 2007 suprafața organică totală (suprafața convertită pe deplin plus ariile în curs de convertire) din cadrul UE s-au ridicat de la 3.6% la 4,1%. Creșterea

²⁶ Hrană, agricultură și Conservare și Legea comerțului din 1990 (FACTA), Lege publică 1101-624, titlul XVI, subcapitolul A, Secțiunea 1603NAL Call # KF1692.A31 1990

suprafeței în perioada cuprinsă între 2006 și 2007 a fost de 5,9 % iar pentru perioada 2007-2008 a fost de 7,4% . În țările Carpatice cea mai mare creștere s-a înregistrat între anii 2007 și 2008 în Ungaria (15%) și în Slovacia 19.4%²⁷.

Țări Carpatice	Teren organic (ha)	Teren organic (%)
Republica Cehă	460,498	10.8
Ungaria	124,402	2.9
Polonia	609,412	3.9
România	229,946	1.7
Serbia	6,238	0.1
Slovacia	166,700	8.6
Ucraina	270,320	0.7

*Procentajul privind terenurile agricole organice și zona agricolă totală aferente țărilor Carpatice în anul 2011
(Sursa: Institutul de cercetare pentru Agricultură Organică FiBL, 20132)*

Agricultura Traditională constă în aplicarea metodelor și know-how-ului dinaintea industrializării. Este prin natura sa, în echilibru cu ecosistemele înconjurătoare, s-a dezvoltat odată cu omul adaptându-se la condițiile geografice și prin urmare a fasonat frumoasele peisaje pe care le putem admira și azi, mai ales în zona Carpaților. Rezultă în general în diminuarea riscurilor, oferă acoperirea terenului întregul an, este diversă atât în ceea ce privește speciile cât și în ceea ce privește varietatea genetică și funcționează cu consum scăzut dar pe bază de muncă intensivă. În ultimii 10-15 ani conceptul de Agricultură cu înaltă valoare naturală s-a dezvoltat la nivel European ca o recunoaștere a faptului că unele forme de agricultură și mai ales agricultura tradițională au un efect pozitiv asupra biodiversității promovând astfel o relație pozitivă între agricultura și natură și mai ales între formele agriculturii tradiționale și managementul terenurilor agricole și conservarea biodiversității. HNVF se caracterizează prin agricultura ca formă principală de utilizare a terenurilor, agricultura care susține o mare diversitate de specii sălbatice și habitate sau prin prezența speciilor și habitatelor de importanță națională/ regională/ europeană și prin conservarea biodiversității în funcție de continuitatea practicilor agricole specifice. Ca și în cazul agriculturii organice, ținând cont de faptul că agricultura de tip HNV/ tradițională este în general practică de fermieri mici, mai ales în țările est-europene, este crucial să se amelioreze oportunitățile pe piață pentru agricultori și să se întărească disponibilitatea și capacitatea de a coopera în vederea ameliorării și stabilizării viabilității unor astfel de sisteme, care la rândul lor vor furniza servicii ecosistemice societății.

²⁷ http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Organic_farming_statistics

Managementul responsabil al terenurilor poate fi de asemenea integrat în agricultura convențională care se referă la orice agricultură care nu e dedicată metodelor alternative, precum cele descrise mai sus, sau ingineriei genetice. În agricultura convențională protectori chimici, fertilizatori chimici și creșterea intensivă a animalelor sunt comune, iar produsele rezultate în urma agriculturii convenționale pot conține mixturi accidentale de Organisme Modificate Genetic (dacă sunt sub pragul de etichetare de 0.9 procente). Acest gen de agricultură a dominat secolul 20 și stă la baza majorității agriculturilor de azi. (<http://www.coextra.eu/glossary/word672.html>).

Totuși practici responsabile care ar putea fi adoptate de către fermierii convenționali includ: rotirea recoltelor, integrarea trăsăturilor piesajului precum gardurile vii, copacii, mici arii umede sau mlaștine, niște buzunare de vegetație naturală, iar o parte din zona agricolă să fie exclusă din producție (pârloage, arii tampon, gaturi, cu condiția ca terenul să nu fie arat, semănat, fertilizat sau stropit, dar putând să fie păscut sau tuns și poate include arii tampon și gaturi și habitate semi-naturale. În mod similar, crescătorii convenționali de animale pot trece de la culturi intensive de iarbă la sisteme mai extensive de pășuni sau pajiști obținute prin folosirea diferitelor tipuri de plante furajere incluzând arbuști sau copaci. Aceste măsuri au potențialul de a atenua impactul negativ asociat de obicei agriculturii, respectiv pierderea biodiversității, poluarea cu nitrogen, emisii climatice și deteriorări ale calității solului și apei, ameliorând în același timp furnizarea de bunuri publice sau servicii ecosistemice (WWF 2012)

Ghiduri existente, standarde, inițiative și organizații

Convenția despre diversitate biologică conține un **Program tematic despre biodiversitate agricolă**. Programul recunoaște dilema agriculturii în sensul că pe de o parte oferă servicii ecosistemice esențiale iar pe de altă parte este un factor major de diminuare a biodiversității. Întrucât toate statele Carpatice fac parte din Convenția CBD ar trebui să își asume angajamentul de a implementa Programul.

Secretariatul Convenției Carpatice asistă statele Carpatice să implementeze Articolul 7 al Convenției "să mențină managementul terenurilor cultivate în mod tradițional într-o manieră sustenabilă și să ia măsuri adecvate în conceperea și implementarea politicilor lor agricole" prin organizarea unui **Grup de Lucru pe tema Agriculturii sustenabile și a dezvoltării rurale (SARD)**.

Parteneriatul european pentru inovație privind Sustenabilitatea și Productivitatea²⁸ (EIP-AGRI) este una dintre inițiativele emblematice ale Comisiei Europene menite să ajute statele membre UE să implementeze Strategia Europa 2020. Inițiativa, lansată în februarie 2012, are ca obiectiv furnizarea unei interfețe de lucru între agricultură, bio-chimie, știință la nivel european,

²⁸

COM(2012) 79 final

național și regional. Are menirea de a servi drept catalizator în vederea sporirii eficacității acțiunilor inovatoare susținute de către Politica de dezvoltare rurală și de Uniunea pentru cercetare și inovație. Drept rezultat, cu ajutorul cercetării și a proiectelor inovatoare, ne putem aștepta să se dezvolte măsuri agricole care să asigure sustenabilitatea pe termen lung. Persoanele interesate pot urmări activitatea (tehnologiile inovatoare dezvoltate, documentele, ghidurile, recomandările) și se pot implica în grupuri relevante de lucru sau pot participa la alte evenimente organizate de către EIP -AGRI.

Organizația Națiunilor Unite pentru Alimentație și Agricultură (FAO) asistă țările să obțină câștiguri sustenabile din agricultură pentru a hrăni o populație mondială în creștere, respectând în egală măsură mediul, protejând sănătatea publică și promovând egalitatea socială. Departamentul ajută agricultorii să își diversifice produsele, să reducă dificultățile muncii în agricultură, să își promoveze produsele și să conserve resursele naturale. FAO are un birou regional pentru Europa și centrul Asiei în Budapesta, Ungaria.

Organizația proprietarilor de teren din Europa (ELO) este o organizație non-profit care reprezintă interesele proprietarilor, managerilor de terenuri rurale și a întreprinderilor rurale din cadrul UE. ELO vizează promovarea "unei regiuni rurale europene prospere și atractive" și face lobby pentru a-și promova obiectivele la nivel local, național și european. Principala preocupare a ELO constă în a asigura dezvoltarea ariilor rurale în moduri care să echilibreze activitatea economică cu conservarea moștenirii rurale și ambientale. ELO este un ONG și deci poate fi accesat.

Federația internațională a mișcărilor de agricultură ecologică IFOAM este grupul de lucru EU la nivelul federației internaționale a mișcărilor de agricultură ecologică. Obiectivele IFOAM se referă la abordarea la nivel internațional a unor sisteme ecologice, sociale și economice fiabile bazate pe principiile Agriculturii organice. Grupul UE IFOAM este o organizație non-profit bazată pe statutul de membru UE care aduce împreună 300 de organizații, asociații și întreprinderi. Reprezintă mișcarea organică în Europa și promovează dezvoltarea agriculturii organice. IFOAM este un ONG și deci vă puteți alătura.

Fondul European pentru Conservarea naturii și pastoralism (EFNCP) este singura organizație europeană care se concentrează pe menținerea unei creșteri cu intensitate redusă a creșterii animalelor, tipul de agricultură care este răspândit pe terenurile mai puțin productive în multe dintre țările europene, folosind de regulă pășuni și pajiști semi-naturale. În Carpați derulează proiecte în România și ajută la promovarea agriculturii tradiționale în ariile montane. EFNCP este un ONG fiind deci deschis afilierii.

ELN FAB Rețeaua cu caracter educativ a UE despre agro-biodiversitatea funcțională cuprin-

de membrii EU 27 plus Elveția și Norvegia. Compilează exemple de bune practici și diseminează îndrumare practică pentru fermierii europeni și proprietarii de terenuri pe tema agro biodiversității funcționale vizând promovarea agriculturii sustenabile. Centrul European pentru Conservarea Naturii (ECNC) găzduiește secretariatul ELN-FAB) și plănuiește să intensifice și să diversifice activitățile curente în scopul de a ajuta la schimbul de expertiză și experiențe practice între țări depășind barierele de limbă între fermieri, decidenți, cercetători, antreprenori și ONG-uri în așa fel încât să permită implementarea rapidă a celor mai bune practici. ELN-FAB este o inițiativă iar cei interesați pot urmări noutățile despre proiect.

Ghidul de promovare a agriculturii sustenabile în ariile montane Alpine- Perspective asupra „Implementării Agriculturii Sustenabile și a Dezvoltării rurale în zona montană Alpină”.²⁹ este produsul unui proiect privind implementarea agriculturii sustenabile și a dezvoltării rurale în zona montană Alpină. Obiectivul său constă în implementarea și evaluarea colectivă a acțiunilor care vizează promovarea agriculturii sustenabile și a dezvoltării rurale în zona Alpilor. Deși a fost dezvoltat pentru regiunea Alpină ținând cont de similaritățile între cele două regiuni (cea Alpină și cea Carpatică) ghidul oferă informații și recomandări utile și fermierilor din regiunea montană Carpatică

4.1.1. Provocări

Sectorul agricol este una dintre indsutriile majore bazate pe resurse naturale. Dacă nu se derulează în mod sustenabil poate deveni unul dintre sectoarele cu cel mai semnificativ impact negativ asupra biodiversității, cauzând dispariția speciilor și diminuarea biodiversității agricole (numărul păsărilor specifice terenurilor agricole a scăzut cu aproape 50% în ultimii 25 de ani ca dealtfel și numărul fluturilor) (SEC(2010) 1163 final).

Cei mai semnificativi factori de deteriorare a biodiversității agricole sunt:

- Schimbările la nivelul utilizării terenurilor (conversia terenurilor naturale și semi-naturale în teren agricol sau urbanizarea)
- Intensificarea (aplicarea practicilor agricole intensive precum monocultura cu aport mare chimic)
- Abandonul terenurilor agricole (fermieri care se mută din zona rurală în zona urbană lăsând terenurile în urmă fără a le mai cultiva)
- Schimbări climatice (ploi extrem de puternice cu repetitivitate la intervale scurte, schimbări extreme la nivelul vremii)

²⁹ http://ec.europa.eu/research/agriculture/pdf/imalp_alpine_en.pdf

Agricultura tradițională este amenințată de destrămarea structurilor sociale, ceea ce rezultă în schimbări demografice care conduc la intensificare precum și la abandonarea terenurilor. Conversia terenurilor naturale, semi-naturale sau chiar agricole în instalații de energie regenerabilă nu e doar în conflict cu biodiversitatea dar, la un nivel mai amplu, poate deveni un competitor al producției de hrană și nutreț. Răspândirea recoltelor de OMG-urilor atrage riscul de încrucișare cu ecosistemele naturale.

În Carpați, intensificarea în ariile de șes și abandonarea terenurilor în zona montană par să fie trendul comun al schimbărilor la nivelul utilizării terenurilor. Un efect nefast la nivelul unora dintre țările membre UE din zona Carpaților e resimțit legat de pregătirea Politicii comune agricole mai ales în perioada 2005-2007 dar și în ziua de astăzi: pășunile naturale și semi-naturale cu o bio-diversitate bogată au fost arate și cultivate drept teren arabil pentru câțiva ani când Politica comună agricolă se presupunea că oferă plăți pentru conversia terenului arabil în pășuni. Astfel de efect nefast ar trebui identificat și eliminat din schemele de finanțare.

Practicile agricole nocive sunt un mare contributor la emisiile de gaz de seră (spre exemplu creșterea și înmulțirea animalelor în număr foarte mare), la poluarea apei și solului precum și la declinul biodiversității.

Multe arii rurale sunt de asemenea afectate de **abandonul terenurilor** de către familiile de fermieri care nu își mai câștigă traiul practicând agricultura.

Provocările pe termen lung cu care se confruntă agricultura în Europa zilelor noastre se datorează schimbărilor climatice, resurselor naturale precum apa, energiei și cultivării hranei. Cu toate acestea în zona Carpatică măsurile referitoare la atenuarea schimbărilor climatice au un rol mai important față de adaptarea la schimbările climatice.

Proiecțiile schimbărilor climatice sugerează ploi neregulate și un climat mai cald în bazinul Carpatic. (Láng, 2006; Bartholy et al., 2007). Studiile privind schimbările la nivelul temperaturilor în bazinul Carpaților prevăd în mare o creștere a temperaturilor. Se preconizează că Munții Carpați vor suferi o creștere între 3.0 °C în partea de nord-vest până la 4.5 °C în sud. Temperaturile mai ridicate, nivelul ridicat de CO₂ concentrațiile, schimbările anuale și sezoniere la nivelul regimului de precipitații și frecvența evenimentelor extreme vor afecta atât productivitatea cât și calitatea agricolă a rezultatelor obținute în regiune (ALTERRA, exp. 2014).

Deși în cadrul UE există plăți agricole și de mediu și scheme de plată naționale adiționale precum programul PPK de conservare a peisajului montan din Republica Cehă care compensează și recunoaște restricțiile și dificultățile cu care se confruntă agricultorii și care recompensează bunurile publice furnizate de aceștia societății, agricultorii se plâng adesea de circumstanțele lor. Printre aceste plângeri adunate din răspunsurile date de aceștia la chestionare și în urma întâlnirilor cu părțile interesate cele mai frecvente plângeri în zona Carpaților sunt:

- Restricțiile care li s-au impus prin planurile de management a ariilor protejate
- Restricțiile nu sunt compensate de loc sau sunt compensate în mod insuficient
- Daunele provocate de speciile protejate nu sunt compensate sau sunt compensate în mod insuficient
- Valoarea de piață mai scăzută a terenurilor agricole din ariile protejate
- Lichidități mai reduse pentru terenurile agricole din arii protejate
- Poziții nefavorabile pentru împrumuturi întrucât fermierii din ariile protejate au un profit mai mic și multe dintre bănci nu acceptă ipotecarea în ariile protejate
- Nu există cerere solvabilă pentru a plăti prețurile extra pentru hrană organică sau sustenabilă.

4.1.2. Oportunități

Beneficiile biodiversității și ale ecosistemelor pentru productivitatea agricolă includ o polenizare mai bună, controlul dăunătorilor în mod natural, reciclarea nutrienților, conservarea solului și apei și drept consecință, o cerere scăzută pentru inputuri externe și o producție de o calitate mai bună, valoarea adăugată a produselor, reziliență crescută și capacitate de adaptare mai mare la nivelul sistemelor de producție agricolă în fața provocărilor schimbărilor climatice. Așadar, înțelegerea interacțiunilor dintre biodiversitate și producție agricolă și traducerea acestor cunoștințe în practici manageriale este esențială pentru asigurarea livrării bunurilor publice sau a serviciilor de ecosistem. Adoptarea **tehnologiilor alternative și inovative** reprezintă o contribuție importantă în acest sens. Beneficiile agriculturii sustenabile pentru indivizi, întreprinderi și societate în ansamblul său includ reducerea impactului negativ asupra mediului, hrană mai sănătoasă, mai sigură și suficientă, fibre și combustibil, conservarea biodiversității, estetica peisagistică, conservarea diversității genetice a culturilor vegetale și a speciilor animale, riscuri reduse pentru afaceri și atenuarea emisiilor de gaze de seră.

O oportunitate revoluționară în implementarea practicilor referitoare la agricultura sustenabilă constă în **agro-biodiversitate**, un sub-ansamblu vital al biodiversității. Hrana și siguranța personală a multor persoane depinde de managementul susținut al diverselor resurse biologice care sunt importante pentru hrană sau agricultură. Biodiversitatea agricolă cunoscută și ca agro-diversitate, sau resursele genetice pentru hrană și agricultură includ:

- Varietatea recoltelor, rasele animalelor, speciile de pești și resursele sălbatice disponibile în câmpuri și păduri incluzând produse obținute din cultivarea copacilor, animalele sălbatice vâdate pentru hrană în ecosisteme acvatice (pești sălbatici)
- Specii nerecoltate în ecosisteme de producție care susțin oferirea hranei incluzând micro-biota solului, polenizatori și alte insecte precum albinele, fluturii, viermii de pământ, muștele verzi
- Specii nerecoltate din mediul sălbatic care susțin ecosistemele care produc hrană (ecosisteme agricole, pastorale, forestiere și acvatice)

Agro biodiversitatea este rezultatul proceselor naturale de selecție și selecția atentă și dezvoltările inovative ale fermierilor, crescătorilor și pescarilor de-a lungul mileniilor. În principiu, este rezultatul interacțiunii dintre mediu, resurse genetice, sisteme de management și practici utilizate de oameni din culturi diferite, și astfel resursele de apă și de teren sunt folosite în diferite moduri pentru producție. (www.fao.org)

Experiența și cercetarea au demonstrat că agro-biodiversitatea poate:

- Crește siguranța hranei și profitul economic
- Reduce presiunea pusă de agricultură pe speciile protejate sau pe cale de dispariție
- Conferi sistemelor agricole un plus de stabilitate, robustețe și sustenabilitate
- Contribui la managementul dăunătorilor și bolilor
- Conserva solul și crește fertilitatea și sănătatea naturală a solului
- Diversifica produsele și oportunitățile privind veniturile
- Ajuta la maximizarea utilizării eficiente a resurselor și mediului
- Reduce dependența de inputuri externe
- Îmbunătățește hrana umană și oferi surse pentru medicină și vitamine
- Conserva structura ecosistemelor și stabilitatea diversității speciilor (B@B, 2010).

Așadar, utilizarea sustenabilă a resurselor naturale și menținerea ecosistemelor în stare de bună funcționare nu înseamnă doar protejarea mediului în sine dar și un lucru vital pentru fermieri pentru că astfel se asigură fertilitatea și productivitatea ecosistemelor agricole, fiind și cheia competitivității și a siguranței hranei pe termen lung.

Pentru a motiva și a susține fermierii, proprietarii de terenuri și managerii de terenuri trebuie să înțeleagă și să vadă o oportunitate în schimbarea către metode mai sustenabile de agricultură și să înceapă să încorporeze managementul responsabil al terenurilor. De-a lungul ultimelor două decenii a existat o creștere la nivelul **schemelor de branding și de certificare** în sectorul agricol (producție organică, mărci locale sau regionale); acestea creând nișe de piață care pot ajuta afacerile să acceseze noi piețe, să-și extindă baza de clienți și să-și crească veniturile, respectând în același timp pe deplin obiectivele privind biodiversitatea.

Mai mult, în cadrul Uniunii europene **Politica agricolă comună (CAP)** oferă oportunități specifice de finanțare care combinate pot contribui la conservarea naturii și viabilitatea fermelor (asigurând mai ales venituri stabile în arii agricole exploatare extensiv) și în mare poate stimula economiile locale și vitalitatea comunităților locale. Pe lângă finanțările directe conform Pilonului 1, măsurile de dezvoltare rurală conform Pilonului 2 susțin investițiile la nivelul fermelor, accesul produselor pe piață, crearea grupurilor de producători, sprijinirea tinerilor fermieri, diversificarea activităților și produselor. În particular, așa numitele finanțări agricole și de mediu din carul Axei II sunt orientate spre:

- Menținerea sistemelor și practicilor benefice de agricultură
- Susținerea practicilor pro-biodiversitate
- Susținerea agriculturii în ariile din cadrul Natura 2000 precum și în alte arii cu resurse naturale valoroase (arii defavorizate din punct de vedere natural, terenuri agricole de înaltă valoare naturală
- Reabilitarea habitatelor degradate

În plus, există **scheme naționale de finanțare** în anumite țări Carpatice care susțin agricultura în ariile peisagistice (în Republica Cehă) sau care compensează pentru daunele provocate de speciile protejate (în Ungaria și România)

4.1.3. Exemple de bune practici

Asociația de mărci regionale - Republica Cehă

Tip de exemplu: branding (întărirea mărcii)

Inițiator: ONG

Părți adiționale implicate: afaceri locale, fermieri etc.

Proiectul de certificare a mărcilor regionale a fost creat de către ONG-ul APUS și de Asociația Mărcilor Regionale, Cehia pentru a sprijini produsele originare din anumite arii rurale sau arii protejate pentru a le face mai ușor de remarcat și de promovat.

APUS a inițiat și a gestionat fundația la nivel național în cadrul proiectului său menit să atragă atenția publică asupra ariilor Natura 2000. Rețeaua a inclus inițial trei regiuni în 2005 și s-a extins la 10 regiuni până în 2009 (imaginea 6) și la 18 până în 2012. În 2010, peste 250 de certificări au fost acordate pentru produse sau grupuri de produse. Cele mai multe întreprinderi sunt micro-întreprinderi din sectoarele procesării hranei și artizanatului.

Rețeaua de mărci regionale certificate din Republica Cehă (APUS/ Asociația pentru Mărci Regionale, 2009

Toate mărcile din cadrul Asociației au fost acordate pe principii similare beneficiând de marcare și design grafic unificat. Caracteristicile de bază includ originea garantată și respectarea mediului în toate fazele de producție și vânzare. Marca se referă de asemenea la proporția lucrului manual sau manual precum și la materii prime locale.

Certificarea se acordă produselor care au fost realizate în cadrul uneia dintre regiunile membre și care au o relație clară cu regiunea, spre exemplu un produs local tradițional, un produs realizat cu materii prime locale sau un produs realizat manual de către localnici. Produsul trebuie să prezinte o anumită calitate și nu trebuie să deterioreze în niciun fel mediul. Marca este de obicei oferită artizanilor sau produselor naturale, agricole, hranei sau articolelor artistice și uneori chiar și produselor industriale. O comisie de certificare formată din producători locali, autorități locale, organizații dedicate protejării naturii și organisme agrare sau comerciale decide certificarea mărcilor. Deși mărcile respectă reguli comune, mărcile individuale regionale sunt unice în marea lor parte, depinzând de condițiile în care au fost realizate și lucrate. Dacă în primele trei regiuni marca era stabilită predominant în cadrul ariilor protejate fenomenul e invers în celelate regiuni iar ceea ce au în comun până acum este faptul că sunt arii rurale cu un potențial turistic extrem de mare dar care se și confruntă cu dificultăți structurale.

Studiul "Unități pentru asistență tehnică a biodiversității", finanțat de Comisia Europeană, a analizat inițiativa și a constatat că ținând cont că contrar perioadei inițiale a schemei, criteriile obligatorii ale produselor care solicitau ca produsul să origineze din arii protejate a fost omis, la sfârșit, indicatorii culturali, geografici și sociali erau relativ bine dezvoltați dar criteriul nu era suficient de puternic din punctul de vedere al indicatorilor de mediu (FOXALL et al., 2010) și ar avea nevoie de ameliorări pentru a fi siguri că prezintă beneficii pentru biodiversitate. Totuși, inițiativa are rădăcini bune și este un succes, deci este recomandat să fie analizată și aplicată și în rândul altor țări sau regiuni cu un pilon întărit privind biodiversitatea.

Pentru mai multe informații consultați: <http://www.regional-products.eu/>

Syrex Agrofarm - Slovacia

Oferta de produse de la Syrex Agrofarm, Slovacia

Tipul de exemplu: produse lactate

Inițiator: fermier (business)

Părți adiționale implicate: fermieri locali, IMM-uri, mici gospodării

Syrex este condusă de o familie de fermieri din generație în generație din apropierea Parcului Național Mala Fatra. Bunicii și străbunicii proprietarilor de azi se ocupau cu agricultura montană incluzând creșterea oilor și a vacilor. Firma a fost înființată în anul 1993 drept fermă de oi și vaci de lapte care procesa de asemenea lapte în brânzeturi tradiționale. Produsele erau vândute la poartă sau în târgurile săptămânale. Pe măsură ce afacerea a crescut s-au orientat către lanțuri de magazine și hoteluri. În zece ani nu mai puteau satisface cererea mare a pieții pentru produsele lor. Compania s-a restructurat și a abordat un nou model de afaceri în 2003 când a luat și un

nou nume, Syrex. Au oprit activitatea agricolă și s-au concentrat mai mult pe producție, calitatea producției, modernizarea și vânzarea produselor, ținând însă mereu cont de tradiții și sustenabilitate. Compania a dezvoltat un set de criterii pentru a asigura calitatea laptelui crud și pentru a se asigura că furnizorii lor de lapte și producătorii aplică practici tradiționale, fiabile din punctul de vedere al mediului, sustenabile. Toți furnizorii lor sunt din regiune, cei mai mulți dintre ei fiind IMM-uri și mici gospodării.

Azi, afacerea are aproximativ 30 de angajați, produce în jur de 50 de sortimente de produse lactate incluzând sfere de brânză, brânză naturală și brânză asezonată, rulouri de brânză, având o rețea de distribuție în întreaga Republică Cehă și în Slovacia care e aprovizionată cu brânză proaspătă o dată sau de două ori pe săptămână.

Fac parte din asociația producătorilor de brânzeturi împletite Zázrivá, brânza lor afumată și brânza proaspătă fiind certificată de către asociație. Dețin de asemenea un indicator geografic protejat (PGI - schemă europeană dedicată produselor tradiționale dintr-o anumită regiune) pentru brânza naturală asezonată împletită Zázrivá și pentru brânza împletită afumată Zázrivá. Compania promovează utilizarea tradițională a pajștilor și pășunilor prin site-ul Zázrivá lazy Natura 2000. Susțin traininguri despre procesul de realizare a brânzei și sunt deschiși vizitelor.

Pentru mai multe informații: <http://www.syxex.sk>

Fructe tradiționale "Székely Fruit"- România

Logourile și oferta de produse ale Székelygyümölcs.

Tipul de exemplu: protejarea diversității agricole genetice, producția și procesarea fructelor

Inițiator: ONG

Părți adiționale implicate: Fermieri locali, IMM-uri, mici-gospodării, municipalități, asociații agricole, etc

Udvarhely Seat este o regiune muntoasă în care, de secole, creșterea animalelor și cultivarea fructelor a constituit sursa predominantă de venit. Cultivarea fructelor este o activitate specifică regiunilor de deal din Udvarhely Seat, în părțile de sud și sud-vest ale regiunii. Există mai multe tradiții și varietăți de fructe caracteristice diferitelor sate. Multe au devenit rare sau sunt chiar aproape de dispariție datorită cultivării intensive de fructe din epoca socialistă. Și cunoștințele privind agricultura tradițională au dispărut.

Proiectul FRUTARD - Fructele, tradițiilor noastre (2009-2001) este susținut de o finanțare din Norvegia, prin Programul norvegian de cooperare pentru dezvoltare economică și dezvoltare sustenabilă în România a avut două mari obiective

- Să salveze și să dezvăluie valoarea vechilor tipuri de fructe și să motiveze spre cultivarea acestora
- Să crească profitabilitatea agriculturii tradiționale prin procesarea fructelor crescute pe plan local

Proiectul a implicat 23 de comune și 3 orașe, integrând în total 127 de așezări. Populația totală a sub-regiunii este de aproximativ 120,000 locuitori din care 55% trăiesc în ariile rurale înscrise ca teritorii Natura 2000, însumând peste 100.000 de hectare din ținut.

Principalele rezultate ale proiectului au fost studiul varietăților de fructe native locale, formarea fermierilor, dezvoltarea unor pachete de afaceri, stabilirea unor centre de resurse, construirea și organizarea unei mici întreprinderi de procesare a fructelor precum și creșterea pe piață a numărului de fructe locale de o bună calitate și de produse din fructe.

Prima întreprindere socială comunitară (CBE -Lupeni, județul Harghita) a fost inițiată în cadrul FRUTARD. A doua întreprindere socială comunitară (CBE Zetea, Harghita) a fost înființată în 2012 cu ajutorul programului pentru Antreprenoriat ecologic prin programul financiar și cu susținerea profesională a Fundației române pentru parteneriat ecologic (REPF) și cu susținerea Fundației Româno-Americane (RAF).

În total 600 de fermieri și-au majorat veniturile în cadrul CBE Lupeni în anul 2011, 250 în cadrul CBE Zetea în anul 2012. În anul 2011, 600 de tone de fructe au fost procesate în cadrul CBE Lu-

peni și 40,250 în Zetea în anul 2012. Trei spații de muncă au fost create în 2011 (Lupeni) și cinci în 2012 (Zetea) cu 1,250 de oameni care au beneficiat indirect în 2011 (Lupeni) și 3,500 în 2012 (Zetea). Valoarea totală a producției ajunge la 290,000 euro în 2011 (Lupeni) și 136,000 euro în 2012 (Zetea).

Pentru mai multe informații consultați: <http://www.szekelygyumolcs.ro/>

Societatea Ecoherba (Proiectul Arnica) - România

Imaginea 12: Habitatul tipic al *Arnica montana* (foto: Proiectul Arnica)

Tipul de exemplu: colectarea și procesarea sustenabilă a ierburilor

Inițiator: universitatea și ONG-uri

Părți adiționale implicate: localnici

Între anii 2000 și 2004, Universitatea Albert Ludwigs (Germania) a coordonat Proiectul Apuseni-O șansă pentru ținutul moșilor, având ca obiective cercetarea și dezvoltarea sustenabilă a satului Ghețari din comuna Gârda de sus, România. În cadrul proiectului au fost înregistrate 491 de plante dintre care 242 erau medicinale. Între speciile medicinale *Arnica montana* a fost utilizată în mod nesustenabil (supra-cultivată, calitate scăzută a recoltei proaspete, preț mic de achiziție, schimb comercial injust, etc)

Așadar WWF UK a inițiat și a derulat Proiectul Arnica între anii 2004 - 2007 (Conservarea plantelor medicinale în Europa de Est: *Arnica Montana* din România) cu implicarea altor patru instituții: Inițiativa Darwin, biroul pentru programul WWF Dunăre-Carpați, UASVM Cluj-Napoca și Primăria Gârda de Sus. Obiectivul proiectului consta în identificarea utilizărilor sustenabile pentru *Arnica montana* atât în beneficiul conservării biodiversității cât și în cel al bunăstării localnicilor din munții Apuseni.

Arnica montana este o specie endemică în Europa și este protejată în România. Pășunile oligotrofe care conțin Arnica sunt habitate de interes comunitar înscrise în Natura 2000. Așadar atât speciile cât și habitatele au o mare valoare de conservare.

Deja, ca rezultat al inițiativelor de mai sus, Echoerba Society produce inflorescențe de arnică uscată în manieră organică. Inflorescențele sunt recoltate mai ales în Parcul Natural Apuseni de către cultivatori locali care sunt antrenați pentru a nu periclita habitatul în timpul recoltării. Procesul de uscare este de asemenea realizat pe plan local. Beneficiarul inflorescențelor uscate este compania Weleda, din Schwäbisch Gmünd, Germania care este o companie de bio-cosmetice bine-cunoscută la nivel european

Pentru mai multe informații consultați: <http://www.arnicamontana.ro/>

Producția de carne de vită organică într-un site Natura 2000 -România

Imaginea 13: Platoul Ignis, Maramureș (foto: Emil Pop)

Tipul de exemplu: producția de carne organică

Inițiator: ONG

Părți adiționale implicate: fermieri locali

În anul 2006 WWF a pus bazele unei noi abordări de conservare prin intermediul proiectului O singură Europă, mai multă natură. Opt arii pilot din întreaga Europă au fost alese pentru a demonstra modul în care afacerile locale pot aduce beneficii atât naturii cât și localnicilor. În județul Maramureș, România un proiect de creștere a animalelor începuse cu scopul de a intra pe piață cu carne de vită ecologică. Familia Țiplea a primit 26 de vite de la un crescător local pentru a reintroduce pășunatul pe o pășune abandonată pe Platoul Ignis.

Cireada a petrecut liberă un an în munți. Cireada a fost apoi monitorizată urmărindu-i-se comportamentul și mai ales comportamentul în relația cu modelele de pășunat și hrănirea și protejarea puilor în vecinătatea carnivorelor mari (lupi, urși). Pășunea sub-alpină a fost urmărită pentru a se constata efectele asupra biodiversității și compoziția plantelor. Carnea de vită organică de

Înaltă calitate este oferită în pensiunile locale din satele vecine.

Din 2011, cireada a rămas pe platou doar în timpul sezonului de vară întrucât nu era suficient nutreț și accesul la site era limitat. Treptat și alți crescători s-au alăturat inițiativei și și-au adus vitele pe platou. Din nefericire, rămâne încă problema procesului de sacrificare pentru obținerea cârnii ecologice certificate. Familia Țiplea oferă acum produse adiționale din lapte de vacă precum smântână, brânză, unt și prăjituri de casă preparate după rețete tradiționale. Produsele sunt oferite în piețele orașelor mari din România și în supermarketuri. Ingredientele nu provin doar de la familia Țiplea ci și de la ceilalți fermieri care s-au alăturat inițiativei.

Lecțiile învățate: mecanismele bazate pe piață ajută la crearea modelelor pentru a reuși obținerea de venituri și atingerea obiectivelor de conservare pe termen lung. Pentru a obține cele mai bune rezultate, flexibilitate și diversificarea sunt necesare pentru a dobândi capacitatea de adaptare la nevoile pieții și de a securiza implicarea localnicilor.

Pentru mai multe informații: Edit Pop, epop@wwfdcp.ro
http://awsassets.panda.org/downloads/rz_oemn_factsheet_maramures2.pdf

Apă de înaltă calitate datorită ariilor protejate - România

Tip de exemplu: furnizarea de servicii ecosistemice

Inițiator: n.a.

Părți adiționale implicate: localnicii în calitate de beneficiari

Zărnești primește apa din bazinul hidrografic din Parcul Național Piatra Craiului, iar după tratare apa este distribuită celor aproape 17,800 de locuitori. Pădurile și pășunile influențează calitatea apei; ambele influențează retenția apei și eroziunea solului. Managementul pășunilor se bazează pe studii de capacitate care limitează numărul de vite și oi în funcție de perioadele specifice ale anului și de arii. Datorită managementului corect al ariei protejate și mai ales al pășunilor, apa provenită din bazinul din zona protejată este de o foarte bună calitate; nemaifiind deci nevoie de multă tratare înaintea distribuției. În plus, rețeaua de distribuție este localizată foarte aproape de sursa de apă. Datorită faptului că ecosistemele furnizează apă de o foarte mare calitate și datorită locației convenabile, costurile de tratare și distribuție sunt foarte mici, așadar prețurile plătite de locuitorii din Zărnești sunt foarte mici, fiind de fapt prețul cel mai mic din întreaga țară (0.33 ron/m³). Zărnești e urmat de Victoria care are al doilea cel mai mic preț pentru apă (respectiv 1.19 Ron/ m³).

Contact: Mircea Vergehet, Director, Administrația Parcului Național Piatra Craiului office@pcrai.ro, <http://www.pcr.ai.ro/lang-en/6/Parcul.html>

Apă îmbuteliată Vittel - Franța (spațiu non-Carpatic)

Tipul de exemplu: plăți pentru servicii ecosistemice; agricultură durabilă pentru o apă pură

Inițiator: Vittel Company (Nestlé Waters)

Părți adiționale implicate: fermieri locali

Pentru a preveni riscul de contaminare cu nitrați cauzat de intensificarea agriculturii în acvifer, leaderul mondial în îmbutelierea apei minerale Vittel, finanțează fermierii pentru a le schimba practicile și tehnologiile agricole. Un studiu derulat timp de 10 ani a concluzionat că schimbările semnificative în amonte la nivelul măsurilor agricole sunt necesare pentru a obține și a conserva apa subterană de o bună calitate în aval, ceea ce era esențial pentru îmbutelierea apei Vittel. Așadar Vittel a decis să ofere compensații pentru metode prietenoase agricole și de pescuit, și plătește de asemenea compensații fermierilor care aplică măsuri de protecție a bazinului, ceea ce constituie un bun exemplu de plată pentru servicii ecosistemice. Principiul este că utilizatorii apei din aval (Vittel în cazul acesta) compensează managerii de terenuri din amonte pentru activități care influențează cantitatea și calitatea apei în aval.

La nord-estul site-ului pilot din Franța, de unde provine apa minerală Vittel avându-și sursa principală în orașul Vittel, la poalele munților Vosgi, Vittel testează modelul "plata contra servicii ecosistemice". (PES). Un pachet de stimulente a fost dezvoltat în colaborare cu fermierii conținând aceste acorduri (PERROT-MAÎTRE, 2006):

- Siguranță de lungă-durată prin intermediul unor contracte pe 18 sau 30 de ani.
- Abolirea datoriilor legate de achiziția terenului și achiziția terenului de către Vittel rămas în uzufruct pentru 30 de ani
- Subvenția medie atinge 200 euro/ ha/an pentru cinci ani. Aceasta are menirea de a garanta o sursă de venit în timpul perioadelor de tranziție și rambursează datoria contractată înaintea intrării în programul pentru achiziționarea echipamentului agricol. Suma exactă este negociată cu fiecare fermă în parte.
- Până la 150,00 Euro pentru o fermă pentru a acoperi costurile pentru echipament agri-

col nou și pentru modernizările construcțiilor

- Mână de lucru gratis pentru a aplica compost pe terenurile fermierilor. Această măsură vizează blocajul la nivelul mâinii de lucru și asigurarea cantităților optime aplicate în cadrul fiecărei ferme în fiecare an, planuri de dezvoltare a fermelor fiind dezvoltate anual
- Asistență tehnică gratuită inclusiv planuri anuale de agricultură și introducerea unor noi rețele profesionale și sociale noi. Acest lucru este important mai ales că renunțând la sistemul intensiv agricol i-a îndepărtat pe fermieri de rețele și organizații suport precum Federația Fermierilor și Camera de agricultură

Abilitatea de a menține nivelul veniturilor fermierilor constant și de a finanța toate schimbările tehnologice a fost un element important în calea succesului. De asemenea dezvoltarea unui proces participativ pe termen lung pentru a identifica practicile alternative și un set acceptabil pentru ambele părți de stimulente; abilitatea de a lega stimulente de proprietatea funciară și de ciclurile de îndatorare și de a substitui rețelele vechi de suport social, tehnic cu unele noi au fost toate condiții fundamentale ale succesului

Până în anul 2004 toate cele 26 de ferme din regiune au adoptat noul sistem agricol; 1700 hectare de porumb au fost eliminate și 92% din zona sub-bazinului a fost protejată. Ferma medie a crescut la 150 de hectare întrucât producția extensivă a cerut mai mult spațiu. Un indicator clar al succesului a fost cererea din partea tinerilor fermieri care au preluat fermele familiilor de a semna contracte pe 30 de ani. În prezent, toți fermierii au semnat contracte pe 30 de ani.

Experiența Vittel poate fi reaplicată cel mai probabil în arii în care terenul nu poate fi cumpărat și rezervat conservării. Cu toate acestea nu trebuie să uităm să vedem imaginea de ansamblu a industriei pentru că și impactul direct sau indirect al îmbutelierii apei trebuie luat în calcul. Serviciul ecosistemic de frunizare a apei pure nu trebuie supra-exploatat; cantitatea de apă îmbuteliată nu trebuie să ducă la epuizarea sursei, să schimbe hidrologia sau să aibă un impact negativ asupra apelor subterane. În plus, reciclarea sticlelor trebuie să fie asigurată pentru a garanta deplina pro-biodiversitate a afacerii.

Informații despre exemplul Vittel: http://www.vittel.com/fr/index.htm#dvp_durable/preserver (FR only)

http://www.nestle-waters.fr/creation-de-valeur-partagee/gestion-des-ressources-en-eau/la-protection-de-nos-sources.html#.U1gxz_l_vww (FR only)

4.2. Energia

Pe plan mondial consumul energetic crește odată cu prețurile combustibililor fosili. Prioritățile politicilor energetice ale celor mai multe țări europene sunt eficientizarea energiei (Producere și consum) și economisirea energiei. Acest lucru se datorează epuizării resurselor energetice neregenerabile, scenariilor de creștere continuă a prețurilor pentru energie și inevitabilei dependențe a întregii noastre societăți de energie. Producția și consumul de energie reprezintă un subiect complex, care nu interesează doar un sector anume pentru că se întrepătrund nu doar cu economia în ansamblul ei, ci și cu factori motrici precum schimbarea climatică.

Ciclul de viață al energiei include producerea, distribuția și consumul acesteia. Producția de energie acoperă extracția și utilizarea combustibililor fosili incluzând și petrolul, cărbunii, gazul sau producția energiei eoliene. Distribuția energiei presupune transmiterea energiei de la o sursă de energie (combustibil) printr-o rețea de linii de transmisie sau prin puncte terestre care străbat peisajul pentru a livra electricitate și combustibil. Consumul energetic presupune utilizarea energiei și deci reprezintă o sursă de reziduri și de emisii poluante. Sursele energetice regenerabile sunt surse care sunt realimentate în mod natural (vânt, biomasă, hidroenergie, energie solară, energie geotermică), pe când combustibilii fosili (petrol, gaz, cărbune) sunt energii neregenerabile.

În cadrul acestui studiu ne concentrăm pe producția energiei regenerabile ca mijloc economic sustenabil.

Politici existente, ghiduri, standarde, inițiative și organizații

Uniunea Europeană își dorește cu ardoare să dețină rolul principal în materie de politici referitoare la energia regenerabilă și să lupte împotriva schimbărilor climatice. Obiectivele politicii sunt susținute de instrumente de piață (ex. taxe, chirii, drepturi de emisie de CO₂) de dezvoltarea tehnologiilor energetice (tehnologii de eficientizare a energiei, energia regenerabilă sau cu consum redus de carbon) și de instrumentele financiare ale Comisiei. În 2007, Consiliul a adoptat obiectivele energetice cunoscute sub denumirea de **obiectivele "20-20-20"** care vizează reducerea emisiilor de gaze de seră cu 20% în raport cu nivelele din anii 90; creșterea procentului de energie regenerabilă cu 20% și ameliorarea eficienței energiei cu 20%. Cu toate acestea, aceste obiective vor fi greu de atins până în 2020. Aceste obiective au fost stabilite în anul 2009, odată cu adoptarea **pachetului privind climatul și energia** (Directiva privind Energia regenerabilă)³⁰. Pentru o mai bună punere în aplicare, UE a adoptat **Strategia privind Ener-**

³⁰ Directiva 2009/28/EC din 23 aprilie 2009 privind promovarea utilizării energiei obținute pe baza

gia regenerabilă³¹, stabilind o strategie pentru anul 2020. Strategia traduce obiectivele UE în obiective cu caracter obligatoriu pentru Statele membre și identifică implementări mai specifice pentru a atinge obiectivele 20-20-20 precum limitarea consumului energetic în Europa. Recenta strategie europeană 20-20-20 privind creșterea inteligentă, inclusivă și sustenabilă pune emfază pe schimbările climatice și pe energia regenerabilă, așadar **fondurile UE între 2014-2020** care trebuie să fie alinate strategiei Europa 2020 vor oferi stimulente financiare economiilor bazate pe consum redus de carbon.

Conform Directivei privind energia regenerabilă, statele membre UE au trebuit să-și dezvolte propriile **planuri de acțiune națională privind energia regenerabilă** inclusiv o hartă detaliată despre modul în care se dorește atingerea obiectivului obligatoriu pentru anul 2020 incluzând procentul de energie regenerabilă din producția și consumul de energie net. Toate statele membre din regiunea Carpatică și-au depus Planurile de acțiune privind energia regenerabilă la nivel național.

În țările Carpatice non-UE "Dezvoltarea sectorului energetic aferentă Republicii Serbia până în 2015" reprezintă strategia care conturează harta referitoare la îndeplinirea obiectivelor țării în conformitate cu Legea privind energia.

Pentru Ucraina, **Strategia privind Energia** până în anul 2030 stabilește obiective în vederea utilizării alternative de resurse energetice, deși cu obiective mai mici decât cele ale UE

Comisia Europeană a adoptat de curând ghidul "**Dezvoltarea Energiei eoliene și Natura 2000**" care oferă informații practice despre modul în care se pot stabili noi planuri privind energia eoliană sau proiecte în zona Natura 2000 fără a contraveni legislației UE privind conservarea naturală și fără a înfrunța dificultăți majore.

Ecofys Consultancy în cadrul studiului "Către o schemă de certificare a biomeselor sustenabile și armonizate" (B. Dehue, S. Meyer & C. Hamelinck, 2007), solicitat de către fondul internațional WWF, de Consiliul FCS și de guvernele Marii Britanii și Olandei, propune un set de **principii și criterii pentru un Meta-standard internațional privind biomasa durabilă** care să asigure faptul că producția de energie obținută pe baza biomeselor este durabilă de la ferma sau câmpul unde se află biomasa până la centrala electrică. Sunt definite cinci seturi de criterii: 1) Conservarea stocurilor de carbon, 2) Conservarea biodiversității, 3) Conservarea calității solului în raport cu productivitatea, 4) Utilizarea eficientă a apei și prevenirea poluării acesteia și 5) Prevenirea poluării atmosferice.

surselor regenerabile care amendează și înlocuiește Directiva 2001/77/EC și 2003/30/EC

³¹ Energia2020- o strategie pentru energie sigură, sustenabilă și competitivă COM(2010) 639 final. Brussels, 10 noiembrie 2010

Agenția Internațională pentru Energie Regenerabilă (IRENA) este o organizație internațională care susține țările în tranziția lor către un viitor energetic durabil, și servește drept platformă principală pentru cooperarea internațională, un centru de excelență și un repozitoriu al politicii, tehnologiei, resurselor și cunoștințelor financiare aferente energiei regenerabile. IRENA promovează adoptarea pe scară largă a utilizării durabile a tuturor formelor de energie regenerabilă, inclusiv bioenergia, energia geotermică, hidroenergia, energia oceanică, energia solară, energia eoliană în căutarea unei dezvoltări durabile, a accesului la energie, a siguranței energiei, a creșterii economiei bazate pe consum redus de carbon și a prosperității. Încurajează guvernele să adopte politici care să permită investiții în energia regenerabilă, să faciliteze schimbul de cunoștințe și transferul de tehnologii pentru a furniza o energie curată și durabilă populației mondiale aflate în creștere. www.irena.org

Pentru că piața este foarte diversă, nu există o singură organizație europeană dedicată energiei regenerabile care să reprezinte interesele producătorilor de energie regenerabilă. Cu toate acestea, o majoritate a organizațiilor mari internaționale dedicate conservării naturii sunt active în câmpul politicii energetice iar WWF pare a fi liderul în acest domeniu.

http://wwf.panda.org/what_we_do/footprint/climate_carbon_energy/

4.2.1. Provocări

Provocările în ceea ce privește utilizarea energiei regenerabile sunt duale. Pe de o parte sectorul se dezvoltă datorită cererii mari de a crește procentul producției și consumului de energie regenerabilă pentru a atenua schimbările climatice și pentru a asigura o creștere durabilă pe termen lung. Cu toate acestea, trecerea la energia verde nu este atât de ușoară din motive tehnologice și politice. Dezvoltarea proiectelor privind energia regenerabilă în Carpați în momentul de față încă tinde să fie limitată din cauza lipsei unor măsuri adecvate privind politica energetică și din cauza costurilor mari ale investițiilor necesare. Pe de altă parte, producția de energie regenerabilă poate dăuna biodiversității dacă nu este întreprinsă cu atenție. Aceste efecte negative ar putea fi grupate în două categorii: (i) impact asupra utilizării terenurilor și (ii) impact privind fragmentarea. Așadar planificarea atentă și o evaluare timpurie a posibilelor impacte asupra biodiversității sunt inevitabile pentru ca energia verde să nu fie în final dăunătoare naturii.

Conflicte privind utilizarea terenurilor

În special în cazul plantațiilor de biomasă (Biocombustibili, pășuni normale, păduri energetice)

este esențial ca suprafața ocupată în acest sens să nu provină din conversia unui habitat natural sau semi-natural (pășuni și păduri) sau a terenurilor arabile producătoare de hrană. Motivele sunt evidente dar nu sunt întotdeauna respectate. În cazul în care habitate naturale sau semi-naturale sunt arate și convertite în plantații de biomasă se distruge habitate valoroase și se pierde din biodiversitate iar conversia ar putea la fel de bine să fie ireversibilă pe termen scurt. Dacă utilizarea terenului destinat hranei sau furajelor este transformat în producție de biomasă acest lucru poate conduce la creșterea prețurilor hranei sau nutrețului.

Fragmentare

Plantațiile de biomasă, fermele eoline la scară mare sau hidrocentralele pot deveni cu ușurință un impediment pentru specii. Așadar plantațiile de biomasă ar trebui să fie concepute cu intenția unui habitat de tranziție (constituind coridoare sau puncte de trecere) pentru dispersarea speciilor. Efectele fermelor eoliene mai ales asupra păsărilor migratoare și a liliecilor sunt discutate aprins cu argumente pro și contra. Analiza demonstrează că fermele eoliene la scară mare au un impact semnificativ asupra canalelor de migrare ale păsărilor pe care le deturneză. Hidrocentralele în cazul în care nu se asigură o rerutare naturală sau artificială alternativă, constituie o barieră impermeabilă pentru multe specii.

4.2.2. Oportunități

În mare există multe oportunități pentru utilizarea energiei regenerabile în Europa, ținând cont că există dorința politică, susținere financiară și un grad de conștientizare din ce în ce mai mare. Regiunea Carpatică are un mare potențial de a produce resurse regenerabile, mai ales biomasă dar și energie eoliană și hidroenergie (UNIDO, 2010).

Cu toate acestea, proiectele care vizează energia regenerabilă nu sunt profitabile fără un mecanism de susținere. Există diverse mecanisme de susținere aplicate în Regiunea Carpatică de la co-finanțare națională sau europeană, la împrumuturi cu rate mici, sau chiar operațiuni de suport (prețuri fixe, sisteme de cotă parte, scutiri de taxe, etc). Nu există un fond pentru energia regenerabilă în bugetul UE, dar politica energetică este integrată tuturor liniilor de finanțare relevante de la Politica de Coeziune, Dezvoltarea Agricolă și rurală, Cercetare și inovație. Fondurile sunt disponibile și țărilor Carpatice care nu sunt membre UE spre exemplu prin programul de Asistență pre-aderare pentru Serbia sau Instrumentul european pentru vecinătate și parteneriat pentru Ucraina. Asistență oferită țărilor din Europa centrală și de Est pentru a trece la energia regenerabilă e de asemenea pe agenda Băncii Europene pentru Reconstrucție și Dezvoltare.

4.2.3. Exemple de bune practici

Specii de copaci invazive utilizate pe post de biomasă - Ungaria

Imaginea 14: Recoltarea biomasei în câmpia aluvială Tisza (foto WWF- Fondul internațional pentru viața sălbatică)

Tip de exemplu: Producție de biomasă formată din specii străine invazive

Inițiator: ONG

Părți adiționale implicate: municipalitatea/ afaceri locale

În cadrul "O Europă, mai multă natură" inițiativă a WWF, organizația derulează un proiect de-a lungul râului Tisa în Tiszatarján vizând reabilitarea habitatelor valoroase din câmpiile aluviale.

Starea habitatelor câmpiilor aluviale de-a lungul râului Tisa este foarte proastă în Ungaria. Habitatelor naturale au dispărut în mare măsură; au mai rămas doar câteva păduri naturale, câteva pășuni și câteva arii umede și multe dintre peisajele specifice câmpiilor aluviale au fost fragmentate iar habitatelor au fost întrerupte de barajele necesare controlării râului. În plus, speciile străine invazive (Acacia) au invadat aceste teritorii valoroase. Acest lucru a condus la o pierdere a habi-

tatelor și a biodiversității. Scopul suprem al proiectului WWF constă în protejarea și dezvoltarea stării de conservare a habitatelor din câmpiile aluviale, atât păduri cât și pășuni. Găsirea unui sistem durabil care să se poată susține singur, prin care localnicii să poată să-și exploreze interesul și să contribuie la obiectivele proiectului a fost esențială.

În 2006, WWF Ungaria a evaluat potențialul energetic regenerabil al ariei și a concluzionat că producția de biomasă ar putea reprezenta un pas înapoi. Împreună cu municipalitatea din Tiszatarján, WWF Hungary a dezvoltat deja un proiect care a început să reabiliteze habitatele din zona câmpiilor aluviale într-un sistem triplu-câștigător: benefic naturii (reabilitarea habitatului), benefic economiei, (producerea energiei regenerabile) și benefic oamenilor (venituri locale).

Suprafața proiectului acoperă 30 de hectare, în care diferite măsuri de conservare au fost aplicate în vederea reabilitării și conservării habitatelor câmpiilor aluviale. Speciile străine invazive sunt recoltate, transportate și vândute unei unități de fabricare a biomasei din Tiszaújváros de către localnici, un mijloc de generare a veniturilor. În plus, WWF aplică pășunatul tradițional pășunilor valoroase. Cele mai puțin fertile, și din punctul de vedere al conservării, cu valoarea cea mai mică, terenurile arabile abandonate au fost convertite în plantație de copaci nativi (Salix viminalis, Salix viminalis) destinată producției energetice

Pentru mai multe informații : <http://wwf.hu/mit-tesz-a-wwf-tiszatarjanban/mit-tesz-a-wwf-tiszatarjanban> (disponibil doar în maghiară) http://wwf.panda.org/what_we_do/where_we_work/project/projects_in_depth/one_europe_more_nature/sites/tisza_floodplains_hungary/

http://awassets.panda.org/downloads/oemn_approach_brochure_final.pdf

Reziduri ale fânețelor montane pentru biomasă - Slovacia

Tipul exemplului: producția de biomasă obținută din reziduri (lemnoase) provenind de pe fânețele montane.

Inițiator: NGO

Părți adiționale : municipalitatea locală, localnici

GEF (Fondul global de mediu) a acordat de curând o finanțare pentru conservarea fânețelor și utilizare biomasei lor în Vernár, Slovacia. Proiectul a demarat în 2012.

Scopul proiectului este conservarea fânețelor unice și valoroase folosindu-le în același timp ca

o potențială sursă de dezvoltare durabilă în regiunea parcului Național Slovenský Raj. Pentru a atinge obiectivele proiectului, excesul de fân de pe fâneață, copacii spontani și rezidurile în urma tăierii lemnului în pădure sunt folosite pentru a produce brichete pentru încălzire.

Localnicii sunt implicați în mod activ prin gestionarea ariei proiectului și prin locurile de muncă create pentru producția brichetelor și a prelucrării biomasei. De asemenea, se prevede ca proiectul să aibă un impact pozitiv asupra potențialului eco-turistic al ariei, datorită atractivității naturii

Deși proiectul pare clar o inițiativă bună pentru dezvoltare durabilă trebuie precizat că este totuși vorba de o fază inițială în care costurile sunt acoperite de finanțări neavând încă certitudinea că, pe termen lung, modelul se va dovedi durabil.

Informații suplimentare: <http://www.machaon.eu/> and <http://www.machaon.eu/docs/project-restoring-biodiversity-in-slovensky-raj-national-park-underway.pdf>; <http://sgp.undp.sk/en/>

Energie regenerabilă - Republica cehă

Imaginea 15: Centrala pe bază de biomasă din Hostětín (foto: WWF – Fondul internațional pentru viață sălbatică)

Imaginea 16: Interiorul centralei pe bază de biomasă din Hostětín (foto:Ferenc Kiss)

Tipul de exemplu: acoperirea necesarului energetic la nivel municipal cu ajutorul surselor de energie regenerabile

Inițiator: municipalitatea

Părți adiționale implicate : cercetare și tehnologie mixtă

Hostětín este un sat cu 230 de locuitori, situat în Carpații albi. Ca în cazul multor alte municipalități populația folosește boilere sau sisteme pe cărbuni pentru încălzirea primară. Hostětín nu este conectat la o rețea distinctă de încălzire și nu va fi conectat nici la o rețea de gaz natural. Principalele dezavantaje ale situației curente sunt:

- Din punctul de vedere al energiei primare este foarte ineficientă utilizarea sa pentru încălzire.
- Combustia cărbunilor negri, fiind combustibil fosil, contribuie la efectul de seră (emisii CO₂)
- Procesul duce la o puternică poluare cu praf, CO₂, SO_x

Biroul municipal din Uherské Hradiště și Institutul Ecologic Veronica, în colaborare cu Twente Energy Institute și cu BTG Biomass Technology Group și cu Olanda au ales Hostětín ca potențial site pentru demonstrarea sistemelor de energie alternativă pe baza unui sistem centralizat de încălzire funcționând pe bază de biomasă.

Pe lângă sistemul de boilere ce funcționează pe bază de biomasă, casele din Hostětín au fost echipate cu sisteme de încălzire a apei pe baza energiei solare. Fără boilere solare, gospodăriile sunt forțate să folosească sisteme de încălzire bazate pe consum de combustibil fosil sau energie electrică. Combinația de energie solară și energie pe bază de biomasă e menită să demonstreze conceptul de energie verde integrală, astfel reducând emisiile de CO₂ într-o manieră eficientă din punctul de vedere al costurilor.

Din 2000 în Hostětín operează o centrală termică cu o producție de 732 kWt ale cărei boilere incinerează reziduri lemnoase provenite de la unitățile de procesare din zonă, aproximativ 500-600 tone pe an. Aproximativ 69 din 81 de Case din Hostětín sunt conectate la sistemul de distribuție lung de 2.4 km. Centrala produce aproximativ 3,500GJ căldură și economisește 1,500 tone de CO₂ pe sezon rece.

Există așadar câteva contribuții pe care le aduce această măsură, pe lângă folosirea resurselor regenerabile și o ameliorare semnificativă a aerului la nivelul municipalității în raport cu calitatea aerului în trecut, este de asemenea important faptul că facturile pentru încălzire nu sunt adresate companiilor de gaz, electricitate sau cărbune, ci municipalității și antreprenorilor locali.

<http://hostetin.veronica.cz/> (only in CZ language)

Autonomia energetică a unei regiuni - Austria (Regiunea alpină)

Tipul de exemplu: energie regenerabilă folosită pentru obținerea autonomiei energetice

Inițiator: Authority Vorarlberg, Austria

Părți adiționale implicate Politicieni, administrația publică, camera de comerț, muncă și industrie, cetățeni, experți, municipalități. ONG-uri

Întinzându-se pe o suprafață de peste 2,600 km², Vorarlberg este de patru ori mai mare decât Viena. Două treimi din provincie sunt situate la 1000m deasupra nivelului mării. Numărul total de locuitori este 372,000. Țărmurile lacului Constance sunt la 400 m, iar cel mai înalt vârf este Piz Buinat 3,312m.

Inițiativa regională "Autonomie energetică 2050 Vorarlberg" este programul central privind politica energetică a Vorarlberg-ului. Decizia a fost motivată de dorința de a reduce dependența față de combustibili fosili, de a garanta furnizarea unei energii sigure și de a proteja climatul.

Programul vizează acoperirea 100% a cererii energetice prin utilizarea în mod durabil și echilibrat a energiei locale pe baza resurselor regenerabile până în 2050. Este un exemplu bun de dezvoltare durabilă de la planificarea strategiei până la faza de implementare. Programul a fost lansat în 2007. Principiile de bază referitoare la modul de a atinge obiectivul global (100% autonomie energetică până în 2050) au fost identificate printr-un proces în etape care a durat doi ani. Pe baza acestor rezultate au fost elaborate niște măsuri durabile care vizau domeniul energiei regenerabile, sectorul construcțiilor, industria și transportul în cadrul a patru grupuri tematice. Faza de implementare a deciziilor strategice a început în 2012 și a continuat până în 2020. O pagină de web informativă a fost realizată cu scopul de a putea comunica cu toate părțile interesate și de a furniza informații utile despre eficiența energetică, reducerea consumului energetic pentru a obține astfel participarea acestora. Un proces de monitorizare referitor la modul de măsurare a dezvoltărilor în vederea atingerii obiectivului 2050 a fost de asemenea identificat.

Pentru mai multe detalii: <http://www.energiezukunft-vorarlberg.at/> (disponibil doar în DE) și/sau pe site-ul consultantilor principali Energy Institute Vorarlberg <http://www.energieinstitut.at/>

4.3. Managementul pădurilor

Peisajul Carpatic este modelat puternic de agricultură și de managementul pădurilor. Pădurile oferă servicii ecosistemice valoroase precum captarea carbonului, retenția apei, reducerea eroziunii solului, produse forestiere nelemnoase (ciuperci, fructe de pădure, miere) și altele precum valorile culturale și recreaționale și habitatele pentru speciile sălbatice. În plus, politicile forestiere, deci gestionarea pădurilor, sunt puternic înlănțuite cu politicile privind schimbarea climatică și politica energetică, deci discuțiile care fac referire la unul dintre aceste câmpuri trebuie să țină cont și de celelalte. Așadar managementul durabil și integrat al pădurilor este crucial pentru aprovizionarea eficientă a serviciilor ecosistemice.

Deși managementul vânătorului și al produselor forestiere nelemnoase sunt puternic interconectate cu managementul pădurilor, datorită naturii lor, acestea sunt totuși tratate separat. Primul menționat nu este chiar deloc un sector economic de sine stătător ci managementul unuia, așadar nu este luat în discuție ci doar menționat în cadrul studiului dacă acest lucru prezintă relevanță pe când ultimul este discutat separat într-un capitol distinct în calitate de sector individual.

Definiții

Conferința Națiunilor unite pentru mediu și dezvoltare (UNCED) din Rio de Janeiro din **1992**, cunoscută și sub denumirea de **"Summitul Pământului"** a adoptat Declarația de principii pentru un consens global cu privire la gestionarea, conservarea și dezvoltarea durabilă a tuturor tipurilor de păduri, care nu are caracter juridic obligatoriu, dar este investită cu autoritate (**Principiile de gestionare a pădurilor**)³². E un document amplu care face câteva recomandări guvernelor despre cum să abordeze conservarea și dezvoltarea sustenabilă a pădurilor.

O definiție a **managementului durabil al pădurilor** a fost dezvoltată în cadrul MCPFE (**Conferința ministerială privind protejarea pădurilor în Europa**, în Helsinki **1993** și a fost apoi adoptată de către Organizația pentru Agricultură și Hrană. Aceasta definește managementul pădurilor durabil ca fiind "consilierea și utilizarea pădurilor, a terenurilor împădurite într-un mod și într-un ritm care să permită conservarea biodiversității, productivității, regenerării, vitalității și a potențialului lor de a îndeplini în prezent și în viitor, funcții ecologice, economice și sociale, la nivel local, național și global și care să nu periclitizeze alte ecosisteme." În termeni mai simplii, conceptul face referire la echilibrul dintre cererile din ce în ce mai mari ale societății pentru produse și beneficii și conservare sănătății și diversității pădurii. Acest echilibru este vital atât pentru supraviețuirea pădurilor cât și pentru prosperitatea comunităților dependente de pădure.

³² <http://www.un.org/documents/ga/conf151/aconf15126-3annex3.htm>

În anul 2000, a cincea conferință a părților la **Convenția despre diversitate biologică** (CBD COP5) a adoptat definiția **abordării ecosistemice** și un set de principii referitoare la modul în care se aplică aceasta. Aceasta definește abordarea ecosistemică drept o strategie pentru un management integrat al terenurilor, apei, resurselor vii care promovează conservarea și utilizarea durabilă într-o manieră echitabilă. Recunoaște că oamenii, împreună cu diversitatea lor culturală, sunt o componentă intergrată a multor ecosisteme. Pe această bază, în 2004 CBD COP7 a recunoscut **managementul durabil al pădurilor** ca o abordare ecosistemică pentru ecosistemele forestiere. Cele două concepte, managementul durabil al pădurilor și abordarea ecosistemică, vizează promovarea conservării și practicile de management sustenabil din punct de vedere al mediului, din punct de vedere social și economic și care generează și conservă beneficii atât în prezent cât și pentru viitoarele generații.

În decembrie **2007** Adunarea Generală a **Națiunilor Unite**, inspirându-se de la CBD, a adoptat definiția cea mai acceptată la nivel interguvernamental și în sens general cu privire la **managementul durabil al pădurilor** ca fiind "un concept dinamic și evolutiv care își propune să mențină și să dezvolte valorile economice, sociale și de mediu ale oricărui tip de pădure în beneficiul generațiilor prezente și viitoare". Aceștia au caracterizat managementul durabil al pădurilor bazându-se pe șapte elemente care sunt armonizate cu abordarea ecosistemică: (i) mărirea resurselor forestiere (ii) biodiversitatea forestieră, (iii) sănătatea și vitalitatea pădurii, (iv) funcțiile productive ale resurselor forestiere, (v) funcții protective și resursele forestiere (vi) funcții socio-economice ale pădurilor și (vii) cadrul instituțional, cadrul legal, politici

Pro-silva sau managementul pro-pădure promovează strategii de gestionare a pădurilor care optimizează păstrarea, conservarea și utilizarea ecosistemelor forestiere în așa fel încât funcțiile ecologice și socio-economice să fie sustenabile și profitabile. Abordarea generală privind managementul, susținută de ProSilva include obiective de piață și independente de piață și ia întregul sistem în considerare.

Ghiduri existente, standarde și inițiative

Există numeroase ghiduri, documente, sisteme de certificare și standarde despre managementul durabil al pădurilor în întreaga lume, inclusiv în Europa și Carpați. Acestea sunt în mare măsură rezultatele inițiativelor internaționale, dar există și câteva locale. Acestea sunt de succes doar dacă principiile managementului durabil forestier și măsurile sunt încorporate în planul local de gestionare a pădurilor sau în documentul echivalent care îi ține locul.

În **1998** Comisia Europeană a adoptat **Strategia europeană privind managementul** pădurilor³³.

³³ Comunicarea Comisiei către Consiliu și Parlamentul European privind strategia forestieră pentru UE

Strategia pune emfază pe importanța rolului multifuncțional al pădurilor și pe managementul durabil al pădurilor pentru dezvoltarea societății. La începutul implementării statele membre sunt invitate să dezvolte strategii naționale privind pădurile pentru a identifica și a asigura durabilitatea managementului forestier.

UE contribuie la realizarea managementului forestier și la implementarea acordurilor internaționale și a ghidurilor oferind finanțări din fondurile UE. Deși strategia a constituit în mod clar un pas important în identificarea nevoilor cruciale pentru un management durabil al pădurilor europene a avut măsuri concrete puține. Strategia a fost revizuită în 2005 și pe baza raportului de sinteză s-a adoptat o nouă strategie pentru UE s-a adoptat în 2006 cunoscută și ca **Planul de acțiune pentru păduri**³⁴. Obiectivele principale ale Planului de acțiune UE constau în susținerea și dezvoltarea managementului pădurilor și rolului multifuncțional al acestora. Planul de Acțiuni formulează seturi de acțiuni atât pentru statele membre cât și la nivel european, vizând patru arii pentru perioada 2007 -2011 respectiv:

- Îmbunătățirea și protejarea mediului
- Contribuția la calitatea vieții
- Stimularea coordonării și comunicării

În 2011, Părțile la Convenția Carpatică au adoptat "**Protocolul privind Managementul durabil al pădurilor**"³⁵. Acesta stabilește principiile de bază pentru un management durabil al pădurilor în regiune și identifică acțiunile care trebuie întreprinse pentru a atinge obiectivele Convenției

Pentru a downloada Protocolul :

http://www.carpathianconvention.org/tl_files/carpathiancon/Downloads/02%20Activities/2.1.4%20Protocol%20on%20Sustainable%20Forest%20Management.pdf

Există cereri crescânde de lemn provenit din surse certificate și pentru metode de management. Două dintre cele mai mari și mai cunoscute elemente sunt **FSC Consiliul de supraveghere a pădurilor** și **PEFC Programul de recunoaștere a certificărilor forestiere**. Proprietarii pădurilor și managerii pot solicita certificare, lemnul certificat având o valoare mai mare pe piață.

COM(1998)649, Brussels, 03.11.1998

³⁴ Comunicarea Comisiei către Consiliu și Parlamentul European cu privire la Planul de acțiune forestier UE Brussels, 15.6.2006

³⁵ Protocolul privind managementul durabil al pădurilor conform Convenției cadru privind protecția și dezvoltarea durabilă a Carpaților.

<https://www.fsc.org/> și <http://www.pefc.org/>

Conceptul de înaltă valoare naturală s-a aplicat pentru prima dată domeniului forestier în contextul Ghidului strategic EAFRD. De aceea nu a existat o identificare sistematică privind înalta valoare naturală a pădurilor în Europa și nici nu există o astfel de abordare. Există totuși un concept similar care a fost dezvoltat de-a lungul ultimului deceniu păduri cu valoare înaltă de conservare (HCVF), ceea ce înseamnă că există totuși un precedent. Termenul originează în criteriile de clasificare FSC și e definit ca "păduri de mare importanță datorită valorii lor înalte de mediu și biodiversitate, socio-economice, peisagistice" <https://ic.fsc.org/high-conservation-values.87.htm> și <http://www.hcvf.net/eng/about/>.

PROSILVA a fost fondată în Slovenia în 1989 și este o federație **Europeană de pădurari profesioniști** din cele 24 de țări europene (și de curând inclusiv din NewEngland și USA) care promovează și susțin Principii de gestionare a pădurilor pro-natura ca o alternativă la tăiere și la plantații pe termen scurt.

Conferința ministerială despre Protejarea Pădurilor din Europa, cunoscută de asemenea și ca **Pădurile Europei** este **procesul politic pan-european** pentru gestionarea durabilă a pădurilor europene, fiind activă încă din 1990, numărând azi 46 de țări membre. Dezvoltă strategii comune pentru membrii săi și pentru UE cu privire la conservarea și gestionarea durabilă a pădurilor. Toate țările carpatice sunt membre ale Pădurile Europei. <http://www.foresteurope.org>

Ghidul bunelor practici în domeniul mobilizării durabile a pădurilor în Europa a apărut în 2010 și oferă principiile de bază și identifică măsuri concrete privind mobilizarea într-un mod durabil. Prezintă de asemenea exemple de bune practici ilustrând fiecare măsură și ajută decidenții și practicanții să facă alegeri fiabile în acest domeniu.

http://www.foresteurope.org/documentos/Wood_Mobilisation_Guidance_Report.pdf

4.3.1. Provocări

Întrucât pădurile acoperă o parte semnificativă a Carpaților, managementul pădurii are un rol semnificativ atât din perspectiva conservării naturii cât și din perspectiva surselor de venit. Pe o scară mai amplă, are de asemenea un impact asupra atenuării schimbărilor climatice și adaptarea la acestea precum și asupra contribuției la atingerea obiectivelor privind energiile regenerabile existente

Cel mai probabil, datorită impactului de durată pe care l-a avut epoca socialistă, cele mai multe păduri din Carpați sunt în proprietatea statului sau în proprietatea autorității silvice. În plus, în cazuri precum cazul Slovaciei, multe dintre terenurile împădurite ale Carpaților se regăsesc în ariile protejate. Chiar dacă autoritatea de conservare a naturii este responsabilă pentru managementul adecvat al ariilor protejate (Parc Național) de obicei nu este ea cea responsabilă, ci mai degrabă este autoritatea de management forestier cea căreia îi revine sarcina, fapt ce poate fi contradictoriu uneori. Ceea ce face situația și mai grea este faptul că gestionarea vânatului revine fie în sarcina autorității de management forestier, fie, în cazuri mai rare, unor unități de management privat. **Aceste trei exemple ilustrează faptul că managementul adecvat al pădurilor are nevoie de cooperarea și bunăvoința celorlalți trei pioni întrucât împărtășesc obiective comune.**

Un alt factor problematic e datorat colectivizării din timpul erei socialiste când pădurile au rămas în proprietate publică însă o dată cu schimbarea regimului **localnicii și-au pierdut pădurile deținute inițial și prin urmare și sursele de venit**. Acum aceștia trăiesc într-o zonă împădurită, însă nu mai sunt cei care o gestionează sau care beneficiază de pe urma ei.

Prin reprivatizarea pădurilor publice/private, după schimbarea regimului creșterea la nivelul proprietății private/locale creează oportunitatea pentru localnici de a-și recâștiga pământul însă, lasă loc și oportunităților unor venituri pe termen-scurt care pot duce la defrișări severe.

Cele două amenințări care pun cea mai mare presiune asupra pădurilor din Carpați sunt **utilizarea nesustenabilă, însemnând aplicarea unor practici dăunătoare și defrișările** ilegale. Deși există un cadru legal adecvat sub forma planurilor de management și planurilor silvice care încorporează managementul durabil al pădurilor protejate, din nefericire, **stimulente** financiare nu sunt încă disponibile pentru a compensa pentru restricțiile de tăiere și pentru costurile de management ridicate. Astfel, managerii pădurilor nu au nicio motivație să se reorienteze de la defrișări extensive înspre măsuri mai durabile, iar din perspectiva câștigului pe termen scurt, defrișările extensive sau ilegale sunt o opțiune mai atractivă.

4.3.2. Oportunități

Pădurile protejate oferă beneficii multiple de la materie primă (lemn, structuri de lemn, industria celulozei și hârtiei) la produse forestiere nelemnoase, arii de recreere, valori culturale, stocuri de carbon, prevenirea inundațiilor și prevenirea eroziunii solului.

Ariile forestiere care beneficiază de un management durabil sunt în mod tradițional o destinație

turistică, așadar **alianța dintre managementul pădurilor și turism** oferă o mare oportunitate în zona Carpaților.

Lemnul procesat are o valoare mai mare decât lemnul crud. Așadar, dezvoltarea porcesării pe plan local ar avea potențial să ofere locuri de muncă și să rețină o proporție mai mare din venituri în regiune.

Potențialul Carpaților de a produce lemn de înaltă calitate în condițiile respectării mediului, versus o cantitate masivă de lemn, este foarte mare. Cu toate acestea, ar trebui luat în considerare faptul că lemnul certificat e realizat la cerere așadar mai întâi trebuie stabilită piața și abia apoi trebuie aplicată certificarea.

O abordare durabilă ar însemna să se ia în considerare și să se gestioneze pădurile în mod **holistic**, cu mai puțină emfază pe producția de lemn și mai multe plăți compensatorii pentru restricțiile impuse și cu creșterea potențialului produselor forestiere nelemnoase și al vânătorii recreative.

4.3.3 Exemple de bune practici

Certificarea pădurilor în ariile forestiere protejate - Romania

Imaginea 17: Pădure certificată FSC în România, copac cu logo (foto WWF)

Tip de exemplu: aplicarea schemelor de certificare pentru managementul durabil al pădurilor și beneficiile pieții

Inițiator: parc național (după un proiect GEF)

Părți adiționale implicate: administrația pădurilor

Proiectul GEF privind managementul pentru conservarea biodiversității este unul dintre cele mai reușite proiecte care se adresează ariilor protejate din România. În cadrul proiectului, au fost create două administrații pentru două arii protejate (Parcul Național Retezat și Parcul Vânători din Neamt) împreună cu planurile de management aferente. Ca inițiativă pilot două districte parte a parcului Vânători Neamt (Varatec și Târgu Neamț, ca. 31,000 hectare) au primit certificare FSC pentru prima dată în România și sunt încă certificate.

În urma analizelor rezultatelor obținute de proiectul pilot și observând beneficiile pieții și beneficiile sociale aferente managementului durabil al pădurilor, Administrația Națională a Pădurilor Romsilva, a decis să mărească ariile certificate. Până în 2013, inspirându-se din proiectul pilot de succes, circa 2.4 milioane de hectare de pădure aflată în proprietatea statului au fost integrate în programul de certificare FSC în România.

Pentru mai multe informații despre proiect consultați:

http://www.pcrain.ro/static/engleza_proiect01.html si documentele aferente proiectului

<http://www.worldbank.org/projects/P044176/biodiversity-conservation-management-project?lang=en&tab=overview>

<http://www.rosilva.ro/>

Schema de mediu implementată la nivelul pădurilor municipale - Slovakia

Imaginea 18: Cocoșul de munte (Tetrao urogallus) din Parcul Național Veľká Fatra (foto: Eduard Apfel)

Tip de exemplu: aplicarea unor măsuri privind mediul de către administrația municipală a pădurilor

Inițiator: municipalitatea responsabilă pentru managementul ariilor de pădure

Părți adiționale implicate: parc național, localnici

Administrația pădurilor municipale din orașul

Banská Bystrica este responsabilă pentru managementul câtorva arii forestiere protejate prin lege. O mare parte a acestora se află pe teritoriul Parcului Național Veľká Fatra. S-a hotărât așa-dar să se aplice o abordare ecosistemică și să se introducă măsuri de management de mediu și forestier (spre ex tăierea și mutarea lemnului) respectând în același timp obiectivele privind biodiversitatea. Schemele au fost pregătite în colaborare cu experții parcului național.

Municipalitatea a devenit unul dintre pionierii schemelor de management de mediu și forestier în Slovacia, ceea ce înseamnă introducerea tehnicilor de management forestier care respectă standardele necesare conservării biodiversității. Spre exemplu au încercat să gestioneze pădurile pentru a promova habitate sigure pentru cocoșul de munte. Se așteaptă la beneficii pe termen lung precum un venit echilibrat provenind din recolte și un venit sporit din turism datorită creșterii atractivității precum și o piață tot mai amplă pentru produsele forestiere nelemnoase.

www.lesybb.sk, Ing. Eduard Apfel, email: e.apfel@lesybb.sk

Procesarea lemnului la nivel local- România

Imaginea 19: Mocănița tren din Maramureș, România (foto: CFF Vișeu de Sus)

Tip de exemplu: procesarea locală a lemnului

Inițiator: business

Părți adiționale implicate: parc național, localnici

Parcul natural Maramureș cuprinde 132,354 ha din care 60% pădure. Bazinul văii Vaser în sine acoperă mai mult de 36,000 ha de pădure. Procesarea lemnului a fost mereu, și încă continuă să fie, o caracteristică a ariei și rămâne activitatea principală. După epoca socialistă, industria a înregistrat o scădere. În 1999, RG Holz Company s-a stabilit în Vișeu de sus, Maramureș și a devenit una dintre cele mai importante companii europene care produce

elemente de lemn stratificat pentru ferestre și uși, având parteneri în Germania, Elveția, Italia, Austria și Bulgaria, numărând 800 de angajați.

După inundațiile din regiune din anul 2011 când valea nu a fost accesibilă pentru mai bine de 10 luni, o cantitate mare de lemn de calitate joasă afectat de insecte, ciuperci etc a rămas în zonă nefiind potrivit pentru dulgherit. Așadar în anul 2002 Nova Artists a deschis o fabrică în regiune și a început să producă paleți EPAL-EUR. Nova artists produce în prezent 50,000 de paleți pe an și are în jur de 100 de angajați. Cele două companii nu au intrat în competiție și nici nu vor intra, întrucât se completează una pe cealaltă datorită diferențelor la nivelul materiei prime folosite, deși ambele folosesc lemn însă de calitate diferite.

În 1932, după 150 de ani de transportat lemn cu pluta, un mic canal de navigare a fost inaugurat pentru transportul lemnului. Trenul cu locomotivă cu aburi a devenit simbolul acelei ere. În 2003, o ramură a companiei RG Holz Company a început să ofere drumuri cu trenul turiștilor, deci nu doar lemnul era transportat ci și turiștii care erau interesați de frumusețea naturii. Numărul de turiști a crescut de la 1000 în 2007 la aproape 20000 în 2010. Parcul național primește 1 euro/turist de la compania care operează Mocănița

Atât procesarea locală a lemnului cât și cooperarea antreprenorilor și conservarea naturii fac din experiența aceasta un exemplu de bune practici care poate fi reeditat. Lemnul procesat are o valoare mai mare decât materia primă și oferă locuri de muncă localnicilor. Desigur, durabilitatea pădurilor de unde provine lemnul ar trebui să fie asigurată.

Pentru mai multe informații: RG Holz Company <http://rgholz.com/index.php>, Nova Artis Company <http://www.novaartis.ro/en-home.html>, Mocănița- trenul cu locomotivă pe aburi <http://www.cffviseu.ro/content/en>.

Dezvoltarea lanțului de producție de lemn la nivel local - Austria (Regiunea Alpină)

Tip de exemplu o rețea de manageri și producători susțin economia locală și natura

Inițiator: Biosphere Reserve Grosses Walsertal, Austria (LEADER+ finanțare)

Părți adiționale implicate: afaceri locale producători de cabinete, gatere, dulgheri, municipalități, producători de cuptoare, pădurari

Proiectul pe 4 ani Bergholz' a fost inițiat pentru a întări dezvoltarea regională durabilă în cadrul Convenției Alpine. Obiectivul consta în a stimula producția de lemn la nivel local și piața pentru aceasta. Lemnul provine din Rezervația biosferă Grosses Walsertal, și e produs conform principiilor de management durabil. Afacerile locale care au participat la acest proiect au stabilit o rețea menită să producă articole pentru case, furnituri, construirea caselor de lemn, etc folosind această sursă locală acompaniată de producția locală de înaltă calitate. Certificarea și etichetarea au fost dezvoltate și aplicate și, datorită unei comunicări eficiente, distribuite în rândul clienților.

În 2006, cooperarea bună a rezultat în crearea Asociației Verein Wirtschaft Grosses Walsertal. În prezent, la ani după închiderea acestui proiect, Asociația își derulează și azi cu success activitatea, alți pădurari și producători alăturându-li-se pentru a cunoaște la rândul lor beneficiile.

Pentru mai multe informații consultați: <http://www.bergholz.at/> (doar în DE)

4.4. Pescuitul

Pescuitul în zona Carpaților cunoaște două forme: (1) din Dunăre sau alt curs de apă important și (ii) pescuitul la scară mică din iazuri, ferme piscicole, în amonte sau în ariile montane. Cu toate acestea, împreună pescuitul și acvaculturile au o foarte mică valoare economică în zona Carpaților. Spre exemplu în Serbia, captura totală de pești realizată de pescarii amatori a fost de 1.5 mai mare decât cea realizată de pescarii profesioniști.

Activitățile referitoare la acvaculturi sunt întreprinse în multe site-uri Natura 2000. De la o primă analiză europeană se știe că peste 5% din site-uri găzduiesc activități de acvacultură încă din momentul constituirii lor. De fapt multe dintre aceste situri au fost alese datorită faptului că această activitate păstrează habitate adecvate (iazuri) pentru speciile care prezintă interes pentru UE. Un număr semnificativ dintre aceste situri au aproape întreaga suprafață acoperită de activități de acvacultură și includ iazuri, lacuri sau lagune naturale sau amenajate. În cazul multor situri acvacultura a fost practică în mod tradițional și este considerată compatibilă sau s-a adaptat nevoilor de conservare ale siturilor (EC 2012)

A se nota că regiunea Carpatică are un potențial ridicat pentru pescuit sportiv/ pescuit amator însă acest potențial ar trebui tratat la categoria turism și nu la categoria sectorului de pescuit.

Definiții

Conceptele de pescuit durabil au evoluat pe măsură ce oamenii au început să învețe și să înțeleagă impactul inevitabil al pescuitului excesiv și ale practicilor dăunătoare. Datorită proporției și impactului, mare parte a sectorului pescuitului are loc în zona marină și doar o mică parte este acvacultură în apele interne. Așadar principiile privind durabilitatea se referă la pescuitul durabil în ape marine. În mare, **principiile pescuitului durabil** presupun că: captura de pește se înscrie în limitele și respectul durabilității însemnând că nu cauzează declinul populației de pești prin pescuit excesiv și că nu sunt aplicate practici distructive sau ilegale de pescuit. Echipamentul folosit depinde de cota capturii, flotă și vase, iar unele practici de pescuit sunt interzise pentru a minimaliza capturile secundare și pentru a elimina distrugerea mediului marin.

Nu există definiții dedicate privind pescuitul durabil în apele interne, există însă criteriile convenționale privind sustenabilitatea care se aplică.

Reglementările generale și reglementările BIO AUSTRIA privind creșterea animalelor se aplică în mod analog și fermelor piscicole. BIO AUSTRIA reglementări privind fermele piscicole se aplică

ambelor tipuri de habitat, Secția referitoare la Crap reglementează producția în ape stătătoare și ape calde iar "Secția Păstrăv" se aplică producției de pește prădător din apele reci, curgătoare, bogate în oxigen, și cu un grad scăzut de nutrienți. Aceste reglementări stabilesc criteriile pentru **producția organică** de pește.

http://www.bio-austria.at/biobauern/beratung/tierische_erzeugung/fische

Naturland promovează agricultura organică în întreaga lume și cei 53,00 de membri o transformă într-o asociație amplă de pescuit organic. Naturland are de asemenea standarde pentru **acvacultura organică** și a lansat recent inițiativa „Naturland Wildfish” pentru certificarea pescuitului durabil.

http://www.naturland.de/naturland_fish.html

Ghiduri, standarde și inițiative

Directoratul general pentru Mediu al Comisiei Europene cu asistența Atecma, au dezvoltat și publicat un **Ghid despre activitățile de acvacultură în rețeaua Natura 2000**. Documentul summarizează aspectele diferitelor acvaculturi din cadrul Natura 2000 și promovează acvacultura durabilă oferind linii directoare pentru planificarea activităților de pescuit.

Pescuitul este o activitate tradițională în bazinul Dunării. Datorită schimbărilor înregistrate în ultimele decade (construirea digurilor, salarii mici, opinia că pescuitul în scopuri comerciale va fi limitat cu strictețe pentru a proteja populația de pești, numărul de pescari a scăzut și astfel continuitatea acestei tradiții este pusă sub semnul întrebării.

Numeroase sunt amenințările și pericolele pentru stocurile de pește din apele dulci. Printre acestea cele mai mari sunt **pescuitul ilegal** (cu licență, necontrolat, în timpul sezonului de reproducere și **instrumentele de pescuit interzise** (curent de înaltă tensiune, braconaj cu plase de pescuit). Introducerea și răspândirea **speciilor de pești alojeni invazivi** care afectează echilibrul natural și diminuează stocurile de pești nativi.

Poluarea râurilor cu ape reziduale netratate, ape reziduale industriale dar și cu reziduri solide, extracția ilegală sau imprudentă de pietriș din albiile râurilor, distrugerea habitatului de reproducere, toate au efecte ireversibile asupra ecosistemelor de apă dulce.

E posibil ca ecosistemele acvatice și implicit și pescuitul să fie printre primele sectoare care să

se adapteze **schimbărilor climatice mondiale**, care cauzează mai puține ploi, temperaturi mai ridicate, risc crescut de secetă.

4.4.1. Oportunități

Populația umană din zona Carpatică mănâncă mult mai puțin pește față de media europeană (20kg/capita/an mediaUE versus 4,0-4,5kg/capita/an în Ungaria și 7 kg/capita/an în Serbia.) Există o preocupare tot mai mare pentru mâncare și sănătate și s-a dovedit că peștele este o adevărată sursă de sănătate. Factorul acesta împreună cu prețurile ascendente pe piața cărnii pot conduce la **creșterea cererii de pește pe piață**.

Comisia Europeană a decis să sporească procentul de fonduri alocat **Fondului european marin pentru pescuit din bugetul pentru perioada următoare (2014-2020)** pentru acvaculturi de apă dulce versus cele de apă marină. Astfel se deschide o oportunitate de finanțare pentru dezvoltarea durabilă a pescuitului în Carpați.

Carpații oferă oportunități pentru creșterea păstrăvului, somonului, lipanului în ferme, care ar putea răspunde cererii internaționale ascendente pentru pește sănătos, certificat

4.4.2. Exemple de bune practici

Fermă de păstrăvi în Rezervația biosferă carpatică - Ucraina

Tip de exemplu: fermă de pește care trebuie să îndeplinească cerințele turiștilor și reproducerea peștilor sălbatici

Inițiator: managerul ariei protejate (Carpathian Biosphere Reserve)

Persoane adiționale implicate: localnici

Pentru a regenera stocurile de pește din zona Râurilor Carpatice și pentru a răspunde nevoilor populației și turiștilor de pește de înaltă calitate, Rezervația biosferei Carpatică a repopulat o fermă de pește care fusese închisă în anii 80. Au crescut trei specii de salmonide: păstrăvul brun (*Salmotrutta m. fario*), Păstrăvul curcubeu (*S. irideus*) și păstrăvul de pârau (*Salvelinus fontinalis*). Păstrăvul brun este o specie nativă și tot stocul crescut din această specie va fi reintrodus în Rezervație și în ariile înconjurătoare. Celelate două specii sunt crescute pentru valoarea lor comercială și sunt vânduți pe piața locală și turiștilor. Venitul creat din vânzarea speciilor comerciale va

fi folosit pentru a acoperi costurile creșterii speciei native.

Rezervația biosferei carpatică: cbr-rakhiv@ukr.net

Ferme piscicole fără periclitarea naturii (în afara teritoriului Carpatic)- Ungaria

Tip de exemplu : fermă incluzând un sistem de iazuri

Inițiator: fermier privat

Persoane adiționale implicate: localnici

D. Szomor are o fermă în cadrul parcului național Kiskunság National Park (KNP). Acesta crede că activitățile agricole care sunt bine adaptate și care s-au acomodat la trăsăturile unui anumit peisaj constituie un model de afaceri mai bun decât cele care nu s-au adaptat. Așadar ferma sa se bazează pe principiul utilizării caracteristicilor peisajului. A început afacerea în anii 70 și continuă și azi obținând profituri de pe mii de hectare (recolte mixte, pășuni, pescuit) practicând agricultura armonizată cu obiectivele conservării naturii. Dl Szomor a fost nominalizat de KNP urmând a primi medalia Pro Natura 2000 pentru eforturile sale continue de a ține cont de natură în derularea activităților sale.

Începând cu 1994, pe lângă ferma existentă dl Szomor a pornit un proiect de dezvoltare al unui sistem de iazuri cu pești. I-a luat 10 ani să dezvolte pe cele 450 de ha sistemul de iazuri comunicante. Și această nouă inițiativă de afaceri a fost direcționată și gestionată în așa fel încât să susțină obiective de conservare a naturii. Iazurile au fost dezvoltate în așa fel încât speciile de păsări migratoare să beneficieze de ele și să ajute la restaurarea ariilor umede din Parcul KNP(PATAKI, 2008). În sistemul de iazuri cu pești păstrează mereu unul pentru hrănirea păsărilor sălbatice. Acesta este amenajat la cea mai joasă altitudine în raport cu celelalte pentru a se asigura că are mereu apă chiar dacă un altul este temporar inundat sau utilizat. Datorită iazului de hrănire se resimte mai puțin nevoia de a proteja iazurile cu specii comerciale de fauna sălbatică.

<http://szomordezso.eu/> (only in HU)

Complex de pescuit în zonă protejată - România

Imaginea 20: Logo Doripesco

Tip de exemplu: pește din zona protejată

Inițiator: business

Părți adiționale implicate: localnicii

Delta Carpathians - Dumbrăvița Această zonă unică este folosită pentru pescuit, pescuit industrial și observarea păsărilor. Este o zonă protejată de aproximativ 420 de ha, dintre care aprox 180 de hectare sunt ocupate de lacul și zona înconjurătoare iar restul reprezintă o rețea de iazuri și terenurile aferente.

Doripesco, o companie privată a fost fondată în anul 1998. Este o afacere de familie, care dă dovadă de pasiune și dedicare, de dragoste pentru profesie și respect pentru natură. Complexul de pescuit Dumbrăvița se întinde pe suprafața unei arii protejate și site component al Natura 2000, fiind de asemenea și un site Ramsar, din depresiunea Bârsei, în apropierea Brașovului

Compania a încercat și a reușit să combine pescuitul comercial cu pescuitul amator. Mai apoi compania și-a extins portofoliul incluzând și alte activități precum turismul, construcțiile, producția de ciment și stații de combustibil pe bază de tubă, creând locuri de muncă pentru localnici. Activitățile curente ale companiei:

Piscicultură: Două ferme de crap cu o suprafață totală de 320 ha de apă, o fermă de sturion, o fermă de păstrăv, o stație de procesare a peștelui prin care Doripesco oferă clienților produse naturale 100% certificate ca produse tradiționale; mentenanța facilităților de pescuit; șapte magazine de desfacere a peștelui și produselor din pește.

Turism și recreere: Complexul turistic Doripesco din Vadu Red (motel-restaurant cu șase iazuri pentru pescuitul amator și pentru pescuit comercial), Poiana Râșnoavei în Rașnov; restaurant Casa Păstrăvului, iazuri adiționale.

Construcții: Două stații de sortare a pietrișului, producție de BCA, producție de cărămizi, inginerie civilă, construcții hidraulice, lucrări rutiere

În ariile gestionate de Doripesco vânătoarea este interzisă la fel și pescuitul din barcă, nu există bărci cu motor pentru recreere și nici sporturi de apă, e interzisă arderea vegetației (stuf) natura trebuie respectată (cuiburile păsărilor), toată lumea trebuie să păstreze curățenia.

Există peste 200 de specii de păsări dintre care unele sunt incluse în lista Directivei pentru protejarea păsărilor sălbatice și a Convenției pentru viață sălbatică precum *Botaurus stellaris*, *Crex crex*, *Aythya nyroca*.

Pentru mai multe informații: www.doripesco.ro (disponibil doar in RO).

BioFish At-Pește organic - Austria (non-Carpatic)

Imaginea 21: Pescuit în Waldviertel, Austria (foto: Stefan Wegleitner)

Tip de exemplu: producție de peste bio prin înființarea unei asociații, incluzand marketingul

Inițiator: o singură persoană

Persoane adiționale implicate: 36 pescari din Austria

În 1992, Marc Mößmer și-a deschis propria afacere în regiunea Waldviertel, în partea de nord a Austriei, unde fermele de pește și mai ales cele de crap aveau o tradiție îndelungată: multe dintre aceste iazuri existau deja în Evul Mediu. În interes propriu, a elaborat împreună cu experți din Germania și Elveția ghiduri pentru fermele de pești care au fost acceptate de către UE în 1996 (EU-VO 834/2007). Treptat a creat o piață pentru pește organic datorită creșterii gradului de conștientizare în rândul populației și datorită relațiilor sale personale în Austria, mai ales în Viena unde de regulă oamenii nu au relații apropiate cu pescari locali, fapt care a fost un bun motiv de dezvoltare. Cu o mică finanțare UE, a devenit forța motrice a unei asociații de 36 de crescători de pești (ARGE BioFisch) din Austria. Aceștia produc pești conform Ghidului Bio pentru Austria din 1994, dispunând de o platformă de marketing (Biofisch GmbH) În majoritatea cazurilor fermele de pești fac parte dintr-un variat portofoliu de venituri pentru fermieri (pe lângă recolte, animale, turism, silvicultură) însă unii pot să își câștige traiul și doar din producția peștelui.

În prezent, în jur de 30-40% din totalul suprafeței iazurilor de pește din Austria este procesată organic pentru crap, și doar 5% sunt pentru păstrăv și alți predatori, datorită faptului că hrana organică este foarte greu de procurat și cel mai probabil aceasta provine din mare. Amprenta CO₂ face diferența între producția celor două tipuri de pește: pentru crap file există un consum de aprox 3:5:1 (KW) și de aproximativ 45:1 pentru pești răpitori precum somonul sau păstrăvul. Aceste informații susțin alegerea crapului bio.

În regiunea Waldviertel, unde climatul este destul dur, pot fi produse anual în jur de 12-16 tone de crap pe o suprafață de 60ha. În spiritul comparației, în regiuni unde climatul este mai optim se pot obține rezultate de trei ori mai mari

Inițiativa aceasta a câștigat premiul Austria 1996. În prezent dl Mößmer implementează noi linii directoare respectând principii încă mai stricte, principiile Demeter.

Pentru mai multe informații: <http://www.biofisch.at/>

4.5. Produse forestiere nelemnoase

Sub denumirea de produse forestiere nelemnoase (NTFP) ne referim la toate resursele naturale, substanțe utile, materiale și bunuri care sunt obținute dintr-o pădure dar nu necesită tăierea copacilor în sine. Includ o varietate întreagă de resurse de la fructe de pădure, ciuperci, plante, mușchi și licheni. Pe o scară mai amplă, vânătoarea și eco-turismul țin și ele de NTFP, dar pentru scopul acestui studiu acestea sunt acoperite în alte capitole.

Existența resurselor NTFP furnizează serviciul de ecosistem de pădure și este puternic dependent de managementul pădurilor, managementul vânătoarei și de biodiversitate. Accesul localnicilor la NTFP este adesea un subiect transversal întrucât poate face parte din viața lor cotidiană, completându-le mâncarea, sau având rol decorativ pentru aceștia

Definiții

Managementul durabil al produselor forestiere nelemnoase este foarte discutat pe agenda internațională, mai mult însă în contextul pădurilor tropicale și a lumii a treia. Nu există o definiție agreată referitor la cultivarea durabilă a NTFP, deși noțiunea este integrată câtorva inițiative dedicate conservării naturii printre care și CBD. Conservarea și utilizarea produselor forestiere nelemnoase se regăsește la confluența mai multor articole CBD poate mai mult decât în orice altă sursă (CBD, 2001). Acest lucru subliniază cât de interconectată este această resursă cu celelalte activități sectorale și cu obiectivele de conservare a naturii.

Ghiduri, standarde și inițiative existente

Managementul și producția durabilă de NTFP este mai amplu discutat în cazul pădurilor tropicale și al țărilor în curs de dezvoltare (India, Brazilia, Bolivia) decât în Europa și Carpați. Cu toate acestea, există câteva inițiative la diferite nivele în Europa care vizează durabilitatea produselor forestiere nelemnoase însă nu există ghiduri sau standarde în acest sens.

Întrucât majoritatea colectării se face în scop personal, politica privind sustenabilitatea utilizării proprii este la fel de importantă ca și reglementarea recoltării comerciale

Strategia economică a guvernului Scoțian vizează crearea unei țări de success care să ofere oportunități întregii Scoții să prospere prin intermediul creșterii economice durabile. Strategia scoțiană pentru păduri recunoaște potențialul economic al NTFP de a susține activități de dez-

voltare, și în 2009 politica guvernului scoțian pentru produse forestiere nelemnoase dezvoltată de către Comisia forestieră scoțiană a fost publicată

[http://www.forestry.gov.uk/pdf/NTFPpolicypublic.pdf/\\$file/NTFPpolicypublic.pdf](http://www.forestry.gov.uk/pdf/NTFPpolicypublic.pdf/$file/NTFPpolicypublic.pdf).

Asociația non-profit pentru reîmpădurire a Scoției a realizat un site "Recolta forestieră: produse forestiere nelemnoase în Scoția" pentru a promova recoltarea durabilă a NTFR și a dezvoltat inițiativa pentru colectarea ciupercilor sălbatice, a bulbilor și a mușchiului. **Asociația pentru recolte sălbatice** vizează promovarea NTFP prin oferirea informațiilor despre NTFP, facilitarea cooperării între membrii, organizarea de evenimente, conștientizarea oportunităților pe piață etc. (<http://www.scottishwildharvests.org/>)

4.5.1. Provocări

Recoltarea produselor forestiere nelemnoase (ciuperci, plante decorative, flori, ect) are o lungă tradiție. Ține de interacțiunea naturală a omului cu mediul înconjurător. Poate să servească nevoilor personale la fel de bine ca celor comerciale. Există trei mari provocări la nivelul produselor forestiere nelemnoase. Prima ține de recoltare excesivă, a doua de prețurile de acces la NTFR și ultima, dar nu cea din urmă, se referă la transparența activității economice.

Produsele forestiere nelemnoase din Carpați nu sunt gestionate în vederea recoltării ci reprezintă beneficiile ce revin oamenilor din ecosisteme și de cele mai multe ori sunt subestimate. Sustenabilitatea NTFR poate fi măsurată și monitorizată în cazul în care un studiu inițial a stabilit bazele NTFR pe baza cărora se pot face estimări despre capacitatea de producție și deci a nivelului de recoltare sustenabil. Monitorizarea va continua apoi pentru a constata durabilitatea. Cu toate acestea este imposibil de preconizat dacă produsele forestiere nelemnoase sunt recoltate excesiv sau nu. Spre exemplu, ghiociei au fost colectați primăvara în Ungaria de ani de zile, fiind buchetul preferat cu ocazia Sf. Valentin încât colectarea excesivă a dus la reducerea numărului de bulbi și, în cele din urmă, la dispariția locală a acestora. Așadar guvernul a apelat la protecția legală care a fost singura cale de a opri recoltarea excesivă.

Există și chestiunea apartenenței NTFR. Recoltarea produselor forestiere nelemnoase din pădurile private fără permisiunea proprietarului este ilegală. În pădurile publice sau de stat oamenii pot culege produse forestiere nelemnoase dar nu și în ariile protejate prin lege. De asemenea lista de specii protejate care nu pot fi culese fără permisiunea autorităților competente poate diferi de la o țară la cealaltă.

Alt aspect legal care ține de natura NTFP poate să se reflecte la nivelul economiei la negru. Un astfel de exemplu constă în recoltarea fructelor de pădure sau a ciupercilor din pădure pentru a le vinde mai apoi pe marginea drumului, fără niciun fel de documentație. Ghidurile, standardele și dezvoltarea pieții albe și a cazurilor de afaceri cu produse forestiere nelemnoase poate duce la transformarea economiei negre a NTFP

4.5.2. Oportunități

Ecosistemele sănătoase forestiere oferă beneficii multiple precum furnizarea de lemn NTFR, prevenirea inundațiilor. Recoltarea produselor forestiere nelemnoase pentru consumul personal este o activitate importantă pentru populația locală și ar putea chiar constitui o activitate recreațională întrucât este încorporată relației localnicilor cu mediul. Pentru utilizarea în scopuri comerciale, NTFP ar putea fi materia primă pentru o mare varietate de afaceri și pot genera o activitate economică semnificativă variând de la produse precum ciupercile sălbatice la mușchi și licheni folosiți în scopuri decorative sau uleiuri esențiale obținute din plantele farmaceutice. Rezultatul chestionarelor acestui studiu arată că localnicii apreciază, într-o mare măsură (4 pe o scară de 5), valorile naturale precum NTFR.

Piața managementului sustenabil și recoltarea NTFR nu este foarte organizată în Carpați. Cu toate acestea, există câteva inițiative care pot da un bun exemplu celorlalți. Potențialul pentru NTFR durabile este mare în Carpați având în vedere ampla acoperire cu păduri, biodiversitatea puternică și amploarea pădurilor naturale și semi-naturale.

4.5.3. Exemple de bune practici

Procesarea fructelor de pădure și a ciupercilor - România

Tip de exemplu: recoltarea produselor forestiere nelemnoase

Inițiator: ONG

Părți adiționale implicate: localnici

Asociația Székely Fruit, prezentată drept exemplu de bune practici în agricultură, a constituit o societate de prelucrare a fructelor și ciupercilor în Zetea, regiunea Harghita. Aceștia recoltează, procesează și vând fructe de pădure și ciuperci. Inafara scopului comercial, afacerea tinde să

dezvolte și să implementeze căi inovatoare și sustenabile de exploatare forestieră și în același timp să îndeplinească un obiectiv social, respectiv să asigure creșterea veniturilor populației din comunitățile Roma din zonă. Cooperează cu o asociație de proprietari de păduri private care deține o pădure de 20,000ha de pădure. Primul sezon a însemnat colectarea și procesarea a 40 de tone de fructe de pădure și 2.5 tone de ciuperci.

Peste 300 de localnici au fost implicați și au beneficiat de un venit în urma activităților prestate. În plus, toți Romii care au lucrat pentru asociație au primit gratis lemne pentru a se încălzi iarna.

<http://www.szekelygyumolcs.ro/>

Procesarea fructelor de pădure și a ciupercilor - România

*Imaginea 22: Ciuperci de pădure din Maramureș
(foto: VAP Company)*

Tip de exemplu: recoltare NTFP

Inițiator: business

Alte părți implicate: localnici

Compania VAP a luat ființă în 2002 în Desești, Maramureș cu capital local privat. Activitățile principale includ recoltarea ciupercilor și a fructelor de pădure și comercializarea lor pe piețele naționale și internaționale. Oferă produse congelate și uscate.

În prezent compania deține clădirea, spațiul de depozitare și facilitățile de transport precum și tot echipamentul necesar pentru livrare. Compania are 8 angajați cu normă întreagă și generează venit pentru o serie întreagă de localnici în sezonul recoltării cumpărând produse forestiere nelemnoase de la aceștia.

Pentru mai multe informații consultați: <http://vapsrl.ro/> (only RO). Pop Vasile, Maramureș County, 282 Desești, Cod Postal: 437135, Tel.: +40 (0) 262 372 803

Producția durabilă de miere - Serbia

*Imaginea 23: Albină de miere
(foto: Brend Homolja)*

Tip de exemplu: recoltare NTFP

Inițiator: municipalitatea locală

Părți adiționale implicate: localnici

Pădurile din Homolje reprezintă un habitat divers, optim pentru apicultură și producția de miere. Izolată în mod natural și înconjurată de munți, zona este un sanctuar unic al florei și faunei, cu cele

mai importante specii de copaci pentru producția mierii precum accacia, tei, arțar, salcie, castan. Zona acoperă o suprafață de aprox 760 km² mare parte găsimu-se pe teritoriul municipalității Žagubica. Predomină pădurea acoperind aproape jumătate din teritoriu, 20% pășuni și 12% pașiști care toate oferă excelente oportunități pentru producția de miere. Există peste 80 de tipuri diferite de plante medicinale și specii melifere care contribuie la producția unei mieri de calitate.

Având doar 22 de locuitori/ km², este una dintre cele mai puțin populate arii din Serbia și beneficiază de condiții naturale excelente pentru creșterea producției de miere, ceea ce reprezintă o excelentă oportunitate pentru localnici. Apicultura câștigă de asemenea teren datorită beneficiilor pe care le aduce agriculturii oferind servicii de polenizare. Potențialul estimat al stupurilor din întreaga Serbie este cu mult mai mare decât numărul actual care există în prezent de 450,000 de stupi de albine. Potențialul merită mult mai multă atenție nu doar datorită beneficiilor economice directe, dar și datorită importanței în menținerea și îmbogățirea florei și faunei, în desfășurarea proceselor în cadrul biosferei și mediului.³⁶

Autoritățile locale au inițiat procesul susținerii apiculturii și a subsectoarelor aferente. Un astfel de proces a fost inițiat acum câțiva ani și a avut ca rezultat protejarea regiunii pentru miere de Homolje și multe alte premii și recunoașteri.

³⁶ National strategy for sustainable use of resources Strategia națională pentru utilizarea durabilă a resurselor naționale

Municipalitatea locală a facilitat înregistrarea asociației de apicultură și a cooperativei de apicultură din Homolje fapt care ajută în oferirea inputurilor și definirea regulilor pentru producerea și promovarea mierii de calitate standardizată. Cooperativa a fost fondată de 84 de apicultori din municipalitatea Žagubica și, asistați de consultanți de la Universitatea de Agricultură, și-au asumat misiunea de dezvolta un cod practic despre producerea mierii din Homolje.

În 2008, denumirea de origine protejată HOMOLJE HONEY (Miere de Homojle) a fost înregistrată iar în anul următor, cu un ambalaj și etichete remodelate miere de Homolje a primit premiul "Serbian trademark of the year" (Marca înregistrată sârbească a anului). În 2010 a primit medalia de aur pentru calitate și medalia de aur pentru ambalarea inovativă. Mai mult, s-a obținut protejarea drepturilor intelectuale pentru mierea de Homolje, devenind astfel primul produs brevetat din această categorie în Serbia.

Mierea este colectată o dată sau maxim de două ori pe an (după perioada de înflorire a copacilor de acacia, și după perioada de înflorire a pășunilor) și doar când cel puțin 2/3 dintre cadre sunt pline de miere. Mierea e un amestec de miere de acacia (50%) și miere florală ceea ce îi dă gustul specific mierii de Homolje.

Caracteristicile cheie care disting producția și calitatea acestei mierii de celelalte și care o leagă de teritoriu sunt compoziția florală a câmpurilor și pădurilor din Homolje și tradiția și priceperea transmise din generație în generație.

Se estimează că Homolje furnizează c.a 10-12 tone de miere pe an, resursele putând susține producția pentru 200 de ani și tot s-ar înscrie în limitele unei exploatări sustenabile.

Pentru mai multe informații consultați:

<http://www.zdravasrbija.com/lat/Zdrava%20Srbija/104-Brend-Homolja---Homoljski.php> (doar în lba Sârba)

4.6. Turismul

Turismul este strâns legat de natură în ceea ce privește impacturile și dependența și poate cauza atât degradarea mediului cât și ameliorarea acestuia. Legăturile dintre turism și conservarea naturii sunt foarte complexe și dinamice, existând cele mai acute conflicte care duc, în consecință la degradarea mediului acolo unde dezvoltarea turismului se realizează rapid și fără o planificare strategică. Rolul turismului de contribuitor la conservarea naturii este pus la îndoială, în mod spe-

cial pe baza considerațiilor că turiștii calcă în picioare vegetația, deranjează plantele și animalele sălbatice, lasă mizerie, transportă agenți patogeni și buruieni și astfel nu se comportă totdeauna în așa fel încât să promoveze o relație simbiotică între industria turismului și conservare. Mai mult, turismul a stimulat deseori vizualizarea intensivă a naturii, ceea ce a dus la deranjarea sau deteriorarea acesteia, precum și la transportul de specii amenințate și protejate. Sectorul turismului contribuie deasemenea la schimbarea climatică (se estimează că la nivel global, partea de emisii de CO₂ ce poate fi atribuită turismului, prin transport, cazare și alte activități se ridică la 5%), ceea ce, din nou, a diversificat impacturile asupra biodiversității; de exemplu efectele asupra populațiilor rare și izolate, pierderea de specii fundamentale sau emblematice, extincția speciilor autohtone și înmulțirea speciilor invadatoare (BRANDL et al., 2011). În general, sectorul turismului utilizează o proporție semnificativă de resurse naturale și joacă un rol în alterarea peisajului și fragmentarea habitatului cu impact negativ asupra biodiversității, ca rezultat al dezvoltării “infrastructurii verzi” (de exemplu dezvoltarea stațiunilor de schi sau a altor infrastructuri).

Totuși, turismul are un potențial ridicat de dezvoltare socio-economică durabilă și de conservare a naturii, în condițiile în care poate contribui la protejarea resurselor naturale, precum și la menținerea condițiilor de viață și la păstrarea culturilor și tradițiilor. În acest sens, este important ca sectorul turismului să înnoiască și să utilizeze tehnologie și infrastructură ecologică, să adopte practici responsabile, să investească în educare și creșterea gradului de conștientizare, atât pe plan intern, prin intermediul operatorilor de turism, cât și extern, prin intermediul turiștilor și al localnicilor. Acest lucru se realizează pentru a înțelege diversitatea culturală și biologică, ce caracterizează un anumit loc, precum și efectele comportamentului lor, cu scopul de a dezvolta respectul pentru ceea ce este de obicei luat ca fiind garantat, de exemplu, mediul.

Integrarea de succes a turismului și a obiectivelor de conservare a naturii este aceea de a crește importanța, în mod special pentru că nuanțează opțiunile oamenilor, mărinde astfel șansele de afaceri de turism responsabil, pentru o competitivitate mai puternică și o profitabilitate mai ridicată, ajutând de asemenea la menținerea, sau chiar ameliorarea calității mediului. Toate formele de turism, în diferite proporții, se bazează direct pe serviciile ecosistemului și pe biodiversitate (de ex. ecoturismul, agro-turismul, turismul de wellness, turismul de aventură, etc.). Turismul utilizează servicii recreaționale și alimentare oferite de ecosisteme, mai ales de când turiștii caută tot mai mult autenticitatea culturală și a mediului, mâncarea specific tradițională/locală, interacțiunea cu comunitățile locale, iar unii caută oportunități să cunoască biodiversitatea locală (flora, fauna, ecosistemele) și caracteristicile de conservare ale acesteia. Cu toate acestea, anumite forme de turism au un succes mai mare decât altele integrând necesitățile naturii în practicile de afaceri. Capitolul de mai jos descrie mai detaliat forme durabile de turism, în timp ce aici merită să menționăm câteva dintre principiile și metodele utilizate pentru a evita un impact negativ asupra biodiversității și a mediului : utilizarea de “soft mobility” sau de mijloace de transport fără

motor, monitorizând capacitatea de transport a ecosistemelor, etc.

Pe fondul tendințelor de urbanizare globală, fragmentare și distrugere a habitatelor, precum și efectelor de schimbare a climei, se așteaptă ca ariile cu biodiversitate ridicată, precum și ariile îndepărtate, să devină destinații din ce în ce mai atractive, cu ariile montane aproape inevitabil, ocupând primele locuri. Acest lucru oferă o bună perspectivă pentru dezvoltarea turismului în Carpați, unde serviciile de ospitalitate (în special hoteluri și alți furnizori de cazare din apropierea ariilor protejate) și operatorii de turism sunt deja destul de numeroși. Deși serviciile locale de transport precum mocănița, sunt foarte atractive, sunt destul de limitate în regiune. Dezvoltarea activităților cum ar fi observarea responsabilă a vieții sălbatice, plimbările cu bicicleta pe munte și locurile unde se pescuiește durabil (pescării) ar trebui privite, de asemenea ca fiind oportunități, mai ales pentru că acestea tind să atragă turiști iubitori de natură, iar ultimul menționat mai sus, pentru că poate furniza pește de calitate pentru restaurante și case de oaspeți.

Definiții ale turismului responsabil

Există multe definiții pentru turismul ecologic, cum ar fi durabil, responsabil și ecoturism, precum și numeroase linii directoare și standarde care au fost dezvoltate în legătură cu turismul durabil. Câteva dintre conceptele cheie sunt listate mai jos.

‘Turismul care ia în considerare întru-totul impacturile sale economice, sociale și de mediu, din prezent și din viitor, întrunește necesitățile vizitatorilor, ale industriei, ale mediului și ale comunităților gazdă.’ Conform Organizației Mondiale a Turismului (UNTWO), turismul durabil este în general definit ca fiind întrunirea necesităților turiștilor actuali și ale regiunilor gazdă, protejând și îmbunătățind oportunitățile pentru viitor, respectând toate principiile dezvoltării durabile și fiind durabil din punct de vedere economic, social și al mediului. Acesta se adresează atât necesităților vizitatorilor, industriei, mediului cât și al comunităților gazdă (UNWTO, 2005). OMT accentuează faptul că sunt esențiale atât participarea tuturor jucătorilor importanți, cât și un context politic puternic și bine fondat. Se subliniază de asemenea, faptul că toate tipurile de turism trebuie transformate în turism durabil, iar turismul la scară mică nu trebuie să fie singurul tip de turism considerat a fi durabil.

Criteriile Consiliului Mondial al Turismului Durabil reprezintă rezultatul unui efort global de a dezvolta un limbaj comun legat de durabilitate în domeniul turismului. Concentrându-se asupra responsabilității sociale și de mediu, precum și pe impacturile economice și culturale pozitive și negative ale turismului, criteriile sunt organizate în patru teme: (i) managementul durabil, (ii) impacturile socio-economice, (iii) impacturile culturale și (iv) impactul asupra mediului (inclusiv consumul de resurse, reducerea poluării și conservarea biodiversității și a peisajelor).

Prima Conferință Internațională referitoare la Destinațiile cu Turism Responsabil a avut loc în Cape Town în August 2002 ca un eveniment secundar al Summit-ului Mondial din Johannesburg privind Dezvoltarea Durabilă (cunoscut și ca Earth Summit). **Turismul responsabil** este asemenea turismului durabil, cu toate acestea, ori de câte ori cuvântul durabilitatea este suprasolicitat fără a fi înțeles, turismul responsabil a fost adoptat ca un termen folosit de industrie. Turismul responsabil reprezintă orice formă de turism care poate fi consumat într-un mod mai responsabil. În conformitate cu Declarația din Cape Town (2002), turismul responsabil este turismul care:

- „Minimizează impacturile negative sociale, economice și de mediu;
- Generează beneficii economice mai mari pentru localnici și sporește bunăstarea comunităților gazdă;
- Îmbunătățește condițiile de lucru și accesul la industrie;
- Implică localnicii în luarea deciziilor care le afectează viețile și șansele vieților lor;
- Aduce contribuții pozitive la conservarea moștenirii naturale și culturale, îmbrățișând diversitatea;
- Oferă experiențe mai agreabile turiștilor creând conexiuni mai profunde cu localnicii, și ducând la o înțelegere mai bună a problemelor locale de natură socială, economică și de mediu;
- Oferă acces oamenilor care preferă provocările fizice;
- Este cultural senzitiv, încurajează respectul dintre turiști și gazde și construiește mândria locală și încrederea.”

Ecoturismul este o formă de turism durabil. Toate formele de turism pot deveni durabile, dar nu toate formele de turism pot deveni ecoturism. Conform Uniunii Mondiale pentru Conservare se poate vorbi despre ecoturism atunci când destinația este reprezentată de o zonă relativ neperтурbată unde vizitatorii merg în special pentru valorile naturale și culturale ale regiunii respective (CEBALLOS-LASCURÁIN, 1996). În mod special în România, definiția ecoturismului promovată de către Autoritatea Națională de Turism în parteneriat cu AER (Asociația de Ecoturism din România), INCDT (Institutul Național de Cercetare și Dezvoltare în Turism) și Ministerul Mediului, include prezența cel puțin a unei arii protejate ca și criteriu pentru a desemna o destinație ecoturistică. Având în vedere că ecoturismul este o formă de turism durabil, trebuie să îndeplinească toate trei elementele de durabilitate, și anume economic, social și de mediu. Ecoturismul trebuie să promoveze conservarea naturii și impactul scăzut asupra resurselor naturale, respectul pentru tradițiile locale și o condiție obligatorie este aceea ca localnicii să beneficieze din activitățile turistice. În cele din urmă, promovarea ecoturismului trebuie realizată bazându-ne pe marketing corect.

Vânătorul și pescuitul reprezintă o activitate recreațională de consum care a dus la capturarea sau uciderea animalelor și prin urmare, ar trebui încorporate ca mijloace de management durabil, întrucât turismul legat de fauna sălbatică se bazează pe experiența observării faunei sălbatice prin fotografie sau hrănire, prin urmare trebuie evitată perturbarea speciilor.

Linii directoare, standarde și inițiative existente

Există numeroase documente și standarde de orientare referitoare la turismul durabil la nivel mondial, și de asemenea, în Europa și în Carpați. Acestea sunt în mare parte rezultate ale inițiativelor internaționale, dar există și anumite inițiative la scară locală.

CDB Linii Directoare referitoare la Biodiversitate și la Dezvoltarea Turismului³⁷ a fost publicat de către Convenția pentru Diversitate Biologică (CBD). Oferă linii directoare internaționale pentru activități legate de dezvoltarea durabilă a turismului în ecosisteme vulnerabile terestre, marine și de coastă și în habitate de o importanță majoră pentru diversitatea biologică și pentru ariile protejate, inclusiv ecosistemele fragile riverane și montane. Manualul de utilizare³⁸ care însoțește CDB Linii Directoare referitoare la Biodiversitate și Dezvoltarea Turismului oferă, de asemenea, câteva studii de caz în care au fost implementate liniile directoare.

UNEP, în cadrul Programului de Planificare a Susținerii Biodiversității, a pregătit un **Ghid de Bune Practici pentru Integrarea Sectorială: Integrarea Biodiversității în Sectorul de Turism**³⁹. Acest document UNEP prezintă opt studii tematice proiectate pentru a oferi orientare planificatorilor pentru a integra biodiversitatea în dezvoltarea și planificarea politicii economice și sectoriale. Se ocupă, de asemenea, de implementarea strategiilor naționale în domeniul biodiversității.

Comisia Europeană lucrează pentru a construi parteneriate puternice cu sectoarele ce au un impact semnificativ asupra biodiversității, cu ajutorul seriilor referitoare la ghidarea sectorială, inclusiv cea referitoare la Turism Durabil și Natura2000 - Linii Directoare, inițiative și bune practici în Europa⁴⁰.

Eticheta Ecologică Europeană pentru serviciile de cazare pentru turiști face parte din Eticheta Ecologică Europeană⁴¹ și este un sistem voluntar, stabilit pentru a încuraja afacerile cu schimb

³⁷ <http://www.cbd.int/tourism/guidelines.shtml>

³⁸ <http://www.cbd.int/doc/programmes/tourism/tourism-manual-en.pdf>

³⁹ <http://anna.spenceley.co.uk/files/IntegratingBiodiversitySynthesis.pdf>

⁴⁰ http://ec.europa.eu/environment/nature/info/pubs/docs/nat2000/sust_tourism.pdf

⁴¹ <http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/products-groups-and-criteria.html>

de produse și servicii mai blânde cu mediul. Deși biodiversitatea nu joacă un rol central în criteriile (criteriile opționale legate de grădina ecologică, compostare și comunicare legată de mediu și educație referitoare la biodiversitatea locală), cerințele vizează reducerea impactului organizațiilor de agrement asupra mediului local și, de asemenea, conțin un criteriu complex pentru a limita consumul, producerea deșeurilor și preferă surse și substanțe regenerabile. Prin urmare, biodiversitatea locală beneficiază de pe urma acestei etichete ecologice.

Carta Europeană pentru Turismul durabil în Arii Protejate⁴² a fost inițiată de EUROPARC. Titlul este acordat pe baza îndeplinirii unui set de precondiții, iar menținerea calității este controlată periodic. Există o singură zonă din Carpați înscrisă în această cartă, MuránskaPlanina National Park, care și-a primit titlul în 2012.

Protocolul legat de Turismul Durabil din Convenția Cadru privind Protecția și Dezvoltarea Durabilă a Carpaților a fost inițiat de Convenția Carpațică cu scopul de a mări și facilita cooperarea Părților pentru dezvoltarea turismului durabil în Carpați. Pe baza Protocolului, Strategia Turismului Durabil în Carpați este dezvoltată într-o manieră participativă. Acesta va fi gata pentru a fi adoptat la cea de-a patra conferință a Părților la Convenția Carpațică din Septembrie 2014. Strategia conține obiective clare și activități pentru implementarea destinațiilor/afacerilor în domeniul turismului durabil pe toată suprafața Carpaților.

Există, de asemenea, și inițiative la scară mai mică, cum ar fi **Strategia de dezvoltare durabilă a turismului din Djerdap National Park, Serbia.**

- Asociația de Ecoturism din Romania (AER) reprezintă un parteneriat pentru conservarea naturii și dezvoltarea durabilă a turismului. Pe de o parte, aceasta reprezintă interesele operatorilor de turism de dimensiuni medii, care oferă, de asemenea, programe și servicii protejând natura, în timp ce, pe de altă parte, acționează ca o organizație de dezvoltare ce implementează proiecte care vizează dezvoltarea durabilă a comunităților locale prin promovarea turismului. Printre activitățile desfășurate, au dezvoltat un sistem de certificare în ecoturism, care pune în practică principiile ecoturismului și asigură conservarea naturii prin dezvoltarea de servicii de calitate. <http://eco-romania.ro/>
- Centrul European pentru Turism Ecologic și Agricol (ECEAT) este organizația Europeană lider în domeniul turismului durabil la scară mică, cu o atenție specială acordată ariilor rurale și agriculturii ecologice. Este o rețea de sute de spații de cazare și servicii turistice la scară mică din Europa, oferind servicii de turism durabil și aprobând contribuția acestora la comunitățile locale și protecția mediului. ECEAT scoate în evidență durabilitatea socio-culturală,

⁴² <http://www.european-charter.org/home/>

economică și de mediu a spațiilor de cazare și serviciilor oferite de acestea.

Cerințele pentru alăturarea la brand-ul ECEAT sunt::

- Oferirea de informații “eco” musafirilor;
- Sprijinirea agriculturii prietenoase cu mediul;
- Utilizarea de apă și de energie într-un mod eficient și conștient / responsabil;
- Respectarea politicii referitoare la cladirile eco;
- Reducerea producerii de deșeuri;
- Sprijinirea transportului nepoluant;
- Contribuirea la conservarea naturii;
- Contribuirea la susținerea moștenirii culturale;
- Contribuirea la susținerea economiei locale;
- Îmbunătățirea performanțelor de mediu.

Pentru detalii și/sau aplicarea pentru certificate vizitați site-ul: <http://www.eceat.org/>

4.6.1. Provocări

Ca toate industriile, turismul poate avea efecte adverse economice, sociale și asupra mediului. Aceste impacturi sunt, în cea mai mare parte legate de construirea și gestionarea infrastructurilor conexe turismului precum drumuri și facilități turistice, inclusiv stațiuni turistice, hoteluri, restaurante, magazine, terenuri de golf, pante de schi și stațiuni, dedicate în principal turismului de masă. Incorect gestionat turismul poate pune o presiune enormă pe o anumită zonă și poate duce la eroziunea solului, creșterea poluării aerului, solului și a apei, pierderea habitatului natural, presiune sporită asupra faunei, sau chiar vulnerabilitate crescută la incendiile de pădure.

Așa cum este descris în capitolele anterioare, Carpații sunt diversificați, oferind valori naturale și culturale care sunt unice în Europa. Aceștia adăpostesc o biodiversitate bogată, conțin arii protejate importante și oferă habitatelor populații de specii endemice și protejate (consultați capitolul 3.1 referitor la Biodiversitate și Arii Protejate). Prin urmare, este o destinație turistică frecventată. Cele mai vizitate părți sunt ariile muntoase. Dat fiind că ecosistemele au nevoie de decenii pentru a restabili orice deteriorare cauzată de turism, turismul poate avea un impact negativ pe termen lung. Astfel de activități, cu impact negativ considerabil, sunt reprezentate, de

exemplu, de stabilirea de noi schilifturi, pante de schi și infrastructura necesară acestora (clădiri și drumuri), precum și vehiculele off road.

Rezumând, cele mai comune conflicte între turism și conservarea naturii sunt:

- Pierderea habitatelor, din cauza dezvoltării infrastructurii;
- Presiunea vizitatorilor,
 - Perturbarea și degradarea modurilor de viață și a structurii sociale;
 - Perturbarea faunei și a naturii;
 - Activități ilegale de agrement (de ex. motocross și ATV, vânat ilegal)
 - Poluarea și consumul resurselor (de ex. Apa, etc.).

Prin urmare, adevărata provocare este chiar **crearea unei relații de simbioză între turism și conservarea naturii**, în sensul că interacțiunea acestora este organizată astfel încât ambele să poată obține beneficii din această relație. La un nivel intermediar, se constată coexistența, în special când se înregistrează un efect pozitiv între cele două părți; cu toate acestea, o astfel de coexistență rareori continuă pe o perioadă nedefinită, în special atunci când o creștere a activității de turism poate provoca modificări substanțiale la nivelul mediului. În mod inevitabil, conflictul apare atunci când conservaționiștii observă că turismul poate avea numai efecte dăunătoare asupra mediului. (BRANDLet *al.*, 2011)

4.6.2. Oportunități

Ariile protejate și patrimoniul natural oferă oportunități importante pentru furnizorii de spații de cazare, pentru operatorii de turism și servicii conexe. Turismul durabil poate fi o situație win-win atât pentru industria turismului cât și pentru biodiversitate. Acesta creează locuri de muncă și crește importanța conservării valorilor naturale din ariile înconjurătoare. În plus, acesta aduce importante beneficii socio-economice dat fiind potențialul său de a oferi locuri de muncă și mijloace de trai pentru populația locală chiar și în ariile rurale îndepărtate, și astfel, contribuie la reducerea sărăciei. De asemenea poate ajuta la creșterea gradului de conștientizare publică a problemelor de biodiversitate, aducând oamenii mai aproape de natură și de mediul înconjurător.

Beneficiile turismului durabil pentru industria turismului și pentru comunitățile locale sunt:

- Conservarea pe termen lung –scopul esențial pentru arii protejate;
- Creșterea veniturilor și a standardelor de viață prin diversificarea și îmbunătățirea serviciilor și produselor;
- Revitalizarea/întreținerea culturii locale și a meșteșugurilor tradiționale și vamale;
- Sprijinirea infrastructurii rurale;
- Oferă un nou unghi pentru marketing și promovare;
- Îmbunătățirea opiniei publice și a percepției generale a companiei/operatorului de turism/furnizorului de spațiu de cazare;
- Diferențierea acestora de competitor și comportamentul ca model de afacere responsabilă și inovatoare
- Companiile ce se comportă ca niște campioni în privința durabilității vor beneficia în mod direct dintr-o astfel de imagine;
- Permite companiilor/turoperatorilor/furnizorilor de cazare să găsească clienți noi;
- Asigură utilizarea pe termen lung a site-urilor turistice și a resurselor, nu numai veniturile pe termen scurt

Pentru o perioadă lungă de timp, industria turismului a beneficiat de serviciile de biodiversitate, și le-a considerat a fi garantate, fără să simtă responsabilitatea de a menține sau îmbunătăți starea de biodiversitate. Este ușor să recunoașteți în ce măsură turismul depinde de arii protejate și de patrimoniul natural, ținând seama de exemplele de mai sus. Prin urmare, implicarea sectorului de turism în afaceri durabile și în conservarea biodiversității nu este numai în interesul conservării naturii, dar și în interesul propriu al industriei turismului.

Finanțarea turismului durabil poate proveni din fonduri UE, acolo unde este cazul. Pe parcursul perioadei de programare 2007-2013, atât Fondul European de Dezvoltare Regională (FEDR) cât și Fondul European Agricol pentru Dezvoltare Rurală (FEADR) au furnizat programele pentru dezvoltarea durabilă a ariilor rurale. Întrucât FEDR a sprijinit modele durabile de turism pentru a spori patrimoniul cultural și natural și pentru a dezvolta accesibilitatea și infrastructura legată de mobilitate, FEADR a încurajat activități turistice ca parte a diversificării economiei rurale. În plus, în cadrul Fondului European de pescuit (FEP), pescuitul la scară mică și infrastructura de turism au fost, de asemenea, susținute împreună cu dezvoltarea durabilă a zonelor de pescuit. Cercetările finanțate în conformitate cu Programul-Cadru 7 UE pentru Cercetare, Dezvoltarea Tehnologică și Demonstrativă pot duce la beneficii pentru sectorul turistic. Programul Cadru pentru Competitivitate și Inovare (PCI), care sprijină competitivitatea întreprinderilor europene și în special întreprinderile mici și mijlocii (IMM), se concentrează pe investiții în activități de ino-

vare, inclusiv eco-inovare. Oportunități similare sunt de așteptat să fie finanțate în perioada de programare următoare 2014-2020. (BRANDLet al., 2011) Facilități legate de turismul durabil pot fi eligibile și pentru operațiuni bancare, și, astfel, pot utiliza credite pentru finanțarea investițiilor. Investitorii pot fi, de asemenea, interesați de investiții în serviciile de turism durabil.

Managementul durabil al faunei aduce oportunități pentru turism, deoarece zonele bogate în animale sălbatice și mai ales cele bogate în biodiversitate de mare valoare sunt o destinație frecvent vizată de turismul de acest gen. Există un interes tot mai mare legat de ofertele de turism special pentru observarea vieții sălbatice din Europa, cum ar fi observarea pasărilor, fotografierea sau observarea unor specii rare. Carpații au un potențial ridicat pentru a răspunde unor astfel de necesități datorită valorii lor ridicate din punctul de vedere al biodiversității.

4.6.3. Exemple de bune practici

Ráczi Inn, Kisoroszi - Hungary

Imaginea 24: Ráczi Inn (photo: Mr. Racz)

Tipul de exemplu : cooperarea dintre afacere și parcul național

Inițiator: parcul național

Partea implicată adițională: afacerea locală

Ráczi Inn este situat în inima Curburii Dunării din Ungaria, în satul Kisoroszi, în vârful nordic al insulei Szentendre. Izolarea naturală a acestei zone a ajutat la menținerea naturaleții și biodiversității. Zona se află în limitele Parcului Național Danube-Ipoly și este aproape de ambele zone

protejate, terestre și acvatice.

Hanul a funcționat încă din 2004 ca o zonă de aventură în familie, într-o clădire din centrul satului vechi și oferă un restaurant, cazare și activități de petrecere a timpului liber precum echitație, golf, cursuri de meserii tradiționale, excursii în zonele protejate, etc. În 2011, datorită dezvoltării economice a afacerii și cooperării cu direcția Parcului Național Danube-Ipoly, familia Rácz a deschis Rácz Garden, un restaurant și cafenea, chiar pe malul Dunării.

Protejarea mediului și a patrimoniului cultural este un principiu cheie pentru familie. Atunci când au proiectat hanul, au luat în calcul ce este cel mai potrivit în peisaj, interiorul seamănă cu elemente din casele rurale tradiționale. Ei folosesc chiar energia solară pentru încălzire. Ingredientele meselor servite în restaurant provin în totalitate din Ungaria, și în principal de la producătorii locali, deoarece aceștia oferă preparate sezoniere și tradiționale locale. Angajații sunt membrii ai familiei care trăiesc în sat. Prin excursii organizate de Rácz Inn, acesta promovează turismul controlat în spații protejate. Prin activitățile oferite, acestea joacă un rol în educarea și sensibilizarea față de mediul înconjurător a opiniei publice.

Deși Rácz Inn nu este o facilitate aprobată de turism durabil neavând nici un fel de etichetare sau de audit oficial, acesta se încadrează în principiile durabile ale turismului. Acest lucru se reflectă, de exemplu, în faptul că Direcția Parcului Național Danube-Ipoly a început colaborarea cu familia Rácz. Parcul Național a investit în bicicletele și canoalele, a căror închiriere este gestionată de către familia Rácz prin Rácz Garden. Rácz Garden și Rácz Inn organizează și tururi cu ghid profesionist (de ex. drumeții, ciclism și canotaj) în zonele protejate, conduse de experți (ofițeri și rangeri după caz) ai Parcului Național. În 2010, Sindicatul Regional al Industriei, cu sediul în Szentendre a recompensat Rácz Inn pentru eforturile depuse pentru derularea unui mediu de afaceri prietenos cu mediul înconjurător.

Website-ul hanului este disponibil pe : www.raczfogado.hu (disponibil numai în maghiară).

Certificarea ecoturistică -Romania

Imaginea 25, 26, 27: Logo, casa de oaspeți și tur ghidat marca AER.

Tipul de exemplu: schemă de certificare

Inițiator: ONG (cu sprijinul Fundației Parteneriat cu Mediul)

Partea implicată adițional: afacere privată, localnici

Ideea inovatoare promovată de Asociația de Ecoturism din Romania (AER) constă în a aduce împreună publicul și sectorul privat în parteneriat pentru conservarea naturii și dezvoltarea turismului durabil. AER a realizat un parteneriat pentru conservarea naturii și dezvoltarea turismului între asociațiile de turism, asociații non-guvernamentale, care își desfășoară activitatea cu scopul dezvoltării locale și conservării naturii, proiecte de conservare a naturii și agenții de turism.

AER definește ecoturismul drept o formă de turism în care principala motivație a turiștilor este observarea și aprecierea naturii și tradițiile locale legate de natură. Prin urmare, ecoturismul trebuie să îndeplinească următoarele cerințe:

- Contribuie la conservarea și protejarea naturii;
- Susține bunăstarea localnicilor;
- Are o componentă educațională care duce la conștientizarea necesității conservării naturii, atât de către turiști cât și de către comunitățile locale;
- Necesită cel mai mic posibil impact negativ asupra mediului și asupra componentei socio-culturale.

AER a dezvoltat un sistem de certificare ecoturistică bazat pe experiența internațională și adaptat la contextul românesc. AER rulează sistemul de certificare și în plus, Asociația oferă în continuare asistență membrilor săi, cum ar fi o hartă anuală de destinații turistice certificate, broșuri, precum și crearea de rețele unde își pot împărtăși experiențele. Aceasta reprezintă, de asemenea, firmele care iau parte la evenimente, ca, de exemplu, târguri de turism în Europa de vest.

Certificarea poate fi acordată pe două categorii diferite:

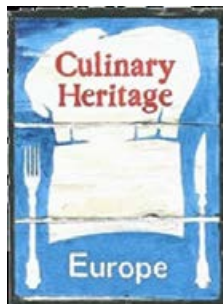
- Programe ecoturistice/tururi oferite de turoperatori (de ex. eco-tururi de maximum 15 participanți de călărie, canotaj, ciclism, tururi culturale etc.),
- Structuri de cazare la scară mică în zonele rurale și naturale (de ex. eco-locuințe și pensiuni de maxim 25 de camere).

Până acum, nu doar produsele membrilor AER, ci și cele ale non-membrilor au aplicat și au primit certificarea Eco-Romania cu succes. Beneficiile identificate ca fiind legate de certificarea AER sunt: creșterea gradului de conștientizare și o cerere printre turiști pentru ecoturism, creșterea încrederii între turiști, marketing mai bun, și, de asemenea, impact socio-economic pozitiv, cum ar fi crearea de locuri de muncă, asigurarea mijloacelor de trai și asistență pentru managerii zonelor protejate datorate impactului scăzut al activităților turistice.

Pentru detalii legate de AER, criteriile detaliate de certificare, etc.: <http://eco-romania.ro/>

Moștenirea Culinară Regională -Polonia și Ucraina

Figure 28: Logo Moștenirea Culinară

Tip de exemplu : schemă de certificare

Inițiator: ONG

Parte implicată adițional: afaceri private, localnici

Moștenirea Culinară Regională este o rețea ce conține regiunile membre din toată Europa. Titlul a fost acordat unui număr de 26 de regiuni, iar rețeaua implică cu totul 989 de membri. Scopul comun este acela de a dezvolta regiunile prin intermediul felurilor de mâncare și tradițiilor culinare specifice acestora. Se preconizează că utilizarea sporită și producția de alimente specifice unor anumite regiuni va dezvolta afaceri de mici dimensiuni. Inițiativa Moștenirii Culinare Regionale are scopul de a stimula turismul, de a

sensibiliza opinia publică referitor la problemele de mediu din anumite zone, de a crește gradul de ocupare a forței de muncă locale și, datorită mâncării sănătoase, de a îmbunătăți condițiile de sănătate. Companiile dintr-o anumită regiune cărora le este acordat titlul de Moștenire Culinară Regională pot aplica pentru calitatea de membru al rețelei. Membrii provin din întregul lanț de aprovizionare cu produse alimentare, cum ar fi producătorii, magazine de fermă, procesatori, restaurante, etc. din întreaga regiune. Toți membrii de afaceri din rețea sunt responsabili să se asigure că produsele își au originea în regiunea respectivă.

Regiunile care doresc să se alăture rețelei Moștenire Culinară Europeană trebuie să aplice prin intermediul unei organizații regionale către coordonatorul European, cu ajutorul unui formular de aplicare. Dacă Regiunea este eligibilă pentru statutul de membru, aceasta devine o regiune candidat. Doar după aplicare, și după o fază introductivă, o regiune poate deveni regiune aprobată. Rețeaua Europeană se bazează pe un cadru comun, care include :

- Criterii și direcții pentru regiunile participante;
- Criterii și direcții pentru companiile participante;
- Direcții legate de modalitatea de utilizare a logo-ului comun.

Printre multele valori adăugate ce reies din apartenența la rețeaua Moștenirii Culinare Regionale se numără valoarea de marketing și de utilizare a unui logo aprobat și recunoscut. Un alt beneficiu este reprezentat de un mare potențial de creștere a turismului, cu toate beneficiile sale suplimentare, cum ar fi crearea de locuri de muncă. În plus, cooperarea regională producția de alimente locale, procesarea și vânzările (de ex. prin restaurante) nu pot decât să îmbunătățească rețele din cadrul regiunilor.

Deși nu există nici o regiune din Carpați care să facă parte din rețeaua europeană a Moștenirii Culinare Regionale, există nouă regiuni din Polonia și o regiune din Ucraina cărora le-a fost acordat și poartă titlul de Sit Moștenire Culinară, cu toate beneficiile sale.

Deși rețeaua europeană Moștenire Culinară Regională nu reprezintă o afacere clasică de turism durabil, este un bun exemplu de inițiativă bazată pe cooperare și ceva care are potențialul de a stimula turismul durabil și economia locală.

Website-ul inițiativei este disponibil pe www.culinary-heritage.com

Turismul bazat pe observarea florei și faunei sălbatice - Romania

Tipul exemplului: excursii speciale - întâlniri cu viața sălbatică

Inițiator: proiect internațional de consortium, urmărit de tur operatori

Părți adiționale implicate: NGO, managerul ariei protejate, alte businessuri

Munții Carpați din România găzduiesc o populație variată de carnivore, precum ursul brun, lupul și lincul. Acestea sunt trei specii care îndeplinesc criteriile de eligibilitate pentru a-i atrage pe amatorii de turism în natură acestea fiind specii mari, rare și emblematice. Vânați până în prag de extincție în cea mai mare parte a Europei de Vest, aceste specii supraviețuiesc azi doar în ariile care oferă habitate mari sălbatice, arii destul de greu de găsit într-o Europă urbanizată. Atractivitatea acestor specii ar putea deci să fie legată direct de asocierea cu ariile sălbatice. Carpații Românești sunt deci un loc ideal.

Inițiativa de a dezvolta turismul în natură în România se datorează CLCP (Proiectului pentru Carnivorele mari carpatine), fiind susținută de asemenea și de WWF între 1995 și 2003. Dezvoltarea ecoturismului într-o zonă care se baza pe observarea vieții sălbatice era parte a abordării de management integrat a proiectului prin care această formă de turism era văzută ca fiind un aspect necesar pentru a amplifica susținerea comunității pentru conservarea carnivorelor mari. Interesul mass-media și promovarea au dus la sosirea primilor turiști străini veniți pentru observarea vieții sălbatice, în 1997, în zona Brașovului, cu creștere semnificativă în privința grupurilor și operatorii internaționali de turism în anii următori ai proiectului (Jon, 2013). (CONDREA, 2013).

Deja, din ce în ce mai mulți operatori de turism au înțeles această oportunitate în natură și oferă tururi speciale de observare a vieții sălbatice în mod independent (de ex. tururi) și în pachete de vacanță, și cu certificare AER. Vezi de exemplu: Exodul UK - Oferta Cultura și viața sălbatică din Carpați (<http://www.exodus.co.uk/holiday-destinations>), membri AER oferă tururi de observare a vieții sălbatice: <http://www.eco-romania.ro/tour-romania/tours-and-activities/wildlife-watching>.

5. Concluzii

Analiza literaturii și politicilor de specialitate ilustrează faptul că la nivel European există o tendință clară de reorientare de la conservarea de tip protecționist la conservarea participativă a naturii. Odată cu răspândirea conceptului privind serviciile ecosistemice și a valorilor acestora, comunicarea beneficiilor și a nevoilor de protejare a biodiversității devine mai ușoară. Acest lucru ajută și la susținerea ecologizării politicilor și fondurilor UE (ex. Politica de coeziune invită la investiții mai mari în infrastructura verde și în ecosisteme) (COM(2011) 17 final).

Propunerea Comisiei Europene privind Politica agricolă comună pentru 2014-2020 include suplimentarea fondurilor pentru ecologizare, mai ales pentru finanțarea bunurilor publice, Politica privind climatul propune obiective referitoare la durabilitate. (GODINOT, 2011). Toate acestea integrează necesitatea implicării părților interesate de obținerea creșterii durabile în Europa. (COM(2010) 2020 final). Astfel se deschid oportunități populației rurale de a se implica în afaceri care susțin biodiversitatea, contribuind la conservarea naturii, pe de o parte, și oferind suficiente beneficii economice și sociale pe de altă parte.

Analiza răspunsurilor primite la chestionarele și discuțiile cu părțile interesate, împreună cu informațiile furnizate de experți naționali din România, Serbia și Ucraina au subliniat că deși regiunea Carpată are un potențial ridicat în ceea ce privește patrimoniile naturale, este totuși întârziată față de țările vest-europene în termeni de valorizare efectivă a potențialului. Acest lucru se poate datora istoriei regiunii, și în plus, a dificultăților cauzate de actuala criză financiară. Am descoperit că deși există inițiative de dezvoltare a unor afaceri durabile în Carpați care sunt demne de urmat, există încă loc de extindere a acestor inițiative.

Ceea ce s-a făcut auzit cel mai adesea la întâlnirile cu părțile interesate a fost conflictul între conservarea naturii și afacerile locale, mai precis, restricțiile și dificultățile cu care se confruntă antreprenorii în fața ariilor și speciilor protejate. Când a venit momentul să se identifice exemplele pozitive, bune a fost aproape imposibil să se găsească unul. Răspunsurile la chestionare oferă un feed-back similar. Cei care au răspuns au marcat anumite sectoare relevante pentru regiunea lor sau cei cu care sunt în contact datorită operațiunilor derulate. Toți respondenții la chestionar

au putut da exemple de conflicte și probleme din toate sectoarele pe care le-au considerat relevante pentru regiunea lor. Cu toate acestea au existat doar câteva exemple bune oferite de această sursă.

Cercetările pentru studiile de caz arată că există puncte "fierbinți" pentru dezvoltarea afacerilor pro-diversitate, regiuni în care există câteva exemple de inițiative bune care sunt derulate în paralel sau chiar interconectate. Acest lucru sugerează că afacerile și inițiativele pro-biodiversitate sunt buni catalizatori pentru dezvoltarea regională durabilă.

Toate aceste informații ne conduc spre concluzia ca există nevoia clară de a-i asista pe localnici în a găsi căile de a profita de oportunitățile de a se lansa într-o afacere durabilă în regiunea lor. Există trei mari grupuri care pot pilota aceste schimbări. Unul e reprezentat de decidenții asupra politicilor, celălalt e reprezentat de organizațiile non-guvernamentale iar la treilea de localnici. Așadar pe baza literaturii de specialitate, a analizelor chestionarelor, a întâlnirilor cu părțile interesate, a interviurilor cu experții, a analizei studiilor de caz și a cunoștințelor și experienței noastre am formulat câteva recomandări pentru aceste grupuri țintă:

5.1. Recomandări pentru antreprenori

Prin termenul de antreprenor ne referim la toate localurile și afacerile care derulează o activitate economică în regiune. Acestea pot fi, spre exemplu, afaceri individuale, familii care gestionează ferme sau care oferă cazare precum și companii mici și medii sau fabrici din zonă. Pentru o mai bună înțelegere precizăm că termenul "biodiversitate" e folosit în acest capitol pentru a ne referi la biodiversitate și ecosisteme, mai ales cele protejate prin lege sau patrimoniile naturale.

- Întâi vă sugerăm să luați în calcul gradul de dependență al activităților pe care le derulați în raport cu biodiversitatea (polenizatori, apă curată, lemn)
- În același timp ar trebui să identificați impactul negativ pe care îl are biodiversitatea asupra activităților pe care le derulați dvs
- Adicional, puteți lista toate riscurile cu care se confruntă afacerea dvs din cauza pierderii biodiversității
- Acum gândiți-vă și identificați bunele practici posibile pentru a elimina aceste riscuri. Dintre soluțiile dvs listați-le pe cele care s-ar putea aplica activității dvs. Se poate ca acestea să nu

necesite investiții majore, dar în cazul în care totuși e nevoie, ar trebui să identificați surse posibile.

- Puteți face apel la surse externe pentru asistență. ONG-urile și consultanții profesioniști sunt de obicei în măsură să ofere sfaturi despre dezvoltare și finanțare. Alăturându-vă sau contactând o asociație sau o inițiativă la scară mai largă care derulează deja activitatea respectivă este adesea un mod bun de a vă scuti de dificultățile inițiale, aceștia putând să vă furnizeze sfaturi bune și asistență
- Experiența ne învață că diversificare activităților este o abordare bună pentru a spori stabilitatea afacerii. Diversificarea se poate referi la o anumită afacere (ex un tur-operator care oferă în mod tradițional vizite ghidate urbane începe să ofere tururi în natură, sau un tren cu locomotivă pe aburi folosit pentru transportul lemnului folosit în plus și pentru transportul turiștilor) sau la demararea unei alianțe între afaceri distincte (ex. o familie care oferă cazare cumpără ingredientele pentru micul dejun de la localnic sau un fermier care are o fermă mică locală condusă în spiritul pro-diversității care își face reclamă)
- În cazul în care plănuți o investiție sau o modificare considerabilă a activităților dvs într-o zonă ocrotită parte a Natura 2000, analizați impactul social, economic sau impactul asupra mediului pe care îl poate avea investiția dvs
- În cazul în care solicitați co-finanțarea unui proiect (fonduri UE) sau un împrumut bancar, trebuie să furnizați un studiu de fezabilitate. Este cel mai bun instrument pentru a desfășura o analiză a punctelor forte și a celor slabe ale proiectului dvs. Vă va ajuta să evaluați fezabilitatea tehnică, economică, legală sau operațională, să identificați riscurile și soluțiile și să stabiliți un interval de timp rezonabil pentru a planifica implementarea proiectului. Un model al studiului de fezabilitate potrivit pentru inițiativele durabile de dezvoltare este inclus în anexa 3.

Recomandări adiționale pentru agricultură

- Țineți minte să respectați planurile de management Natura 2000 și ariile ocrotite prin lege
- Nu schimbați destinația terenurilor fără a notifica în prealabil managerul ariei protejate și/sau autorității competente
- Reamintiți-vă că veniturile pe termen scurt pot fi dăunătoare celor pe termen-lung

Recomandări adiționale pentru energie

- Țineți minte ca energia regenerabilă nu înseamnă neaparat energie durabilă
- Nu folosiți terenuri naturale sau semi-naturale pentru plante sau plantații dedicate obținerii energiei regenerabile

Recomandări adiționale pentru pescuit

- Asigurați-vă că niciun pește nu iese din stocul dvs în cazul în care creșteți specii non-native.
- Dacă aveți o biodiversitate bogată și specii protejate încercați să cooperați cu alte părți interesate și să derulați diverse servicii ex ceea ce ar putea reprezenta o pierdere pentru dvs poate fi un avantaj pentru turism (observarea păsărilor, drumeții)

Recomandări adiționale pentru silvicultură

- Inițiați dialogul și căutați cooperarea trans-sectorială cu parcuri naționale (conservarea naturii) ONG-uri, managementul sectorului de vânătoare, turismul. Interesele comune ar trebui identificate și capitalizate
- Încercați să vă afiliați schemelor de management forestier durabil
- Armonizați managementul forestier cu planurile de management PA.

Recomandări adiționale pentru produse forestiere nelemnoase

- Nu depășiți cota recoltării durabile

Recomandări adiționale pentru turism

- Încercați să vă afiliați unei scheme de turism sustenabil, cu criterii durabile reale
- Căutați cooperarea locală cu celelalte părți interesate. Implicați comunitățile locale în programe de ecoturism (ex pentru a oferi servicii și produse locale)

5.2. Recomandări pentru ONG-uri

Ong-urile eco bine organizate și fiabile din punct de vedere științific sunt catalizatori tradiționali grozavi pentru dezvoltarea durabilă și conservarea naturii. Acestea oferă asistență atât decidenților care stabilesc structurile de finanțare și cadrul legal necesare, cât și localnicilor în ceea ce privește accesarea fondurilor, inițierea proiectelor, inițiativele și investițiile. Recunoașterea rolului ONG-urilor este cheia comunicării obicetivelor de mediu și a soluțiilor viabile către ceilalți

- ONG-ul se va angaja să ajute la creșterea gradului de conștientizare cu ajutorul politicilor și a factorilor de decizie.
- În vederea sporirii dezvoltării durabile din regiunea lor, sunt încurajate să ofere servicii profesionale de consultanță afacerilor/localnicilor. Sunt adesea situate perfect pentru a ajuta afacerile locale să identifice dependența de biodiversitate și ecosisteme precum și oportunitățile și metodele de care pot dispune precum și finanțările
- Ong-urile pot deveni puntea de legătură între ocrotitorii naturii/ecologiști și localnici ajutându-i să colaboreze
- ONG-urile sunt încurajate să își folosească capacitățile și cunoștințele nu doar pentru a inițiativa schimbarea dar și pentru a monitoriza rezultatele

Recomandări adiționale pentru agricultură

- Acordați asistență factorilor de decizie în stabilirea structurilor și finanțărilor
- Faceți cunoscute beneficiile mutuale ale agriculturii durabile în rândul fermierilor
- Oferiți servicii profesionale de consultanță privind agricultura durabilă.
- Ajutați fermierii să identifice care sunt dependențele lor raportat la ecosisteme și la biodiversitate și să identifice oportunitățile și metodele de a crește
- Promovați/ inițiați etichetarea/ brandingul pro-biodiversitate
- Promovați rețele de lanțuri alimentare sustenabile

- Asigurați-vă că se aplică criteriile reale durabile în orice schemă privind brandingul/ etichetarea în spiritul pro-biodiversității

Recomandări adiționale pentru energie

- Acordați asistență în găsirea locului și metodelor optime pentru energia regenerabile
- Participați la audierile publice EIA pentru a evita/ atenua proiectele energetice în ariile sensibile de bio-diversitate.
- Ajutați la identificarea surselor de energie în ariile protejate și asigurați-vă că sunt utilizate în mod durabil

Recomandări adiționale pentru pescuit

- Asistați piscicultorii să găsească modalități de a-și diversifica activitățile și/ sau de a coopera cu celelalte părți interesate.

Recomandări adiționale pentru silvicultură

- Creați punți între proprietarii de păduri private, managerii pădurilor publice, localnici și ecologiști

Recomandări adiționale pentru produsele forestiere nelemnoase

- Inițiați studii despre capacitatea maximă durabilă a NTFR

Recomandări adiționale pentru turism

- Ajutați factorii de decizie în domeniul politicilor să pregătească ghiduri/ strategii/ îndrumare/ orientări privind turismul durabil
- Ajutați factorii de decizie să stabilească scheme/ etichete turistice durabile

- Identificați posibile afaceri turistice sustenabile în regiune
- Ajutați aceste afaceri să se orienteze spre un tursim sustenabil pro-biodiversitate oferindu-le exemple de bune practici și sfaturi
- Lansați inițiative și colaborări locale, regionale (etichetare, rețele)

5.3. Recomandări pentru decidenți politici și autorități

Politicile și factorii de decizie au un mare impact asupra vieții și afacerii localnicilor.

- În acest sens ar trebui să asigure implicarea optimă a părților interesate prin dezvoltarea politicilor și a proceselor de decizie asigurându-se că cei pe care îi vor afecta anumite decizii au totuși oportunitatea de a ameliora politica cu o abordare ascendentă
- Factorii de decizie politică vor menține un cadru legal stabil pentru operațiuni durabile.
- Asigurarea finanțării adecvate pentru o dezvoltare durabilă și utilizarea unui număr cât mai mare de oportunități oferite de fondurile UE în acest sens. Derularea unei afaceri sustenabile ar trebui, într-o lume ideală, din perspectiva beneficiilor sociale și la nivelul mediului, să fie cel puțin tot atât de profitabilă ca o afacere care nu respectă criteriul durabilității
- Evaluarea din perspectiva biodiversității⁴³ fondurilor ar trebui să elimine plățile care contravin biodiversității
- Susținerea evaluării serviciilor ecosistemice, valorilor acestora, încorporarea acestora în strategii, planuri de finanțare și contabilitate
- Din perspectiva instrumentelor politice decidenții politici ar trebui să ajute la crearea mărcilor locale pro-biodiversitate și la etichetarea acestora precum și la cooperarea între afaceri durabile

43 <http://ec.europa.eu/environment/nature/biodiversity/comm2006/proofing.htm>

Recomandări adiționale pentru agricultură

- Asigurați implicarea părților interesate, mai ales în desemnarea ariilor protejate și în dezvoltarea ghidurilor/ planurilor de management care pot fi pot afecta
- Asigurați-vă că există compensații pentru daunele cauzate de speciile protejate
- Prin intermediul fondurilor optime asigurați-vă că metodele privind agricultura durabilă sunt mai bine aspectate și susținute decât cele nocive.
- Recomandări adiționale pentru energie
- Asigurați-vă prin intermediul unei legislații adecvate și a fondurilor optime că utilizarea energiei regenerabile nu aduce atingere biodiversității

Recomandări adiționale pentru pescuit.

- Asigurați-vă că daunele produse de către speciile protejate sunt compensate
- Inițiați producția organică de pește

Recomandări adiționale pentru silvicultură

- Prin intermediul politicilor, asigurați-vă că silvicultura, managementul vânatului, conservarea naturii iau decizii coroborate privind temele care au impact asupra biodiversității
- Aplicați un management al pădurilor/ metodologie de recoltare care să îi implice pe toți managerii de păduri, managerii vânatului și managerii ariilor protejate
- Promovați conservarea înaltelor valori forestiere

Recomandări adiționale privin produsele forestiere nelemnoase

- Inițiați studii despre capacitatea maximă de producție durabilă

Recomandări adiționale pentru turism

- Un număr mare de afaceri turistice durabile provin de la IMM. Dezvoltați planuri și inițiative pentru a întări acest sector
- Ajutați turismul durabil prin intermediul ghidurilor, strategiilor sau îndrumarelor de orice fel care ar putea fi de ajutor afacerilor pentru a identifica oportunități în turismul durabil și acordați-le asistență să pornească afacerea sau să o convertească
- Stabiliți sau aplicați un criteriu/ sistem/referință/atribuire în spiritul turismului durabil pe plan local/regional/național
- Ajutați la dezvoltarea unei identități locale/ regionale
- Dezvoltați metode de măsurare a performanței privind biodiversitatea și sustenbilitate. Asigurați menținerea calității prin monitorizare și auditare.
- Ameliorați infrastructura necesară.

11. Literatură

ALTERRA (exp. 2014): Tema2 Raport interimar: Evaluarea preliminară a vulnerabilității & a potențialelor măsuri de adaptare pentru evaluarea integrată a contractelor de servicii privind vulnerabilitatea resurselor ecologice și a măsurilor de adaptare în funcție de ecosistem. La cererea Comisiei, Oferta DG ENV.D.1/SER/2010/0048, urmând a fi publicată în 2014

BARTHOLY, J., PONGRÁCZ, R. și GELYBÓ, G. (2007): Schimbări regionale climatice estimate pentru Ungaria pentru perioada 2071-2100. Ecologie aplicată și Cercetare ecologică 5 (1), 1-17

BECKMANN, Andreas, CARMIN, JoAnn și HICKS, Barbara (2002): Catalizatorii sustenabilității: ONG-urile și inițiativele privind dezvoltarea regională în Republica Cehă în Walter Leal Filho (ed.) Experiențe internaționale privind sustenabilitatea (pp. 159-177), Bern, Peter Lang Scientific Publishing

BRANDL, Klara, BAUMGARTNER, Christian, BIRKETT, Margaret, DYMAK, Stefanie, PRICE, Colette and PROTOPADAKIS, Petros (2011): Conservarea naturii și turismul durabil - O investiție în viitorul nostru. Raportul pentru proiectul Surf Nature, www.surf-nature.eu

Raportul Brundtland (1987): Raportul Comisiei internaționale pentru mediu și dezvoltare (Comisia Brundtland) despre Viitorul nostru comun Oxford, Oxford University Press

B@B, Business@Biodiversity Platform (2010): Platforma pentru mediul de afaceri și biodiversitate (2010): Sectorul agricol și conservarea biodiversității - Puncte de referință privind cele mai bune practici. Rezultatul unui atelier european organizat de Platforma pentru mediul de afaceri și biodiversitate pentru Comisia Europeană, DG pentru Mediu

Declarația de la Cape Town (2002): Conferința internațională privind Turismul Responsabil la destinație, Cape Town

<http://www.responsibletourismpartnership.org/CapeTown.html>

- CBD (2001): Management durabil al resurselor forestiere non-lemnoase. Montreal, SCBD, Serile tehnice CBD no. 6,
- CBD NR4 (2010): Al patrulea raport național al Republicii Ceha, Ungariei, Poloniei, României, Slovaciei, Serbiei și Ucrainei privind Implementarea Convenției pentru Diversitate Biologică
- CEBALLOS-LASCURÁIN, Héctor (1996): Turism, ecoturism și ariile protejate, IUCN, Gland, Elveția și Cambridge, UK în colaborare cu Comisia Comunităților Europene
- COM(2009) 358 final: Raportul Comisiei către Consiliul și Parlamentul european privind "Raportul de sinteză privind Statutul conservării tipurilor de habitat și de specii, conform articolului 17 din Directiva pentru Habitate, Brusel, 13.7.2009
- COM(2010) 672 final: Comunicarea Comisiei către Parlamentul, Consiliul și Comitetul economic și social european privind "Politica agricolă comună în perspectiva anului 2020: cum răspundem provocărilor viitorului legate de alimentație, resurse naturale și teritorii, Brusel, 18.11.2010
- COM(2010) 715 final: Comunicarea Comisiei către Parlamentul european, Consiliul European, Comitetul economic și social european și Comitetul regiunilor despre "Strategia UE pentru Regiunea Dunării", Brussel, 8.12.2010
- COM(2010) 2020 final: Comunicarea pentru Comisia pentru Europe 2020- O strategie pentru creșterea inteligentă, sustenabilă și inclusivă" Brussels, 3.3.2010
- COM(2011) 17 final: Comunicarea Comisiei către Parlamentul european, Consiliului european, Comitetul economic și social european și Comitetul regiunilor despre " Contribuția dezvoltării regionale la creșterea durabilă pentru Europa 2020" Brussels, 26.1.2011
- COM(2011) 21 final: Comunicarea pentru Parlamentul european, Consiliului european, Comitetul economic și social european și Comitetul regiunilor despre " O Europă eficientă din

punct de vedere al resurselor - Inițiativa emblematică conform Strategiei Europe 2020”
Brussels, 26.1.2011

COM(2011) 244 final: Comunicarea pentru Parlamentul european, Consiliului european, Comitetul economic și social european și Comitetul regiunilor despre “ Asigurarea noastră de viață: o strategie UE privind biodiversitatea în perspectiva anului 2020”, Brussels, 3.5.2011

COM(2013) 249 final: Comunicarea pentru Parlamentul european, Consiliului european, Comitetul economic și social european și Comitetul regiunilor despre “ Infrastructura verde- Ameliorarea Capitalului natural european”, 6.5.2013

CONDREA, Diana (2013): Sustenabilitatea turismului în mediile sălbatice din România- Cazul carnivorelor mari, Teză de masterat, Aalborg University, Campus Copenhagen, Master în Turism

EC 2012: Orientare privind activitățile de acvacultură în cadrul Rețelei Natura 2000, Comisia Europeană, DG pentru mediu, Brussels

FOXALL, Jack, DAY, Mark, KARPOWICZ, Zbig, KRÁLL, Attila, NAGY, Dénes, HUSZTI, Levente, DIKOVA, Miroslava și TEDERKO, Zenon (2010): Susținerea afacerilor pentru Biodiversitate: Asistență tehnică pe tema biodiversității- Proiectul de Asistență tehnică pe tema biodiversității, Raportul Final pentru Comisia Europeană, DG de mediu conform contractului 070501/2006/451431/MA/B2

GÁL, Zoltán & RÁCZ, Szilárdeds (2008): Analiza socio-economică a Ariei Carpatice. Centrul pentru Studii Regionale al Academiei Ungare de Științe, Documente de discuție, ediție specială, Pécs

GODINOT, Sebastien (2011): Descătușarea potențialului Bugetului UE - Finanțarea unei economii mai ecologice și mai inclusive, vol I-II. WWF European Programme Office, Brussels, Belgia

- HELTAI, Miklós, BIRÓ, Zsolt & SZEMETHY, László (2006): Modificările la nivelul distribuției și densității populației de feline *Felis silvestris* Schreber, 1775 în Ungaria între 1987-2001. Conservarea Naturii 62:37-42
- HOSTERT, Patrick, KUEMMERLE, Tobias, RADELOFF, Volker C. și MÜLLER, Daniel (2008): Utilizarea post-socialistă a terenurilor și modificări la nivelul suprafețelor acoperite în Munții Carpați, Geomatics Lab, Humboldt-University, Berlin
- IUCN (2010): Sectorul turistic și cele mai bune practici pentru conservarea biodiversității- Rezultatul unui atelier susținut de Platforma pentru mediul de afaceri și Biodiversitate a UE, pentru Comisia Europeană, DG de mediu, Brussels
- JURADO, Elena, RAYMENT, Matt și BONNEAU, Marcelline, McCONVILLE, AJ și TUCKER, Graham (2012): Obiectivele biodiversității și piața muncii: beneficii și identificarea lacunelor forței de muncă curente. Raportul final pentru Comisia Europeană, DG de mediu
- KUEMMERLE, Tobias, HOSTERT, Patrick, RADELOFF, Volker C., van der LINDEN, Sebastian, PERZANOWSKI, Kajetan și KRUHLOV, Ivan (2008): Comparație trans-frontalieră a gradului de abandonare a terenurilor agricole post-socialism în Carpați. Ecosisteme 11: 614-628
- LÁNG, István (2006): Proiectul "VAHAVA" Sumar. Ministerul pentru Mediu și gestionarea apelor (KvVM) și Academia maghiară de științe (MTA), Budapesta
- LUKIČ, Vesna (2011): Probleme demografice în regiunea Carpaților din Serbia, Jurnalul Institutului geografic "Jovan Cvijić"
- Evaluarea ecosistemelor milenare 2005: Ecosistemele și bunăstarea umană: Sinteză. Island Press, Washington, DC
- NUNES, P.A.L.D., DING, H., BOTELER, B., ten BRINK, P., COTTEE-JONES, E., DAVIS, M., GHERMANDI, A., KAPHENGST, T., LAGO, M., McCONVILLE, A.J., NAUMANN, S., PIETERSE, M., RAYMENT, M., and VARMA, A. (2011): Dimensiunea Politici pentru biodiversitate: Raport final

pentru Comisia Europeană, DG de mediu conform contractului: ENV.G.1/FRA/2006/0073
- 2nd, pag. vii-205, Veneția/Brussels, Februarie 2011

OLSON, D. M., DINERSTEIN, E. (2002): Global 200: ecoregiuni prioritare pentru conservarea globală. *Analele Grădinii Botanice din Missouri*, 89(2):199-224

PATAKI, György (2008): Cum să faci afaceri și să obții profit fără a aduce atingere Naturii- un studiu de caz despre oportunitățile de tip win-win pentru Biodiversitate și Business. Programul Leonardo da Vinci, Proiectul- agro-marketing, Număr de contract: UK/06/B/F/PP/162-535, Gödöllő

PERROT-MAÎTRE, Danièle (2006): Plățile Vittel pentru servicii de ecosistem: un caz PES "perfect"? In *stitutul internațional pentru Mediu și Dezvoltare*, Londra, UK

RATINGER, Tomáš & KŘŮMALOVÁ, Veronika (2002): Furnizare bunurilor ecologice pe terenuri potențial abandonate: Zona protejată a Carpaților albi, Document de discuții Area. CEE-SA/ Universitate Humbolt-Berlin, Departamentul de Științe sociale și economie agricolă, nr 6

REDMAN, Mark (2009): Valori ascunse ale sistemului agricol bazat pe înaltă valoare naturală în România și Bulgaria. Studiu pentru WWF DCP România.

RUFFINI, Flavio V., STREIFENEDER, Thomas & EISELT, Beatrice (2006): Implementarea unei convenții internaționale montane - O abordare pentru delimitarea Ariei Carpatice. Academia Europeană, Bolzano/Bozen

RUFFINI, Flavio V., HOFFMANN, Christian, STREIFENEDER, Thomas & RENNER, Kathrin (2008): SARD-M Raportul pentru statele membre ale Convenșiei carpatice. Evaluarea politicilor, instituțiilor și proceselor, Sinteză regională pentru Republica Cehă, Ungaria, Polonia, România, Serbia, Slovacia și Ucraina. Academia Europeană, Bolzano/Bozen

RUFFINI, Flavio V., PTÁČEK, Pavel eds. (2009): Atlasul Macroregiunii Carpatice, Palacký University Olomouc, Republica Cehă

- SEC (2010) 1163 final: Document de lucru al Comisiei, Profil consolidat. Document atașat Raportului de Comisia Europeană pentru Consiliul European, Parlamentul European, Comitetul social și economic european și Comitetul regiunilor despre "Evaluare pentru 2010 privind implementarea planului de acțiuni pentru biodiversitate" Brussels, 8.10.2010
- STAHL, Philippe and ARTOIS, Marc (1994): Statutul și conservarea pisicilor sălbatice (*Felis silvestris*) în Europa și în zona Mediteraneană, Consiliul Europei, Strassburg
- TEEB (2008): Economia ecosistemelor și biodiversitatea – Raport interimar al Comunităților Europene.
- UNEP (2007): Perspectiva carpatică ecologică pentru anul 2007 Dimograf Printong House, Bielso-Biała, Polonia pentru Programul de mediu
- UNIDO (2010): Energia regenerabilă în regiunea Carpaților- Derularea politicilor și finanțarea opțiunii pentru generația energiei regenerabile în regiunea Carpaților. Organizația națiunilor unite pentru dezvoltarea industrială
- UNWTO (2005): Cum să facem turismul mai durabil – un ghid pentru decidenții politici. Programul națiunilor unite pentru mediu și Organizația internațională de turism, Paris, Franța.
- WITOWSKI, Z. J., KRÓL, W. & SOLARZ, W. eds. (2003): Lista Speciilor pe cale de dispariție din Carpați. WWF și Institutul pentru conservarea naturii, Academia poloneză pentru științe, Viena-Krakovia
- WWF (2012): Propunerea WWF privind CAP 2014-2020, WWF Biroul pentru politici europene www.wwf.eu

12. Anexe

I. CHESTIONAR

pentru colectarea informațiilor de la partenerii proiectului BioREGIO pentru a contribui la compilația de date referitoare la studiul despre oportunitățile de dezvoltare regională a ariilor protejate și a patrimoniului natural

< vă rugăm completați cu linkul în EN,DE,HU >

1. Informații generale despre partenerul la proiect

Numele organizației:

Locație (*țară, regiune etc.*):

Principalul domeniu de activitate, incl. tipul organizației (*ex: parc național, ONG, institut de cercetare*)

Detalii de contact:

2. Informații generale despre provocările legate de ariile protejate

2.1. Lucrați cu manageri ai ariilor protejate? *<DA/NU>*

2.2. Ce tip de arie protejată este? (*parc național, Natura 2000, etc*)

2.3. Publicul local a fost implicat în stabilirea procesului *<DA/NU>*

Dacă da, cum?

Dacă da, care a fost percepția generală?

2.4. Lucrați cu localnici care trăiesc sau care își derulează afacerea într-o arie protejată? *<DA/NU>*

Ce tip de activitate/business există în zona respectivă? < alegeți marcând cu un X căsuța care se aplică >

agricultură/ agricultură organică	silvicultură	gestionarea vânatului	pescurit	turism (incl. vânătoare și pescurit cu undea)	energie	producție nelemnoasă

2.5. Există conflicte între managerii ariilor protejate și localnici/afaceri? < răspundeți cu da sau nu în casuțele relevante >

agricultură/ agricultură organică	silvicultură	gestionarea vânatului	pescurit	turism (incl. vânătoare și pescurit cu undea)	energie	producție nelemnoasă

Dacă da, care sunt conflictele principale pe care le cunoașteți?

2.6. Vă rugăm să descrieți orice informație utilă sau experiență pe care o aveți despre fermieri, pădurari, manageri de vânat, pescari, operatori de turism (incluzând vânătoarea și pescuitul cu undea) furnizori de energie și furnizori de produse forestiere nelemnoase din regiune/țară.

3. Informații generale despre oportunitățile oferite de ariile protejate

3.1 Credeți că localnicii cunosc valoarea naturii și a ecosistemelor care îi înconjoară <1 - deloc; 5 - foarte bine>

1	2	3	4	5

3.2 Cât de mândri sunt localnicii de peisajele/pădurile/lacurile etc care îi înconjoară <1 - deloc; 5 - foarte mult >

1	2	3	4	5

3.3 În ce măsură se bucură localnicii de valorile naturale în timpul liber, înafara timpului petrecut pentru derularea businessului lor (merg în drumeții, la cules de ciuperci, patinează pe lac în timpul iernii, hrănesc păsări, etc)? <1 - deloc; 5 - foarte mult>

1	2	3	4	5

Vă rugăm să dați exemple:

3.4 A fost dezvoltată vreo strategie teritorială sau sectorială (plan de management Natura 2000, amenajarea teritoriului, strategia pentru turism durabil, strategia privind schimbările climatice?

Dacă da, care? <vă rugăm sa indicați linkul >

Dacă da, a fost publicul implicat? <DA/NU>

Cum anume, în ce fază?

Care a fost opinia lor generală și credeți că s-a ținut cont de aceasta?

3.5 Care e sursa principală de venit a localnicilor din ariile protejate?

3.6 Există vreun fond/finanțare, program/ produs bancar pentru activități/businessuri în aria protejată? <DA/NU>

Dacă da, care?

3.7 S-a stabilit vreun brand/ etichetă/ criteriu/ certificare (produse regionale sau parcuri regionale cu un logo specific, criterii privind producția sustenabilă, etc) pentru vreunul din sec-toarele de mai jos? < treceți un x în căsuța relevantă unde există cele menționate mai sus>

agricultură/ agricultură organică	silvicultură	gestionarea vânătorii	pescuri	turism (incl. vânătoare și pescuri cu undița)	energie	producție nelemnoasă

Dacă da, care au fost aceste inițiative?

3.8 Dacă ar fi să concluzionați care ați spune că este atitudinea localnicilor față de ariile prote-jate < 1 fiind o atitudine foarte nefavorabilă cu multe conflicte, oamenii perceând conservarea naturii și ariile protejate doar ca pe niște constrângeri și obstacole, 5 fiind favorabil, armonios, localnicii considerând proprietatea drept patrimoniu natural. Dacă doriți puteți descrie în câ-teva cuvinte cum ați ajuns la această concluzie>

1	2	3	4	5

De ce?

4. Exemplu de bune practici

4.1 Cunoașteți exemple de bune practici la nivelul businessurilor care își desfășoară activitatea în aria protejată?

< Vă rugăm să dați orice exemplu de bune practici, legat de unul dintre sectoarele de mai sus, de care sunteți la curent și care contribuie la dezvoltarea regională durabilă și operează în arii protejate sau are legătură cu patrimoniul natural. Extrem de util ar fi cazul unei afaceri care a primit finanțare și care s-a ameliorat într-o manieră armonizată cu obiectivele de conservare din zonă. Descrieți pe scurt exemplul, dați un link/ un document unde sunt disponibile informații suplimentare >

5. Alte informații

5.1. Vă rugăm să furnizați orice altă informație, dată, sursă pe care o considerați relevantă și interesantă pentru acest studiu despre oportunitățile de dezvoltare regională pentru ariile protejate și patrimoniul natural.

6. Literatură

Vă rugăm să aruncați o privire pe lista de mai jos care conține titlurile publicațiilor și documentelor și linkurile care au fost utilizate pentru faza de cercetare a proiectului nostru. Cunoașteți și altele care ar putea fi utile și relevante pentru dezvoltarea studiului despre oportunitățile de dezvoltare pentru ariile protejate și patrimoniul natural din Carpați? (*notați: doar literatură în limbile engleză/germană/maghiară pot fi citate, pentru orice altă limbă fiind nevoie de un sumar în limba engleză*)

Legislație și politici

Directiva privind ocrotirea păsărilor sălbatice(2009/147/EC) și a habitatelor (92/43/EEC)

COM(2011)244 final: Asigurarea noastră de viață: o strategie UE privind biodiversitatea în perspectiva anului 2020” și evaluare impactului său în documentul atașat comunicării

Convenția cadru referitoare la protejarea și dezvoltarea durabilă a Carpaților (cunoscută de asemenea sub numele Convenția Carpatică)

Protocolul privind managementul durabil al pădurilor conform Convenției cadru privind

protecția și dezvoltarea durabilă a Carpaților

Protocolul pentru turism durabil conform convenției cadru privind protejarea și dezvoltarea durabilă a Carpaților

COM(2010)715 final: Strategia UE pentru Regiunea Dunării

COM(2011) 017 final: Contribuția dezvoltării regionale la creșterea durabilă în Europa 2020

Planul strategic CDG pentru biodiversitate 2011-2020

Ghiduri și strategii

Ghid de vânatoare conform Directivei pentru protejarea păsărilor sălbatice

Natura 2000 și pădurile -Provocări și oportunități

Turismul durabil și Natura 2000

Platforma EU pentru mediul de afaceri și Biodiversitate, exemple de bune practici și orientări pentru următoarele sectoare: agricultură, lanțuri de aprovizionare cu alimente, silvicultură, industrii non-extractive, turism

Atelier de lucru pe tema energiei regenerabile în Carpați: document de discuții despre Planul de acțiune conform cadrului Abordării regionale vizând promovarea energiilor regenerabile în Regiunea Carpaților

Carta europeană pentru turism durabil în ariile protejate (inițiativa EUROPARC)

Studii și proiecte

Rețeaua ELN-FAB rețea educativă dedicată funcționalității agro-biodiversității

Raportul național CBD al următoarelor țări Republica Cehă, Ungaria, Polonia, România, Serbia, Slovenia, Ucraina

Arii protejate din Carpați (<http://chm.natura2000.ro/index.php>)

WWF-DCP (2008): Ghid despre finanțarea în Carpați- Cum să profiți de oportunități și să susții conservarea naturii și dezvoltarea locală în munții Carpați

WWF-DCP (2001): Starea Carpaților- Un raport dezvoltat ca parte a Inițiativei pentru ecoregiunea Carpatică

L. Braat & P. ten Brink eds. (IEEP et al) (2008) pentru Comisia Europeană: Costul inacțiunii politicilor- Cazul neindeplinirii obiectivelor EU 2010 despre biodiversitate

Mazza L., Bennett G., De Nocker L., Gantioler S., Losarcos L., Margerison C., Kaphengst T., McConville A., Rayment M., ten Brink P., Tucker G., van Diggelen R. (IEEP et al) (2011) pentru Comisia Europeană : Implementarea infrastructurii verzi și eficiența acesteia

BioIntelligence în colaborare cu SPINlab (2008) pentru Comisia Europeană : Modelarea opțiunilor de utilizare a terenurilor europene și impactul asupra mediului

COWI (2010) pentru Comisia Europeană: Studiu despre modul în care își calculează mediul de afaceri riscurile privind biodiversitatea și serviciile ecosistemice: situația actuală și drumul de urmat

Nunes, P.A.L.D., Ding, H., Boteler, B., ten Brink, P., Cottee-Jones, E., Davis, M., Ghermandi, A., Kaphengst, T., Lago, M., McConville, A. J., Naumann S., Pieterse, M., Rayment, M., și A. Varma (2011) pentru Comisia Europeană: Dimensiunea socială a politicii privind biodiversitatea

K. Rademaekers et al. (2012) pentru Comisia europeană: Numărul de locuri de muncă care depinde de mediu și dezvoltările și eficientizările resurselor

II. ÎNTREBĂRI AJUTĂTOARE PENTRU SPARGEREA GHETII ÎN CADRUL ÎNTÂLNIRILOR GRUPURILOR PENTRU STUDIUL OPORTUNITĂȚILOR DE DEZVOLTARE REGIONALE

Configurare:

1. Tour de table/ masă rotundă
2. Deschideți discuțiile intermediare de un moderator punând întrebări. Dacă e posibil identificați un voluntar pentru a fi raportorul grupului. Folosiți cât mai multe instrumente (post-it, panou, etc)
3. Consultare cu raportorii pentru a vă pune de acord ce se raportează "plenului"

Principalele arii de discuție și întrebările relevante:

1. Percepția asupra ariilor protejate și a patrimoniilor naturale
 - Deschideți discuția pentru a identifica câți dintre participanți locuiesc în sau în proximitatea ariilor protejate și câți trăiesc la distanță dar lucrează într-un domeniu care are legătură cu ariile protejate/patrimoniile naturale
 - Discutați dacă este bine sau nu faptul că zona în care lucrează este protejată. Ce cred, ce ar fi diferit în afacerea lor dacă nu ar fi legată de ariile protejate?
 - Discutați dacă li se pare benefic sau nu pentru viața lor personală și pentru familia lor faptul că locuiesc în /în apropierea unei arii protejate. Cum ar fi lucrurile diferite dacă nu ar locui/ fi în apropierea ariei protejate?
 - Încercați să identificați cât mai multe aspecte problematice cu puțință pe care participanții cred că le resimt datorită ariei protejate și a patrimoniului natural. Puteți folosi imagini pozitive (activități de petrecere a timpului liber, culesul ciupercilor, aer curat) vs imagini negative (drumuri alunecoase în timpul iernii datorită interdicției de a folosi sarea). Folosiți post-it uri dacă credeți că e necesar.

2. Provocări la nivelul operațiunilor desfășurate în ariile protejate

- Cereți exemple concrete despre care participanții cred că sunt provocări pentru afacerea lor, care îi afectează negativ și doar datorită faptului că operează într-o zonă protejată. Dacă un exemplu negativ/ provocare poate să rezulte și în cadrul unei alte afaceri atunci nu servește scopului acestui exercițiu
- Clasificați aceste provocări/ aspecte negative în ordinea importanței

3. Oportunități privind operațiunile derulate în arii protejate

- Cereți exemple concrete de cazuri când participanții au beneficiat de pe urma ariilor protejate/ patrimoniului natural
- Dacă nu au experimentat personal dar au auzit despre niște exemple în care afacerea/ businessul/ investitorul a dezvoltat o oportunitate oferită de zona protejată sau de patrimoniul natural (logo-ul produselor a dus la creșterea vânzărilor produse, restaurarea habitatului într-o zonă protejată a dus la creșterea turismului?)

4. Finanțare

- Cum, din ce surse își finanțează operațiunile, dezvoltări?
- Întrebați dacă au auzit de fonduri/ proiecte/ alte finanțări (programe bancare) care vizează cetățeni/ afaceri din arii protejate sau patrimoniul natural. Dacă nu, stimulați puțin discuția cu exemple.
- Întrebați dacă ei au folosit vreodată astfel de fonduri.
- întrebați cum au găsit aceste posibilități de finanțare? Le-au găsit singuri? Un consilier?
- Întrebați dacă cunosc fonduri care sunt disponibile pentru ariile din afara ariilor protejate dar nu le sunt deschise și celor care operează în ariile respective. Obiectivul acestei întrebări constă în a observa dacă au impresia că zona protejată îi restricționează?

III. MODEL PENTRU STUDIUL DE FEZABILITATE PENTRU PROIECTE DE DEZVOLTARE/INVESTIȚII

CUPRINS

1. SINTEZĂ

2. BENEFICIARUL

2.1. INTRODUCERE GENERALĂ

2.1.1. Structură

2.1.2. Activități

2.1.3. Experiențe din proiecte/investiții trecute

2.2. ROLUL STRATEGIC AL PROIECTULUI

2.3. PARTENERII DE PROIECT

2.4. MANAGEMENTUL PROIECTULUI

3. CONTEXT

3.1. CIRCUMSTANȚE SOCIALE- ECONOMICE- ECOLOGICE

3.2. INTRODUCERE SECTORALA

3.3. CUM SE ALINIAZĂ PROIECTUL POLITICILOR SECTORALE?

4. JUSTIFICARE

4.1. STAREA CURENTĂ

4.2. OBIECTIVELE PROIECTULUI, REZULTATE, IMPACTE

4.2.1. Care sunt obiectivele proiectului?

4.2.2. Care e impactul estimat la nivel social, economic, sau la nivelul mediului?

4.2.3. Cum corespunde proiectul principiului durabilității?

4.3. GRUPUL ȚINTĂ

5. ANALIZA SCENARIULUI

5.1. SCENARIUL MENȚINERII SITUAȚIEI ACTUALE

5.1.1. *Technologie*

5.1.2. *Costurile investiției*

5.1.3. *Costuri operaționale*

5.1.4. *Impacte (social, economic, ecologic)*

5.2. SCENARIUL „A”

5.2.1. *Technologie*

5.2.2. *Costurile investiției*

5.2.3. *Costuri operaționale*

5.2.4. *Impacte (social, economic, ecologic)*

5.3. SCENARIUL „B”

5.4. SCENARIUL „C”

5.5. ANALIZA COMPARATIVĂ ȘI SELECTAREA CELEI MAI BUNE OPȚIUNI

6. DESCRIEREA DETALIATĂ A CELEI MAI BUNE OPȚIUNI

6.1. TECHNOLOGIE

6.2. CALENDARUL PROIECTULUI

6.2.1. *Implementare*

6.2.2. *Proceduri*

6.2.3. *Budget*

6.3. REZUMAT DESPRE IMPACTUL CELEI MAI BUNE OPȚIUNI ASUPRA MEDIULUI

6.3.1. *Impacte negative și pozitive estimate în timpul implementării*

6.3.2. *Măsuri pentru eliminarea impactelor negative*

6.3.3. *Impacte negative și pozitive estimate în timpul operării*

6.3.4. *Măsuri pentru eliminarea impactelor*

7. ANALIZA FINANCIARĂ

- 7.1. COSTURILE INVESTIȚIEI
- 7.2. COSTURILE OPERȚIONALE
- 7.3. PROFITUL ESTIMAT
- 7.4. BILANȚ

8. ECONOMICĂ COST-BENEFICIU

- 8.1. COSTURI ECONOMICE ESTIMATE
- 8.2. UTILITĂȚI ECONOMICE ESTIMATE

9. EVALUAREA RISCURILOR

- 9.1. RISCURI POTENȚIALE
- 9.2. PLAN DE GESTIONARE A RISCURILOR

Pentru sfaturi adiționale consultați Ghidul analizei cost-beneficii pentru proiectele de investiții - Fonduri Structurale, Fondul de coeziune și instrumentul de pre-aderare (2008): http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/guides/cost/guide2008_en.pdf

Această publicație a fost elaborată în cadrul proiectului Bioregio Carpathians, fondat de către Uniunea Europeană în cadrul Programului de cooperare transnațională Sud-Estul Europei.

Echipa editorială: Szilvia Bősze & Hildegard Meyer

Design grafic: ENOVA

Tipar: Honterus Sibiu

Data publicării: Iunie 2014

Referință: Bősze, Szilvia și Meyer, Hildegard, Editori (2014) Oportunități de dezvoltare regională a ariilor ocrotite și a patrimoniului natural din Carpați. Pachet de lucru 4. Management integrat al diversității ecologice și peisagistice pentru dezvoltarea regională durabilă și conectivitate ecologică în Carpați. WWF-Fondul internațional pentru viață sălbatică - Programul Dunăre-Carpați, Vienna, Austria.

Drepturile de autor, drepturile asupra titlului, precum și drepturile intelectuale aferente acestui volum aparțin partenerilor implicați în acest proiect. Volumul acesta este pus la dispoziția publicului gratis. Volumul poate fi reprodus, integral sau parțial, pentru scopuri non-profit fără a fi necesară permisiunea specială a titularilor asupra drepturilor de autor, cu condiția citării sursei. Este interzisă folosirea prezentei publicații în scopul revânzării sau în orice alt scop comercial fără obținerea acordului prealabil din partea deținătorilor drepturilor de autor.

Programme co-funded by the
EUROPEAN UNION

